

શ્રી ચક્ર જ્ઞાન અમરત

અનાવના-

તારાચંદ ઉર્ફે અમર

છપારી પ્રેસ કં.

જુગલભાઈ ચક્રભાઈ અમર

સર્વ હક્ક સ્વાધીન રાખ્યા છે.

આવૃત્તિ ૧ લી

પ્રત. ૫૦૦

અમદાવાદ

પાનકારના નાકે એન્ડોવર્નકિયુલર પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં

શા. ગ્રાહ્યાભાઈ લીખાભાઈએ છાપ્યું.

સંવત ૧૯૭૨

સને ૧૯૧૬

કિંમત અમુલ્ય.

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કોપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૬૩૪૨

વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ મહલ શાન રખાત

વિષય

શ્રી ચકલ જ્ઞાન અમરત

બનાવનાર

તારાચંદ ઉર્ફે ચકલરામ હવસા.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર

ભુમલભાઈ ચકુલાઈ. અમદાવાદ

સર્વે હક સ્વાધીન રાખ્યા છે.

આવૃત્તી ૧ લી

પ્રત ૫૦૦

અમદાવાદ

પાનકોરના નાકે એગ્સોવનાંકિયુલર પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં
શા. હાલ્લાભાઈ લીખાભાઈએ છાપ્યું.

સંવત ૧૯૭૨

સને ૧૯૧૬

કિંમત અમુલ્ય.

૬-૧૩

૪૪૫૨

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ મથક
સમઘાવાદ
ગુજરાતી કોપીરાઈટ-સંગ્રહ
પ્રસ્તાવના

આર વેદ અને છ શાસ્ત્ર અને અઢાડ પુરાણમાં જેવા ભવોને પુરુષાર્થ બતાવ્યાં છે તેમાં જન્મ મરણ દુઃખની નિવૃત્તિ કરવા માટે આ “ચકલ જ્ઞાન અમરત”નો સારી પેઠે વિચાર કરશે. તો તમારા હેઠના તત્ત્વનું જ્ઞાન થશે. આ દુનિયામાં મોટા માં મોટું દુઃખ જન્મ મરણ જેવું બીજું એકે નથી. માટે કેાઈ વેદાંતી તથા બ્રહ્મજ્ઞાની તથા તત્ત્વદર્શી તથા મહાત્મા પુરુષ કેાઈ સ્વામીનો સમાગમ કરશે અને આ પુસ્તકનો વિચાર કરશે તો જન્મ મરણના દુઃખથી મુક્ત થઈને બ્રહ્મનાં સુખને પ્રાપ્ત થશે. જેમકે મૃગ આપણી સુગંધીને અનુસર જાણ્યા વિના સર્વ જગ્યાએ કસ્તુરી ખોળે છે તે કસ્તુરી મૃગના પેટમાં છે. તેમ આ પુસ્તકનો વિચાર કરશે તો મહા આનંદને પ્રાપ્ત થશે. હવે વેદમાં ત્રણ કાંડ છે, તેમાં કર્મ, ઉપાસના ને જ્ઞાન. કર્મ, ઉપાસના પેહેલાં સમજવી. અને અંતઃકરણ શુદ્ધ કરવું. પછી આ પુસ્તકનો વિચાર કરશે તો તેનું કૃણ પરત્વેક્ષ માલમ પડશે, જેમકે મેલાં લૂગડાં ઉપર રંગ ચડાવીએ તો રંગને બગાડશે ને સફેત ઘોએલાં લૂગડાં ઉપર રંગ ચડાવીએ તો રંગ સારો બીધે. તે અધિકારી થયા વિના આ પુસ્તકનો વિચાર કરશે તો મેલાં લૂગડાંનાં રંગ જેવો માલમ પડશે. માટે આ પુસ્તકમાં પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ બતાવીએ છીએ કે માટીનાં અનેક

થડા પાણીના ભરેલા હોય, તેમાં સૂર્યનારાયણનું પ્રતિબિંબ
 પડ્યું તો સૂર્યનારાયણ પ્રત્યક્ષ છે તો પ્રતિબિંબ માત્ર
 પડે છે તેમ પરમાત્મા જ્ઞાન તત્ત્વ રૂપે છે તો આ જગત
 દેખાય છે અને દર્પણમાં આપણું પ્રતિબિંબ દેખીએ છીએ,
 પણ આપણે પરત્યક્ષ છીએ તો આપણું પ્રતિબિંબ દેખીએ
 છીએ. તેમ આ તત્ત્વ પરમાત્મા પરત્યક્ષ સત્ય છે, તો જ
 જગત અસત્ય દેખાય છે. માટે અનુમંધ ચાર સમજો. અ-
 ધીકારી સમંધ, વીશે અને પ્રયોજન, અધીકારી, વીવેક, વ-
 ઇરાગ્ય, ખટસ પતી, મુમુક્ષુતા, સમંધ, તત્ત્વજ્ઞાનમાં વરતી,
 વીશે, હું કાણ છું તે જાણે તે વીશે, પ્રયોજન, પરમા-
 ત્માની પ્રાપ્તિ, અજ્ઞાનની નીરવરતી, ભજન, લાવણી, કુંડ-
 ળીયા, કવીત, છપ્પા, હોહરા જેન, કાફી, સમાગમ સંગ્રહ,
 તત્ત્વજ્ઞાન પંચીકરણ, હોરી, વીગેરે પરચુરણ સમાવેશ કરેલો છે.

છપય છંદ.

અલંકાર આભાસ, પ્રાસ સંભારી ભણજો;
 ભુલ ચુક કરજો માફ, મેહર માહારાપર ધરજો;
 શંક ગરીબ છું આપ, કવીને પાએ લાગુ;
 કવિજનનો છું હાસ, યુનો મારો માફજ માગુ;
 અનુભવ અંતરમાં થયો, પણ જ્ઞાનીનો ગુલામ છું;
 સઉ કવિને ચરણે નમું, નિમિત્ત ચકલરામ છું.

અનુક્રમણિકા.

નંબર	પ્રૃષ્ઠ	નંબર	પ્રૃષ્ઠ
૧ મંમળાચરણ	૧	૨૪ હોરી	૪૫
૨ કવીત	૨	૨૫ કુંડળીયા	૪૬
૩ સવધયો, ભજન	૩	૨૬ એક તારાના ભજન	૪૮
૪ પદ	૫	૨૭ અખાનારાગનો છપ્પો નીતી	૫૩
૫ ભજન	૬	૨૮ દોહરો	૫૭
૬ લાવણી	૭	૨૯ રાગની કુંવરીની વાત	૫૮
૭ એક રાગની વાત	૮	૩૦ ચોરાશીગામના જીવાની વાત	૬૦
૮ એક આદશાહની વાત	૧૧	૩૧ એક વણીકની વાત	૬૩
૯ છપ્પો તથા હોરી	૧૨	૩૨ પ્રશ્ન અને ઉત્તર	૬૪-૬૭
૧૦ અખાના રાગનો છપ્પો	૧૩	૩૩ આરવટીયાની વાત	૬૮
૧૧ મુલણું, એક રાગની વાત	૧૪	૩૪ બે મહાપુરંધની વાત	૭૦
૧૨ આખાના વાદની વાત	૧૭	૩૫ બ્રહ્મહીત માહાત્માની વાત	૭૧
૧૩ એક રાગની વાત	૧૮	૩૬ સામુવહુનીવારતાની ગેરે	૭૩-૭૫
૧૪ એક કુવાની વાત	૨૦	૩૭ કુટુંબીયા	૭૬
૧૫ એક ગરાશીયાની વાત	૨૧	૩૮ ભજન	૮૩
૧૬ એક રાગના કુંવરની વાત	૨૨	૩૯ બેહેત	૯૫-૧૧૬
૧૭ કાશી શહેરની વાત	૨૩	૪૦ ઝીકડી	૧૧૭
૧૮ એક હરણી વાત	૨૫	૪૧ છપ્પો, દોહરો	૧૨૧
૧૯ એક શીયાળાની વાત	૨૭	૪૨ પદ એક તારાના રાગનું વિ.	૧૨૨
૨૦ એક ઝવેરીની વાત	૩૦	૪૩ હોરી, ઉપાસના તથા પુજા	૧૨૫
૨૧ એક શાહકારની વાત	૩૨	૪૪ રથુલદેહનુક્રોધ અંતઃપંચક	૧૪૩
૨૨ કામળ	૩૩	૪૫ પાંચ યા. ઈ તથા કર્મ મં.	૧૪૪
૨૩ ભજન	૪૩-૪૪	૪૬ સમામમનો સંગ્રહ	૧૪૫-૧૫૬

ચકલ જ્ઞાનામ્બરત.

મંગળાચરણ.

હોહરો—સુદ્ધ બુદ્ધ કેરા નાથને, ચંદન કરો શરીર;
ગીરજનંદ ગણેશને, ત્રિપુરા સુત ગંભીર. ૧
ગવરીનંદ ગણેશને, નમ્રું હું વારંવાર;

વિઘન હરણુ કારજકરણુ, સુદ્ધ બુધના ભરથાર. ૨

ટીકા—હીમાચળની પુત્રી જે પાર્વતી, તેનો પુત્ર ગણપ-
તી, અંગે તેલ સિંદુર ચરચેલું લલાટે ચંદનની આડ, કા-
ને કુંડળ, ઉપવિત ધારણુ કરેલું, પીતાંબર પેહેરેલું, હા-
થમાં મોદીકનો થાળ ધારણુ કરનાર, હેવા ગણપતિને હું
નમસ્કાર કરું છું, નિષ્કામ કરીને વંદન કરું છું. મારા મ-
નમાં કોઈ તરફથી વિક્ષેપ ન થવા દે, ને પુરણુ લાભ આ-
પે મારી શુભ મતિને અજિત થવા ન દે, હેવા સુદ્ધી બુ-
દ્ધીના નાથને હું વંદન કરીને નમસ્કાર કરું છું.

હોહરો—ચિદાઘન ચૈતન્ય વિભુ, જગત તણો આધાર;
મતિ ન પહોંચે માહરી, શુભ મતિએ લીધો પાર. ૩
શુદ્ધ ચૈતન્ય સાગર વિષે, લેહેરો ગુણ ત્રણ ધાર;
દશ ઇન્દ્રિના દેવ છે, તુરીયાતીત હરી ભાળ. ૪

ટીકા—નિરાકાર અદ્વૈત નામનો નિરંજન સત્યસ્વરૂપ તત્વરૂપ પદાર્થ છે. અચળિત ચિદાકાશ જ્ઞાનરૂપ, વ્યાપિક વિભુ પ્રમ અવિલાંબ્ય રૂપે છે, તે પ્રમમાંનામ રૂપવાળું જે જગત તેનો આધારભૂત છે, તેવા ચૈતન્ય આત્માને મારી મળવિશ્લેષવાળી મતી ના જાણી શકે. તેજ ચૈતન્ય આત્માને શુદ્ધમતિ સત્વગુણુવરતી જાણી શકે છે, તે શુદ્ધ ચૈતન્ય એ 'સુ' નિરાકાર વસ્તુ છે, તેમાં પુર્ણરૂપી ગુણુ સખળ પ્રમમાંથી ઉત્પન્ન થયા છે, એવા સત્વ, રજ, ને તમ મહાતત્વમાંથી ઉત્પન્ન થાય છે. તે સત્વગુણુથી દેવતા ઉત્પન્ન થયા છે. અગ્નિ, સુર્ય, અશ્વિનીકુમાર, દીગપાળ, વરુણ, વિશ્વતુ, પ્રમા, તે ચૈતન્ય આકાશમાંથી લેહેરરૂપ પુરણની માફક ઉઠે છે, જેમ સમુદ્રમાં તરે છે, તેમ આ ચૈતન્ય આત્મામાં જગતની ઉત્પત્તિ થાય છે.

કવિત.

- ગીરજનાથ, સીતાનાથ, રાધાનાથ, સારદાને,
- તેત્રીસ કોડ દેવી દેવ અંબીકાને ગંગને,
- લાલ લક્ષ પિતા ગણુપતિ સાહ્ય જેને,
- સદગુરુ બુદ્ધી આપે અનુભવ મારા અંગને;
- ભાનુશક્તી આવી વક્ત્રી ગ્રંથ પુરણ કામને,
- ધર્મ કર્મ અનેક વીધીની ગમતા અંગને,
- ચક્ર નમીને કહે કર્ય સીદ્ધ કરવાને,

સરસ્વતી આવી વસો બુદ્ધીમાં ઉમંગને.

ટીકા—ગીરજા (પાર્વતી) ના નાથ એવા જે શંકર, નિરંજન નિરાકાર, પુરુષ સોહંગ સ્વરૂપ, જ્યોતિરૂપ, લિંગાકાર, કલ્યાણરૂપ, એવા મહાદેવના દેવ જે શંકર તેમને હું નમસ્કાર કરું છું. ॥૩॥ આદ્યશક્તિ સીતા માતાના નાથ રામ જે સર્વ સ્થળે રમી રહ્યા છે. રમતે જોગીરામહાં, એવા રામને હું નમસ્કાર કરું છું. રાહા નામ રસ્તે ચઢાવનાર એવા રાધાના નાથ જે શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્મા, સોળે કળા પુરણ, અગ્નિનને વૈરાટ રૂપ બતાવનારા, હેવા શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્માને હું નમસ્કાર કરું છું. સરસ્વતી જે સારદામાતા મારી બાળક બુદ્ધીને વૃદ્ધિ આપવાવાળા સત્ય સમજની વૃદ્ધિ કરનારાં હું તમને નમસ્કાર કરું છું. આ જમાડમાં મહાન તેત્રીસ કોડ દેવી દેવતા, પીર પેગંબરો મહાત્મા જોગી, જતી, સિદ્ધ, ઓત્રાઆ, પંડિત, જ્ઞાની જેટલા મહાત્મા પુરૂષો થઈ ગયા, થાય છે ને થશે એ સરવે પુરૂષોની ચરણની રજ મહારા મસ્તકે ચઢાવું છું, ને મારી અદ્ય બુદ્ધિ પ્રમાણે યાચના કરું છું. આદ્યશક્તિ અંબા, અમરરૂપ, ગંગા, સરસ્વતી, જમુના, ત્રિવેણી ગંગાઓને હું નમસ્કાર કરું છું, લાલલક્ષ્મી પીતા ગણપતી, સાહ્યમાં હજુર હજો. સદગુરૂ પ્રમનિષ્ઠ, જ્ઞાનવિજ્ઞાન પુરણ, મહાન પરમતત્ત્વ બોધનારા, હેવા ગુરૂ માહારા અંતઃકરણમાં અનુભવ આપવામાં

સમરથ હો. ત્રીકાંડવેદની વિધી નીષેધ એવી અનેક તરે-
હની વીધીઓ છે ધર્મ, કર્મના અંગને જણાવા માટે વેદના
અંગને ગણી છે. ચક્રસરભ નમસ્કાર કરીને એવા ચિદાકા
શ જ્ઞાનરૂપ અચંચળ સ્વરૂપ એવું પ્રમ જગત ઉત્પન્ન થાય
છે ને લય થાય છે, હું સત્ય પ્રમને નમસ્કાર કરું છું. આ
જ્ઞાના અમરતપાન શ્રષ્ટિમાં મારી ઇચ્છા છે તે કાર્ય સિદ્ધ
કરશે, સરસ્વતી આવી માહારી બુદ્ધિને વીષે બાળક ઉપર
સાદ્ય થઈ શબદની વૃદ્ધિ આપનારા માતા મારા દોષ દુર
કરી મારી અલ્પ બુદ્ધિને વિષે વાસો કરી વસશે જેમ પાં
ગળો પુરૂષ મેરૂ પર્વતીનાં શીખર ઉપર ચઢવાની જુજાશા
રાખે છે, એમ ઉપદેશ દેવની સાદ્યતા વડે શુરપ્રસાદથી પૂ
ર્ણ લાભ મળશે.

સર્વેયો.

જ્ઞાનામ્રતનું પાન કરે નર, શંભુના સુતને ગણપતી વંદા;
જ્ઞાનાઅમરતથી છે બ્રેમુખ રહે નર, લયભુત ભમે જન મંદા;
સુખ સ્વરૂપ અરૂપ નિરૂપ, આપહિ આપ સમર નરમંદા;
નાટક દેહનું ન જાણત આ જગ, બોજ ઉઠાવત આપહી કંદા. ૧

ભજન.

ગવરીનાં નંદ ગણેશજીને સમરીએ, સરસ્વતી માતાને પ્રણામ કરતહું;
આજ હસારે મહારે રોજ દીવાળી, દહાડીરે દહાડી દહાડી. ટેક.

જીવનમુક્તિનો દહાવો મળોયો, પ્રજ્ઞાસુખી લે ન્યાળી;
 મુવા કેડે નહી મળે તે તત્વ દરશન કરધારી. આજ. ૧
 પાંચ તત્વતો પ્રતક્ષ દીસે, વરતી ચઢન્ય જાણી;
 વાચ અવાચતો નથી કેહેવાતા, નયણે નારાયણ જાણી. આ. ૨
 ચાર દેહથી અળગો થઈને, દ્રષ્ટારૂપ લે ધારી;
 રાત ગઈને દીવસ ઉગીયો, જે સ્વરૂપ તું ન્યાળી. આ. ૩
 જાણ્યા તેણે સરવે માન્યા, જીવો વેદ વિચારી;
 સાર સળદનો મારગ જડીયો, ચિદાકાશ લે જાણી. આ. ૪
 સત્ય અસત્યતો નથી કેહેવાતા, વર્ધખરી વાણી હારી;
 મદગુરૂએ કુંચી ખતાવી, જગત જેત દ્યો જાણી. આ. ૫
 કાર્ય કારણ એકજ દીસે, જીવો લક્ષ વીચારી;
 દયાસિંધે તો દયા કરી, ચકલ પ્રમ લે ભારી. આ. ૬

૫૬.

આતમાનો અનુભવ કરજો, એ જીવ તમે. એ રાગ.
 દેહધર્માતું તને ફળતો તરત જડે, પરમાત્મારૂપ થઈને ફરજો. આ. ૧
 પારસમાણી દેહ હાથે આળ્યોછે, હરી ગુણસે ના તે ગાયો. આ. ૨
 પાછાફરીને તમે મુળતપાસો, નહિતો જમણાહાથનુદુષપાશો. આ. ૩
 શોધી લે તારે હાથે દીવો કે, નહીતર આશો લાતો. આ. ૪
 પ્રમવેત્તા કેઈ ગુરૂ કરીલે, વેદાંતમાં ચીતતો ધરજો. આ. ૫
 ચાર દેહથી તમે અજ્ઞા થઈને, શાંતી સાગરમાં ફરજો. આ. ૬
 નીતીપાળી તેણે સર્વ ધર્મ પાળ્યો, અનીતી દુખને હરજો. આ. ૭
 દુષ્ક્રમુખ તેતો દેહને સોંપીને, શાંતીના સુખમા ફરજો. આ. ૮

માળા ફેરવીને મળુકા ઘસાવ્યા, ભુતુ પાણી નવ જાણ્યું. ઓ ૯
ચકલ કહે એને શું કહું મુખે, તેને ખરાખપોરે અંજાણ્યું. ઓ. ૧૦

ભજન.

ગુરૂરે મને મળીયા, સંદેહ મારા મનના ટળીયા;
ચિત્ત ચેતનમાં ભળીયા. ગુરૂ. ટેક.
જપ તપ તીરથ ગુરૂના ચરણમાં રહે છે,
બહાર વરતીને તમે પરહરો, નિવૃત્તિમાં સુખ રહેછે. ગુરૂ. ૧
ગુરૂ ગોવિંદ બે એકરૂપ છે, કરો પુખ્ત તમે ધારી;
સાકાર રૂપે સાચા જાણો, કાર્ય કારણ લ્યો ભાળી. ગુરૂ. ૨
પામરપણું તમે પરહરો, મુમુક્ષપદમાં મહાલો;
સત્ય સખદને શોધી કાઢાડી, લક્ષારથને ભાળો. ગુરૂ. ૩
ધરૂવણ્યો જ્યારે તપ આરંભ્યું, વિષ્ણુ પ્રતક્ષ મળીયા;
તેને ગુરૂની પાસે મોકલ્યા, ત્યારે કારજ સરીયા. ગુરૂ. ૪
રામચંદ્રને વસિષ્ઠ મળિયા, કૃષ્ણસંદીપ પાસે;
જનકરાયને અષ્ટાવક્ર તે, ત્યારે સ્વરૂપ પ્રકાસે. ગુરૂ. ૫
વેદ પુરાણને શાસ્ત્ર તપાસો, સૌ માં ગુરૂપદ કેહે છે;
ગુરૂના ગુણનો પાર ન આવે, અપાર અતુલ્ય તે રહેછે. ગુરૂ. ૬
દયાસિ જે તો દયા કરી તો, સ્વરૂપ ધ્રમ લ્યો ભાળી;
ભાગ્ય ત્યાગનો લક્ષ કરાવ્યો, ચકલ ચેતન્ય લ્યો ધારી. ગુ. ૭

ભજન.

આ સરસ્વતી જીવ્યા વસો, વાણી આપો અંપાર;

આ ગવરીના નંદ તમને નમુ વારંવાર;
 આ વેદનું સિદ્ધાંત કોઈ જાણે સુરા સંતજી. ટેક.
 આ જગત જગત સઉકો કહે, ન દીકું તેનું રૂપ;
 વાણીમાં તો કલ્પી લીધું, તે છે પ્રમ સ્વરૂપ; વેદનું. ૧
 એ નર નારી પશુ પક્ષી ઝાડ પાહાડને વન;
 તે તો સર્વે પ્રથવીરૂપે સમજે શાણા મન. વેદનું. ૨
 આ મથપૂડો રૂડો રચે, જીવો તેનો ખેલ;
 આ પ્રથવી તત્વે જગતને, બનાવ્યું અલખેલ. વેદનું. ૩
 આ તત્વમસી એમ કહે, સોહંગ પ્રમ એક;
 આ તું તત્વનો લક્ષ જોતાં, સર્વ ચૈતન્ય અછેદ. વેદનું. ૪
 હે રામ કહે કૌસલ્યાને, કરન અરજીન પાસ;
 ત્રીપુરારી ગીરજા પ્રત્યે કહે છે સાચી વાત. વેદનું. ૫
 આ સુરતી સ્મૃતિને જીવો સૈતામાં છે સાર;
 સૂત્રકારને ભાષ્યકાર, કહે છે તે નિરધાર. વેદનું. ૬
 આ પંજાળી એક મહાત્મા, દયાસીંગ છે નામ;
 ચકલને જો કરૂણા કીધી, દર્શાવ્યો સાચો ધામ. વેદનું. ૭

લાવણી-

અદ્વૈત સ્વરૂપ અવિનાશ, સચરાચર છે,
 દ્વૈત દૃષ્ટી દેખો તો આપેજ પતંતર છે;
 શીવનો બન્યો છે જીવ દ્વૈતની માયા,
 માયાસે સકળ સંસાર જગત ફેલાયા;
 મેં માફ કરીને ધરી રહી છે કાયા,

- કાયાસેં ઉપની આપ જીવની છાંયા;
 છાંયાસેં આપ અવિનાશ સ્વતંત્ર છે,
 દ્વૈત દૃષ્ટિ દેખો તો આપેજ પતંતર છે. ૧
- નિરગુણ કે સગુણ સકળ ઠેરાવેં,
 અંધારા કડી ઝાલેને ગોથા ખાવેં;
 ન જાણ્યાં ગુરૂકા જ્ઞાન આપ અથડાવે,
 સમજણ વિના સંઘય આપ ભટકાવે;
 આપે આપ ન જાણે એતની કસર છે,
 દ્વૈત દૃષ્ટિ દેખોતો આપેજ પતંતર છે. ૨
- પાંચ તત્ત્વ ત્રણ ગુણકા જગત ફેલાયા,
 નથી સત્ય કેવળ કલ્પિત દીસે માયા;
 માયાસેં જગત દરશાય ઝાડ તત્ત્વ પાયા,
 આપે આપમાં નીરંજન સમાયા;
 સમજહીણકે શીશ કાળકા બળ છે,
 દ્વૈત દૃષ્ટિ દેખોતો આપેજ પતંત્ર છે. ૩
- તોરા કલગીકા ઝઘડા જગમેં ભારી,
 જ્ઞાની પુરૂષો જીઓ આપ વિચારી;
 જેણે જ્ઞાન અગ્નિકે બિચ અવિદ્યા બાળી,
 તોરા કલગીવાલેકું જીતિયા મારી;
 જમી અસમાનકે બિચ અલક અધર છે,
 દ્વૈત દૃષ્ટિ દેખોતો આપેજ પતંતર છે. ૪
- ગુરૂ નાનકજીકે શીશ ક્યાસિંગ સચ્યા,

એ અકાળિકા લેખ નહિ નર કન્યા;
 એહી વાહ ગુરૂકી મેહર કાળસેં વંચ્યા,
 બોલ ખ્યાલસા ખ્યાલ તો બોલેજ અકલ બચ્યા. ૫
 વાત.

એક રાજા હતો, તેને ચઉદ દેશ હતા, તે રાજા બબર-
 માં ફરવા જતો હતો, તે જગ્યાએ એક માણસ ભુત વેચ-
 વા બેઠો હતો, ત્યાં જઈને રાજાએ પેલા ભુતવાળા માણસ-
 ને પુછ્યું: રાજાએ કહ્યું કે અલ્યા ભાઇ આ ભુતની શી
 કીમત છે? ત્યારે પેલાએ જવાબ દીધો કે રાજાસાહેબ આ
 ભુતના સો રૂપીઆ બેસે છે, ત્યારે રાજાએ પુછ્યું કે એ-
 વો તેનામાં શો ગુણ છે, ત્યારે પેલા માણસે જવાબ આ-
 પ્યો કે રાજાસાહેબ તેનામાં એવા ગુણ છે કે એક પળમાં
 તે કરોડો ગાઉ જઈ આવે છે. એનામાં એટલો બધો ગુણ
 છે, પણ એક અવગુણ છે કે આપ એ ભુતને જે દીવસે
 કાંઈ પણ કામ ન બતાવો તે દીવસે આપને મારી નાંખે,
 ત્યારે રાજાએ વિચાર કર્યો કે, આપણે બહુ દેશના રાજા
 છીએ, આપણે ઘેર કાંમની શી ખાદ છે, એવો વિચાર કર-
 રીને પેલુ ભુત ખરીદ્યું, પછી ઘેર ગયા કેડે પેલા ભુતે
 કહ્યું કે મને કામ બતાવો, તે રાજાના મોહોટાં ચઉદ શ-
 હેરો છે, તે ચઉદ દેશની બબર કાઠી લાવ, ત્યારે પેલો
 ભુત એક પળમાં બધા દેશોની બબર લેઈને પાછો આવ્યો,
 ફરી કહ્યું કે મને કામ બતાવો, ત્યારે રાજાએ કહ્યું કે બ

ધા દેશના માણસો તથા ઠોર ગણી લાવ. તે પણ એક પળમાં કરી લાવ્યો એમ કરતાં કરતાં રાજ થાક્યો, ત્યારે રાજાએ કહ્યું કે હું આઈને આવું છું પછી બતાવીશ એમ કહીને પાછળ પોતાના મેહેલમાં આવ્યો, ને બેઠા ત્યાં ઘણી દીલગીરીથી અપસોસમાં બેઠો ત્યાં તેની એક દીકરીએ તેને પુછ્યું કે પીતાજી આજ કેમ દીલગીરીમાં બેઠા છો? રાજાએ કહ્યું કે હે બેહેન આજ કાંઈ કેહેવાની વાત નથી. એટલું દુઃખ છે કે આજ મહાર્ મોત છે, ત્યારે પેલી દીકરીએ કહ્યું કે પીતાજી હાલતો તમે ખાઈ લ્યો પછી તમારું જે દુખ હશે તે હું નિવારણ કરીશ. એમ કહેતાં બંને ખાવા ગયા, આઈને બહાર આવ્યા પછી દીકરીએ પુછ્યું કે બાપા હવે જે દુખ હોય તે મને કહો, ત્યારે બાપે કહ્યું જે હું આજે બનરમાંથી એક ભુત ખરીદી લાવ્યો છું તે ભુતને જે કામ બતાવીએ છીએ તે એક પળમાં કરી લાવે છે પણ તેનામાં એક અવગુણ છે કે કામ ન બતાવીએ તો આપણને તે ખાઈ જાય. હવે મેં તે ભુત પાસે જે કામ કરાવ્યાં તે એક પળમાં કરી લાવ્યો, હવે આ ખો દેહાડો તે શું કામ બતાવવું, નહિતો આપણને મારી નાંખશે. ત્યારે એ દીકરીએ કહ્યું કે બાપા એ ભુતને મારી પાસે મોકલો. કેહેતામાં પેલા ભુતને પોતાની દીકરી પાસે રાજાએ મોકલ્યું તેણે કહ્યું કે કામ બતાવ. પછી તે દીકરીએ કહ્યું છે આ કૌશ લેઈને બે હાથને ખાડો ખોદ તે

માં આ મોલ દાટ, તેના ઉપર તું ચઢ ને ઉતર, ફરી કા
મ પડશે ત્યારે બીજું કામ બતાવીશ. એ વાતનું સિદ્ધાંત-
દેશને ઠેકાણે દેહ, જીવરૂપ રાજ, સંસારરૂપી બળર, લો-
ભરૂપી વેચનાર, મનરૂપી ભુત, ચઉઠ દેશરૂપી વિષય, અ-
તઃકરણરૂપી રાજનો મેહેલ, અકસોસરૂપી અવિદ્યા તથા અ-
જ્ઞાન, બુદ્ધિરૂપી દીકરી, તેની સમજણરૂપી પ્રમવિદ્યા અને
બોધ, વિવેકરૂપી ભુતને બોલાવવું, વિચારરૂપી ખાડે, સમ-
જણરૂપી કોશ, વેદાંતરૂપી કોશ, સમરણ મનન ને નિ-
શ્ચાસનરૂપી ચઢવું ઉતરવું, તથા સોહંગ ચઢવું. ઓહંગ
ઉતરવું એમ ભુત વશ થાય.

વાત.

એક નગરમાં એક બાદશાહ હતો, તેની દાશીને કહ્યું કે
પુલની તળાઇ બીછાવ, હું એક વાગે સુવા આવવાનો છું.
પેલી દાસીએ પુલની તળાઇ બીછાવીને વિચાર કર્યો કે હ-
જી સાડાબાર વાગ્યા ને હવે લગીર વાર છે માટે હું સુઈને
ઉઠું. એમ વિચારી તે સુતી ને ઉનાળાનો દીવસ હતો તે
થી ઉંઘી ગઈ, તેટલામાં બાદશાહ આવી પહોંચ્યો, તેને
સુતેલી જોઈને બેચાર લાતો મારી, પેલી ઝબકીને જાગી ને
હસતાં હસતાં ચાલી ગઈ. બાદશાહે વિચાર કર્યો કે મેં
એને મારી પણ તે હસતી હસતી ચાલી તેનું શું કારણ ?
પછી પેલા બાદશાહે દાસીને બોલાવીને પુછ્યું, દાસીએ
જવાબ આપ્યો કે હું એક પળવાર સુતી તેટલામાં મને

માર પડયો ત્યારે આપે તો કેટલા વરસથી સુધં રહો છો
તો ખુદાને ઘેર આપની શી વલ્લે થશે.

સિદ્ધાંત—બાદશાહને ઠેકાણે જીવ, વૈરાગ્યને ઠેકાણે દા-
સી, બોધને ઠેકાણે દાસીનાં વાયક, પદાંગને ઠેકાણે દેહ,
વિષયને ઠેકાણે ફૂલની તળાઇ, હુંપણાને ઠેકાણે મારવું.
દાસીએ કીધું કે રાજસાહેબ આતો લાકડાનો પદાંગ છે તે
પણ પૃથ્વીનાં લાકડાં છે ને પુલ છે તે પણ પૃથ્વીમાંથી
જળના સંયોગથી ઉત્પન્ન થયાં છે. તે બધું ખુદાનું છે ને
તે ઉપર તમે સુઓ છો તે તમને કેટલો બધો માર પડશે
તેમાં સાહેબ મને દાંત આવ્યા હતા. ત્યાંથી બાદશાહને
જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું.

છાપો.

ચાર વેદ ખટ શાસ્ત્ર, પુરાણ અઢાડને જાણો;
ગીતા ભાગવત સાર, ઉપનિષદ અર્થ પ્રમાણો;
સર્વ પયરૂપ જાણુ, સમજ ગુણ એકઠાં આણો;
સખદ ગોળીની માંઢી, સોહંગ વલોણું તાણો;
વિજ્ઞાન પે'ડો આવશે, મુમુક્ષ જન નિશ્ચે કરો;
જ્ઞાન તત્ત્વ આકાશ હરી, ઘથરૂપ જોઇ નિરલે કરો. ૧

રાગ હોરી.

કારણ બ્રહ્મ કનઈયા, ખેલતહે, કારણ પ્રમ કનઈયા. ટેક.
પ્રમહિ બાસે, સંદેહ નાસે, સીદ તું થાય છે ઉદાસી,

સ્થુળ સુક્ષ્મ કારણ નહી તારૂ, વર્ધરાટ તે જસ તપાસા,
સકલ ચીદાકાસ ભાસી. કારણુ ૧

પિંડ પ્રમાંડની કરી પીચકારી, અખંડ ભેત તપાસી;
પુરૂષ સંગ પ્રકૃતિ ખેલતહે, સમજ શુભ થાતું ખુલાસી;
મયા તારી જશેજ નાશી. કારણુ ૨

જ્ઞાન ગુલાલ અતિસે ઉડાયા, અનલેહાર કંઠ ડારી;
પાંચ કાસકી આગરીયા ભરકર, અવિદ્યાકે શીરધારી;
પ્રમરંગ ભરપુર ભારી. કારણુ ૩

કાર્ય કારણુ ક્રમવા ઉડાદે, હો ગર્ભ લાલમલાલી;
તુમ તત્વકો પાછળ છોડકર, અસિપદમે' લે તાળી;
અહંગ પ્રમ આપે જનમાળી. કારણુ ૪

ગોપ ગોવાલણુ સમજુગ દીસે, ચઇતન્ય કનઈયા પ્રકાશી;
અઉદ ઇન્દ્રિયા ગોપી બનીહે, દવૈતમાં ખેલ તપાસી;
અકલ જગપ્રમહી ભાસી. કારણુ ૫

અખાના રાગનો છાપો.

પંચભુતની દુનિયા થઇ, સાચી વસ્તુ સખમાં રહી;
છે પોતે ના દેખે હરી, સમજણુ વિના જાયે તે મરી;
ના મરવાનો એ દિપાય, હું નહિ તું નહિ તત્વ દરશાય;
અકલ વિવેકની પકડો ઢાળ, કાળ કેરો તે આશે કાળ. ૧
દેહ ધારી સર્વને દુઃખ, જ્ઞાન સમજે તો સરવે સુખ;
દેવ ગાંધર્વ કે માણસ હોય, ત્રણ તાપમાં રહું સર્વ કોય,

કોઇને ધન, પુત્ર, સ્ત્રીનું દુઃખ, વ્રણ તાપનું અઢકું દુઃખ;
 ચકલે દેહ ધારી સુખ ચાહાય, જ્ઞાની જનની મોઝો પાય ર
 જેમ થાય તેમ થવાહો, તત્વજ્ઞાન જોઇ નિરલો રહો;
 પળની વાતો પળમાં બને, મમતાની મોઢ સીદને ધરે;
 તત્વની રચના તત્વ કરે, અહંગ મમતા તું શીદને ધરે; ।
 અત્યંત આનંદ જીવન મુકતાને થાય, સતીથી પતીની
 વાત ન કહેવાય. ૩

જીવજીવં.

મરતાં નહી કોઈ જીવતાં નહી, દેહ ભુતકા પાંચ ખુલ્લજાતાહે;
 અર્થકો સાર સમજ્યા નહિ, વિચાર વિના સખ ધાતાહે
 સખદભળકા હુખકો પાર નહિ, આપેઆપમેં આપ સમાતાહે
 ચકલરામ કહે તુંમ દેખ ખ્યારે, તત્વજ્ઞાન પ્રત્યક્ષ બાસતાહે ૧

વારતા

એક રાજા અને તેની રાણી બન્ને જણા અગાસીમાં સુ-
 ઇ રહ્યાં હતા. સવારમાં ઉઠ્યાં ત્યારે રાણીનાં શરીર ઉપર
 એક પક્ષીનું પીછું પડ્યું હતું તે સારું શોભીતું સોનેરી
 રંગનું ચળકતું તે લેઈને રાણી રાજાને કહે છે કે આ પી-
 છાની મને તળાઈ બનાવી આપો, તે રાજાએ હા કહી,
 પછી થોડા દિવસ ગયા પછી રાજા ભુલ્યા ગયો, પણ રાણી
 હઠ મેલતી નથી. પછી રાજાને પાછી રાણી કહે છે કે તમે
 પેલી તળાઈ ના કરી આપી. પછી રાજાએ ચાર પારધી બો-

લાવ્યા અને આજ્ઞા કરી કે આ પીંછાના રંગવાળા પક્ષી પકડીલાવો, પેલા પારધીએ વનમાં જઈને પક્ષીઓને કીધું કે આ જાતનાં પક્ષીઓ હોય તે આવો. નહીંતો બધાને મારી નાંખીને લેઈ જઈશ. પક્ષીઓએ વિચાર કર્યો કે આ પણુને મારી નાંખશે ત્યારે ચાલોને આપડે જઈએ એમ વિચાર કરીને બધા પક્ષી રાજાની પાસે આવ્યા; રાજાએ પુછ્યું કે હવે કેઈ બાકી રહ્યું છે કે? પક્ષીઓએ જવાબ આપ્યો કે હા અમારો એક શેઠ રહી ગયો છે. એટલામાં તેનો શેઠ આવ્યો અને તેને પુછ્યું કે તું કેમ પાછળ રહ્યો મારી નાતમાં ટંટો આવ્યો રાજાએ પુછ્યું શો ટંટો હતો. અમારી નાતમાં એવો ટંટો હતો કે ભાયડા વધારે કે બાયડીઓ. રાજાએ કીધું કે એમાં શું? ભાયડા એટલી બાયડીઓ. શેઠ પક્ષી બેઠ્યો ના સાહેબ એમ નહી, બાયડીઓ વધારે, રાજાએ પુછ્યું શાથી? કે બાયડીઓતું કહ્યું માને તે બાયડીઓમાં ગણાય છે, તેથી બાયડીઓ વધારે, એવો ન્યાય આવ્યો હતો તેમાં વાર લાગી. રાજાએ મનમાં વિચાર કર્યો કે હું આ પક્ષિઓમાં પણ આવો ન્યાય થાય છે, માટે હું પક્ષિ કરતાં પણ ગયો. એવો વિચાર કરીને બધા પક્ષિઓને ઉડાવી દીધાં. એમ કરતાં માસ બે માસ ગયા અને કહ્યું કે મેં પેલી તળાઈને માટે કાંઈ વાત ધ્યાનમાં ના લીધી. ત્યારે રાજાએ પારધીને બોલાવ્યા. તે પારધીઓ પક્ષિઓને લેઈ

ને રાજા . . . સ આભ્યા રાજાએ કીધું હવે કોઇ બાકી રહ્યું છે ? પક્ષિઓએ જવાબ દીધો કે એક અમારો શેઠ રહ્યો છે એટલામાં પેલો શેઠ આવી પહોંચ્યો. શેઠ પક્ષિને પુછ્યું કે તને કેમ વાર લાગી. સાહેબ મારી નાતમાં એક ન્યાય આભ્યોતો તેમાં વાર લાગી, રાજાએ એવું પુછ્યું, શો ન્યાય હતો ? શેઠ પક્ષિ કહે છે કે સાહેબ મોહો વધારે કે ગાંડો ? ત્યારે રાજાએ કહ્યું કે એમાં શું મોહો એટલી ગાંડો. શેઠ પક્ષિ કહે છે ના સાહેબ, એમ નહિ, ગાંડો વધારે. અમારે એવો ન્યાય હતો કે બોલ્યું અબોલ્યું કરે તે ગાંડો વધારે એવો ન્યાય આભ્યો હતો, તેમાં વાર લાગી. રાજાએ કહ્યું કે હું પક્ષિઓ કરતાં પણ ગયો ને પક્ષિઓમાં પણ આવો ન્યાય છે. માટે બધા પક્ષિઓને પણ ઉડાવી દીધાં. તેમ કરતાં કરતાં પણ બેચાર દીવસ ગયા પણ રાણી હઠ મેહેલતી નથી રાજાએ વિચાર કર્યો કે આ રાણીની હઠને લીધે હજારો જીવની હિંસા કરવી પડશે માટે લાવ જત્રાએ જઉં. બંને જણા જત્રાએ ગયાં, રસ્તામાં કુવો આભ્યો, ત્યાં બંને ઊતર્યાં, ત્યાં એક બકરી ને બોકડો બંને જણા ઉભાં હતાં. પેલી બકરી બોકડાને કહે છે કે આ કુવામાં ધરો છે તે મને લાવીને ખવરાવો, બોકડાએ વિચાર કર્યો કે હું ધરો લેવા જવું તો કુવામાં મરી ન જઉં માટે તે બોકડાએ એવો વિચાર કરીને તે બકરીને બે ચાર ગોથા માર્યા, બે બે કરતી બકરી નાશી

ગઈ, આ તમાસો પેલા રાજાએ જોયો ને વિચાર કયો. કે હું પેલા બકરા કરતાં પણ ગયો, એમ વિચાર કરીને રાણીને કહ્યું કે ચાલ આપણે ઘેર જઈએ. હું તળાઈ તને બનાવી આપું. પછી બંને જણા ઘેર આવ્યા ને પછી રાજાએ બે ચાબકો રાણીને જડાવી દીધી. રાણીએ કહ્યું ના સાહેબ મહારેતો કંઈ તળાઈ જોઈતી નથી.

સિદ્ધાંત--જીવને ઠેકાણે રાજા, રાણીને ઠેકાણે માયા, અંતકરણને ઠેકાણે અગાશી, વિષયને ઠેકાણે પક્ષીનું પીછુ ચાર પારધીને ઠેકાણે કામ કરોધ, લોભ, મોહ. પક્ષીના ટોળાને ઠેકાણે ઇંદ્રીઓ વીણ્યો પ્રરકતીઓ, શેઠ પક્ષીને ઠેકાણે બીવેક, પક્ષીના ન્યાયને ઠેકાણે રાજાને વાત કહી તે બોધ, બોકડાને ઠેકાણે મુમુક્ષુ. બકરીને ઠેકાણે આવરણ. ને કુત્રાને ઠેકાણે મોત, ભત્રાને ઠેકાણે સદગુરૂનું દ્વાર બોકડા ના તમાસાને ઠેકાણે સદગુરૂની સાન, ચાબકો ભારી તે ઠેકાણે મહા વાયક. રાણી નાડી તે ઠેકાણે અહંકરતી માયા.

વાત.

એક જંગલમાં આંખાના વાઢ હતા, ત્યાં ગોવાળીઆના છોકરા રમતાં હતાં. તેમાંથી એક છોકરો એક ધુવડનું બચ્ચુ પકડી લાવ્યો, તેને આંખાની ફેરીનો રસ ખવરાવ્યો એમ રમત કરતાં યરતાં તેની આંખો ઉઘાડી નાખી તેવી રીતે રમત કરતા હતા તે ધુવડનું બચ્ચુ પોતાને ઘેર જઈ

ને પોતાના માખાપને કહે છે કે આ જગતમાં સૂર્યનારાયણ પણ દેખાય છે. પેલા માખાપો કેડે છે ના એમ હોય ન હી અમારી સાત પેઢીઓ થઇ પણ અમે તો સૂર્યનારાયણ કદી જોયા નથી. પેલા બચ્ચાએ જોયેલા છે તેથી તે હા કહે છે. ધુવડના માખાપો વાગોળ પાસે ગયા. ને કહ્યું કે તમે સૂર્ય જોયા છે. વાગોળોએ પણ ના કહ્યું ત્યાર પછી એમના રનેડી ચામાચીડીઆ પાસે ગયા, તેમણે પણ ના કહી પછી એમની વડીઆઇ આંધળી ચાકેણુ કને ગયા તેમણે ના કહ્યું તો પણ પેલુ બચ્ચુ હઠ મેલતું નથી.

સિદ્ધાન્ત--પેલા વનને ઠેકાણે વેદ, આંખાના વાદને ઠેકાણે શ્રુતિદમૃતિ, જોવાળીઆના છોકરાને ઠેકાણે ગુરુ, આંખાના રસને ઠેકાણે મહાવાયક, ધુવડના બચ્ચાને ઠેકાણે સુમુક્ષ ધુવડના માખાપને ઠેકાણે વિષય વાગોળને ઠેકાણે પામર, ચામાચીડીઆને ઠેકાણે લેદવાદી, આંધળી ચાકેણુને ઠેકાણે સરળ.

વાત.

એક રાજા હતો તે વનમાં શીકારે નીકળ્યો હતો તે વનમાં નદી આગળ આવ્યો, તે નદીમાં એક સિંહ તણાતો હતો તે પેલા રાજાએ જોયો, તે રાજાએ વિચાર કર્યો કે આ સિંહ તણાય છે માટે ચાકરાને હુકમ કર્યો ને ઢોર

નાંખીને પેલા સિંહને બાહાર ખેંચી કાઢ્યો. પેલા સિંહને દયા આવી ને જ્ઞાન થયું કે રાજથી મહારો જીવ બચ્યો. પછી સિંહ કહે છે કે તમે દેશના રાજા છો ને હું વનનો રાજા છું મારે ને તમારે મીત્રાચારી થઈ માટે તમે આવજો કે કાંઈ વાતચીત કરીએ તેવું કહ્યું. ને રાજા પોતાના આકરોની સાથે પોતાના દેશમાં આવ્યા સિંહ હતો તે પોતાના વનમાં ગયો તેમ કરતાં એ રાજા સીકારને અરથે એક સમયે તે વનમાં નીકળી પડ્યો. પણ સીકાર કાંઈ હાથ લગ્યું નહીં ને અથડાઈને હુનાળાના દીવસમાં બહુ દુખી થયો. ને તરસ પણ બહુ લાગી હતી. પછી તેનો પેટો સઘં સ્નેહી સાંભળી આવ્યો, તે આવ્યો આવ્યો તેના વનમાં આવ્યો સિંહ રાજાને જોઈને બહુ ખુસી થયો પોતે વનમાં આવી આવ્યા. ઠંડુ પાણી આપી આપ્યું. તે સિંહે પછી પોતાના બોળામાં સુવાડીને રાજાને વાપરો નાંખવી માંડ્યો. રાજાને લહેરમાં ઉંઘ આવી તેટલામાં એક તીતીગોટો ઉડતો ઉડતો આવીને રાજાના નસકોરા ઉપર ખેરી ગયો સિંહે વીચાર કર્યો કે મારા રાજાના નસકોરા ઉપર ખેડે એમ ખારી પોતે થાપ મારી ને તે થાપથી કોમળ રાજાના ગળામાં નખ વાગવાથી મરણ પામ્યો.

સિદ્ધાંત--કાહ્યો દુસ્મન સારો, પણ મુરખ મિત્ર ખોટો..
સિંહના અજ્ઞાનથી રાજાનું મરણ થયું.

વાત.

એક વનમાં એક કુવે હતો, તેમાં એક વટેમાર્ગ પડ્યો, તે વનમાં એક રણારી ગાયો ચારતો હતો. તેણે પોતાનું ફાળીઉ નાખીને કહ્યું કે તું બહાર નીકળ. તે વટેમારગુએ જવાબ આપ્યો કે આટલા મધનુ ટીપુ મહારા મોંમાં પડી રહે એટલે બહાર નીકળું, કારણ કે તે કુવા પર એક વડનુ ઝાડ હતું તે ઝાડના ડાળાએ મધ વળ્યું હતું તે ડાળુ વટેમારગુ ઝાડીને લટકેલો હતો. તે મધનાં ટીપાં પેલાનાં મોંમાં પડતાં. તે કુવામાં નીચે મોટો અજમર મો ફાડીને પડ્યો હતો, તે ડાળાના ઉપર ખીસકોલા બેઠા બેઠા તેજ ડાળુ કાતરતાં હતાં.

સિદ્ધાંત—માયાને ઠેકાણે કુવે, ને નીચે અજમરને ઠેકાણે ડાળ, વડની ડાળીને ઠેકાણે પોતાનો સંસાર, વડને ઠેકાણે પોતાનું કુટુંબ, મધને ઠેકાણે પોતાની સ્ત્રી વીષય રૂપ, ખીસકોલાને ઠેકાણે રાતને દહાડો, વટેમારગુને ઠેકાણે જીવાત્મા, રણારીને ઠેકાણે સદગુરૂ, ગાયોને ઠેકાણે સામ્રાજ્ય, પુરાણ શ્રુતિને સમરૂતી, વનને ઠેકાણે વેદ, માથાનાં ફાળીયાંને ઠેકાણે સદગુરૂનો બોધ, ખીલુ વાર રણારીએ કહ્યું કે ભાઈ બહાર નીકળ, નહિતો નીચે અજમર પડ્યો છે તે ખાઈ જશે, ત્યારે પેલા વટેમારગુએ કહ્યું કે એક ટીપુ પડી રહે નીકળુ છું તેમાં મોહરૂપી સંસારમાં પોતાનું શુદ્ધ સ્વરૂપ સમજાતું નથી, તેથી જન્મ-મરણ પામે.

વાત.

પાંચ ગામનો એક ગરાશીયો હતો તેના પાંચ ગામમાં જમીનની જેમી એક પડ્યો કરનો હતો. તે વગર બળદથી પેાતે હળ ખડતાં હતાં, તે ગામમાં એક મદલ આવ્યો, તેને ગરાશીજાને કીધું કે માહારા સામી કુસ્તી કરે એવો એક ચેલો જાત, નદીનાર તમે મારા સામી કુસ્તી કરો ને લડશે ને તમે પણ મારા જેવા જગરા કહેવાશે પેલા ગરાશી જાએ વિચાર કર્યો કે, આપણા પેલા પડયા છે તેમને આ મદલની સાથે લડાવે, પછી પેલા પડયાને કહ્યું કે આપણા ગામમાં એક મદલ આવ્યો છે તેની સાથે લડો પછી પડયા જોડ્યા કે હું કદી મરણ પામુ તો મારાં બધાં છોકરાંને તમે પાળજો, પછી મદલ ને પડયા જાને ચોગાનમાં કુસ્તી કરવા મડયા. પછી પડયાજાએ વીચાર કરીને મદલની ખાંધ ઉપર એક મુકી મારી, એવો વીચાર કર્યો કે તેનો હાથ ઉતરી જશે એટલે તે મને શું મારે એવો છે ? તે મુકીથી મદલને હાથ ઉતરી ગયો તે મદલે એક પથરની સદલા કપર પોતાના હાથને પટકીને ચઢાવ્યો, પછી મદલ જોડ્યો કે પડયા હવે હું મારું છું. તેમ કહીને પેલા પડયાના માથામાં મદલે મુકી મારી, તેજાજ પડયા મથાની ખેપરીમાં વાગવાથી ને માથામાં ખાડો પડવાથી લોંચ પડીને મરણ પામ્યા.

સિદ્ધાંત-—પાંચ ગામને ઠેકાણે પાંચ તત્વ છે, ગરાસીયા-
ને ઠેકાણે અંતઃકરણ વશિષ્ઠ ચૈતન્ય છે, પંડયાને ઠેકાણે
અહંકરતી અહંકાર છે, જમીનને ઠેકાણે અંતઃકરણ છે,
ખેડને ઠેકાણે ચલણ વલણ ને ધાવણ છે, અહંકરતી બુદ્ધિ
તે પંડયાની સ્ત્રી છે, અધ્યાતમ અધિભુતને અધિદેવ તે
પંડયાના પુત્ર છે. અનુભવરૂપી મદ્દ છે. વિવાદરૂપી
કુસ્તી કરે છે, અહંકૃતિ અભિમાનથી જ્ઞાનનું ખાંડન કરે
છે તે પંડયાની મુષ્ટિ છે, વિષયમાં પડયા તે પંડયાનો
હાથ છે, અનુભવરૂપી મદ્દે વિચારરૂપી સદ્ગતિ ઉપર પો-
તાનો હાથ ચઢાવ્યો, તત્ત્વજ્ઞાનરૂપી મદ્દે પછી મુકી જારી,
અભેદરૂપી માયામાં ખાડો પડ્યો. તેથી અહંકારરૂપી પંડયા
તરત મરણ પામ્યાં.

વાત.

એક રાજાના કુંવરસાથે પંડીતના છોકરાંને લાઇખંધી હતી.
તે જાનેજણા પોતાના નગરની બહાર જંગલમાં મોટું મેદાન
હતું ત્યાં જાનેજણા ગયાં, ત્યાં સરોવરની પાળ ઉપર બેસીને
વાતો કરતાં હતાં, રાજાનો કુંવર બોલ્યો કે હે મિત્ર મને
મેદાન દેખાડો, પંડીતના પુત્રે જનમાં વિચાર કર્યો કે
આપણું મેદાનમાં બેઠા છીએ તોપણ તેને મેદાનની ખબર
નથી, ત્યારે પંડીતના પુત્ર કેહે છે કે હે ભાઈ આજથી
આઠે દહાડે મેદાન દેખાડીશ. એમ વિચાર કરતાં જાનેજ
ણ નગરમાં ગયા, પછી પંડીતના પુત્રે તેજ વનમાં જડ
મંજાત્રીને થડમાં થડમાં રોપાવી દીધાં, તેમાં એક માણસ

પશણે આલી શકે એવી યુક્તિ કરી. તે ઝાડ એક ઘડીમાં પડી જાય તેવી રીતે તેણે માણસની જુક્તિ કરી પછી પેલા રાજાના કુંવરે પોતાના મિત્રને કહ્યું કે આવો આઠ દીવસ પુરા થયા, અમને મેદાન દેખાડો, એવું કહીને બંને જણા પેલા રોપેલા ઝાડ તળે આવ્યા, ત્યાં હવા બંધ પડી, પછી રાજાનો કુંવર ગમરાવા મંડયો પછી પંડીતના પુત્રને કહ્યું કે આતો મેદાન નથી ને અહીં ઉલટાં દુખી થયાં. પછી પંડીતના પુત્રે પેલા જુક્તિવાળા માણસોને સાન કરી તેથી બધા ઝાડ પાડી નાખ્યાં, એટલે તરત મેદાન દેખાયું.

સિદ્ધાંત—રાજાના કુંવરને ઠેકાણે આત્મા, પંડિતના કુંવરને ઠેકાણે સદગુરુ, જંગલને ઠેકાણે જગત, સરોવરને ઠેકાણે સુખ વિચાર, મેદાનને ઠેકાણે ચિદાકાશ, ઝાડને ઠેકાણે વેદ, ઝાડ રોપ્યાને ઠેકાણે અધ્યારોપ, ઝાડ પાડવાને ઠેકાણે અપવાદ, રાજાના કુંવરને દેખાડવાને ઠેકાણે વેદના અર્થ, જુક્તિવાળાએ સાન બતાવ્યાને ઠેકાણે લક્ષણાં, મેદાનને ઠેકાણે ચિદાકાશ પ્રમ.

વાત.

કાશી જેવા શેહેરમાં ગંગાના તટ ઉપર મણ્ડિકંકણના ઘાટ વિષે એક પુરાણી પુરાણની કથા કહેતા હતા, ત્યાં ઘણાં વૈષ્ણવ, હરીભક્તોની સભા બરાબર રહી હતી, તે સર્વ

માણસો વિધિપુર્વક પુજન કરી કથા સાંભળવા બેસતાં હતાં, તે જગ્યા આગળ ઘઘને એક ઢેડ હાથમા સાતરણો લેઇને જતો હતો તણે પેલી કથા સાંભળીને જ્ઞાન થયું. તે પણ પેલી સભાના પછાદી આવીને દરરોજ બેસતો, તેમ કરનાં સાત દીવસ પારણના પુરા થયા. પછી સરવે માણસોએ પંડીતની પુજા કરીને વીધીપુર્વક દક્ષગા આપી ત્યારે પેલા ઢેડે વિચાર કર્યો કે મારે મહારાજને કાંઈ આપવું. તે ચોતાની શક્તિ પ્રમાણે આઠ આનાનું ઘોલીયું લાવ્યો, તે ચંદિતને ઓરાડવા આવ્યો કે સરવે માણસોએ ધિકારીને મારી કાઢી સભાની જહાર કાઢી મુકવા માંડ્યો, ત્યારે પેલો ઢેડ કેહે છે કે મહારાજ હું તમારી કથા સાત દીવસથી સાંભળું છું. તેવું સાંભળીને પેલા અજ્ઞાની વાંચનવો ઢેહા-ભિમાનને લીધે અત્યંત મારવા લાગ્યા, તેમાં એક વૃદ્ધ માણસ હતો તેણે કહ્યું કે હે ભાઈ એને મારશો નહી. ત્યારે પંડિતજીએ પેલા ઢેડને કહ્યું કે હે ગામ તાહાડું ધોતિઉં મહારે જોઇતું નથી. ત્યારે પેલા ઢેડે કહ્યું કે મહારાજ મારી એક વાત તમે સાંભળો ત્યારે તમે આ કથામાં બાળ ચરિત્રમાં કૃષ્ણએ જસોદાને વૈરાટ સ્વરૂપ દેખાડયું હતું ત્યારે મહારી ઝુંપડી માંહી હતી કે નહીં. ત્યારે કૃષ્ણએ મને પેટમાં રાખ્યો ત્યારે તને મને કાઢી કેમ મુકોયો. ને હે મહારાજ માડું ધોતિઉં કેમ લેતા નથી. શાસ્ત્રમાં કહ્યું

છે કે પાદ્મજી ભગવાનનું રૂપ છે, માટે તમે પણ પરમેશ્વર જેવાં છો.

સિદ્ધાંત—સંસારનાં વ્યવહારમાં જાત કલિપતનો ભેદ છે, નહિતો: પરમારથ સ્વરૂપ જ્ઞાન જોતાં સર્વ એક રૂપ છે.

વાત.

એક હરણી ને કાગડાને રનેહ થયો, ત્યારે કાગડા બાપ્રતો રાજ હરણીનાં વાંસા ઉપર બેસીને જંગલની હવા ખાય છે, ને રાજ હરણીને કાગડા બાઈ પોતાની મરજી માફક જે જગાએ જવું હોય તે જગાએ જાય છે, ને ઉપર બેઠાં બેઠાં મોઝ કરે છે. તેવું જોઈને એક સીયાળીએ વિચાર કર્યો કે આ હરણી કેવી કેમજ છે પણ એને કાગડાની સોબત થઈ છે માટે લાવ તેને તે સોબતથી છોડાવી નાંખું. ને આપડે સોબત કરીએતો હરણીનાં વાંસા ઉપર બેસીને સંસારમાં સારા ખાગ બગીચા વિગેરે જોઈએ ને ઉત્તમ કૃષ્ણનો હાર પણ પામીએ, એવો વિચાર કરીને પેલી હરણીને રાજ જે જગાએ રહેવાનું રહેઠાણ હતું ત્યાં સીયાળ બાઈ જઈ પહોંચ્યા તે જગાએ એક ઝાડ હતું. તેના ઉપર પેલા કાગડા બાઈ રાતરે બેઠા રહેતા હતા. પછી સીયાળબાઈ હરણીને સમજાવે છે કે તુ તો ઉત્તમ જાત થઈને પેલા વિદ્યાના ખાનારની સોબત કેમ રાજે છે? ને તારા ઉપર બેસીને તને ફરવે છે તે શું સુગંધી જાણે છે, માટે ચાલ મારી સામે

તને સારા ફળનો અહાર કરાવું, પછી પેલી હરણીએ હા કહ્યું કે કાલે તમારી સાથે આવીશ, તે વાત પેલા કાગડા-ભાંધ ઉપરથી સાંભળે છે, તે ના કહે છે કે હે ભુંડી તે તને મારી નાંખશે. તો પણ તે હરણી શીયાળની પાસે ગઈ, એ શીયાળે વિચાર કરીને મહોટા જંગલમાં એક જામફળનું વન હતું ત્યાં લઈ ગયો ત્યાં જાંખરાં અને મહોટી વાડો આડી હતી પેલી હરણીને કહ્યું કે આ વાડ કુદ, તે કુદવા જાય છે તેવી તે માંદી ભરાઈ રહી, ને શીયાળભાઈતો સામા વેગળા જઈને બેઠા બેઠા તમાસો જીવે છે તે વખતે પેલા કાગડા ભાંધ આવી પહોંચ્યા, તેણે જોયું તો હરણી જાળામાં ભરા-યેલી દીઠી તેવું જ જાણું દાવરવા માંડ્યું. ને કહે છે કે જો હું તને કહેતો હતો તે તેન માન્યું ને શીયાળ સાથે આવી હવે તે વખતે તે ખેતરનો ધણી આવી પહોંચ્યો, ને પેલી હરણીને જોઈને તેને વેગળેથી ફાહોવાડો ફેંક્યો તેવીજ તે જાંખરેથી નીચે પડી મરણ પામી, તેની સાથે કાગડાભાઈ પણ વાગવાથી મરણ પામ્યા.

સિદ્ધાંત—દેહ રૂપી હરણી, અહંકારરૂપી કાગડો બેઠો છે સમતા રૂપી શીયાળ, તેમાં અંતઃકરણ રૂપી હરણીને રહેવાનું સ્થાન, તેમાં જ સ્પર્શ ઉઠે છે તે જાડમાં હંકાર કાગડો રહે છે. ને શુભ વિચારરૂપી શીયાળની વાતને, વેદ રૂપી ખેતર, વૈરાગ્યરૂપી જામફળીનાં જાડ, વેદાંતરૂપી વાડો, સ્મરણ મનનને નિધ્યાસનરૂપી પેટું જાણું, જોમાં ભરાઈ

રહી તે એકાગ્રવૃત્તિ, સમરૂપી શીયાળ સામુ જઇને બેઠું તે, વિશ્લેષરૂપી બાળું કાતરે તે, અહંકારરૂપી કાગડાભાઇ, સદ્ગુરૂરૂપી ખેતરનો ધણી, ને અહંબ્રહ્મા અસ્મિરૂપી ઠેકાણાવાડો, તેને અભેદરૂપી ફેંકયો, ત્યારે દેહરૂપી હરણી મરણ પામીને મુક્ત થઇ તેની સાથે અહંકાર રૂપી કાગડાભાઇ પણ મરણ પામ્યાં.

વાત.

એક શીયાળીયો ને તેની સ્ત્રી બંને ભેગાં રહેતાં હતાં, તે સ્ત્રીને ગર્ભ હતો, તે પોતાના શીયાળને કેહે છે કે માહારે તો કોઇ જખરાનું ઘર ભેંધને ત્યાં રહેવું છે, શીયાળે કહ્યું કે જખરાના ઘરમાં સુખ નહીં પામે, પણ પેલી સ્ત્રી હઠ મુકતી નથી, ને શીયાળને બહુ પજવે છે. પછી શીયાળે કહ્યું કે ચાલ તને જખરાનું ઘર દેખાડું. એમ કહીને જંગલમાં ચાલ્યા, ને આગળ જતાં જતાં ગળીનાં માટ આબ્યાં તેમાં પોતાનું શરીર પલાળ્યું ને તરેહવાર રંગદાર બનીને પોતાનાં બકરાં છુટાં કરી નાંખ્યાં, ને ત્યાંથી અગાડી ચાલ્યાં, એટલે સિંહની ઓડ આવી તેમાં પેલી શીયાળણુને ઘાલીને કહ્યું કે ભે આ મોટાનું ઘર. પેલો સિંહ ચારા વાસ્તે બાર તેર ગાઉ બહાર નીકળી ગયો. હ, તે ઓડનાં બારણાં આગળ શીયાળે સામા ડોળા તળતમતા રાખીને એકી નજરે બેઠો છે એટલામાં પેલો સિં-

હ આવી પહોચ્યો, તો પોતાના બારણાં આગળ પેલાને બેઠેલો જોઈને એ ખમચાઈને વેગળો ઉભો રહ્યો ને ના-કીને જીવે છે તો પેલા શીયાળનો રંગ તથા વાળથી બચ પામીને પોતે મનમાં વિચાર કર્યો કે આ કોઈ જબરો મહારી બોડમાં પેઠો છે, ને તેની આંખો ચળકતી જોઈને ધારયું કે હમણાં આપણને મારી નાંખશે. પછી પેલા શીયાળે સાન કરીને શિયાળણને કહ્યું કે જો મોટો આવે છે તેને જોતાંજ તેનો ગર્ભ વછુટીને તેમાંથી ત્રણ બચ્યાં પ્ર-ગટ્યાં તે રડવા લાગ્યાં, તે જોઈને શીયાળે વિચાર કર્યો કે આતો ભોગ મળ્યા, કારણકે, સિંહ આપણને ઝોળખ-શે, તે વખતે શિયાળે જીકિત કરી ને કહે છે કે તહારાં બચ્યાં કેમ રડે છે, ત્યારે શીયાળણ કહે છે કે એને સિંહનું કાળજી જોઈએ છીએ, તેવું સાંભળીને શીયાળ બો-લ્યો કે તું ને તહારાં બચ્યાં બધાં ભાગ્યશાળી છો, માટે જો પેલા ગરીબો વાઘ સામે આવીને બેઠો છે માટે તે-ને લાવ મારી લાવું, તેવું કહીને જરા માથુ હલાયું, તે વાં પેલા સિંહ બચ પામીને ચારે પગે કુદીને નાઠો, ને પાંચ સાત ગાઉ નીકળી ગયો, તેને મહોડે સ્વાસ તો મા-તોએ નથી. તેટલામાં એક વાંદરો તેને મળ્યો, કે અચ્ચા સિંહ કેમ નાસે છે, ને સ્વાસ તને માતો નથી, વાઘ કહે છે કે મહારી બોડમાં એક જબરો પેસી ગયો છે

તે મહારી પાછળ આવતો હશે, એવું સાંભળીને વાંદરા બોલ્યો કે અદ્યા તહારથી જળરો દુનીયામાં કોઈ નથી. માટે તને કોઈએ ખીવરાવ્યો છે, માટે ચાલ તહારી સાથે હું આવું. પેલો વાઘ કહે કે તું મરકટની જાત માટે માર ખવરાવીને નાશી જાય, ત્યારે વાંદરે કહ્યું કે જો તને વિશ્વાસ ન આવે તો તહારૂં ને માહારૂં પુછડું ખાંધ, તેમ કરીને બંને જણા બોડ આગળ જ્યાં વાઘ બેઠોતો તે જગાએ આવ્યાં. તેવું જોઈને શીયાળે જાણ્યું કે આ મરકટ કેટલે આવ્યો માટે નહીં આપણને ઓળખશે. માટે લાવ કાં ચુકિત કરૂં. શિયાળે વિચાર કર્યો ને પેલી સ્ત્રીયાળણને ઘાંટો કાઢીને બોલ્યો કે તાહારાં બચ્યાં કેમ રહાવે છે ? ત્યારે તે બોલી-એને હમણાંને હમણાં વાઘતું કાળજી જોઈએ છીએ, ત્યારે શીયાળે કહ્યું કે તહારાં બચ્યાંને મામો પેલો વાંદરા તે વાઘને લેઈને આવ્યો છે તેને હમણાં મારી લાવું છું. તેવું કહીને આગલા પગ ઉંચા કર્યા કે પેલો વાઘ જીવ લઈને નાહો. વાઘે મનમાં જાણ્યું કે આતો આનો મામો મને મારી નાંખાવવાને લાગ્યો છે. તેમ ધારીને તે જીવ નાહો ને પેલા વાંદરાભાઈ ટીચાઈ ટીચાઈને મરણ પામ્યા ને તેના મહેલ પહોળા દાંત થઈ ગયા છે, ને વાઘ કહે છે કે જો મને મારી નાંખાવવાને લાગ્યોતો ને તે હજી પણ દાંત કાઢે છે. એમ ધારીને વાઘ વાંદરાને ખાઈ ગયો. તેવું જોઈને પેલું શીયાળ લાગ જોઈને વાઘની બેડમાંથી

નીકળીને તેનાં બન્ધ્યાં પોતાને ઘેર જતાં રહ્યાં.

સિદ્ધાંત—સમખુદ્ધિરૂપી શીયાળ, માયારૂપી શીયાળણી, દેહરૂપી વન, અંતઃકરણરૂપી જોડ, ત્રણગુણરૂપી બન્ધ્યાં, વર્ણરાગ્યરૂપી શીયાળ જોડ્યો, તામસ-અહંકારરૂપી વાઘ, પાંચ ક્રોધરૂપી વાઘ નાઠો, અવિદ્યારૂપી ગળીમાં શીયાળ નાહ્યો તે, વ્યવહારરૂપી બન્ધ્યાં રોયાં તે, વિક્ષેપરૂપી વાંદરો મળ્યો તે, બીજીતર અતુલવરૂપી બન્ધ્યાં રોયાં તે જ્ઞાનરૂપી શીયાળ જોડ્યો તે, અનભેરૂપી શીયાળે માથું હજીવ્યું તે, લત્વજ્ઞાનરૂપી શીયાળ ઘેર ગયું તે.

વાત.

એક ઝવેરી મરણ પામ્યો હતો, ત્યારે તેની પાસે કાંઈ નહોતું, ત્યારે તેણે તેની સ્ત્રીને જોટાં રતનનો દાળડો આપ્યો અને તેને કહ્યું કે એ કાંઈને બતાવીશ નહીં. જ્યારે છોકરો મહોટો થાય ત્યારે તે આપજે, પછી ઝવેરીનો છોકરો વીસ વરસનો થયો ત્યારે તે છોકરે પોતાની માને કહ્યું કે—મહારા બાપા કાંઈ મેહેલી ગયા છે કે નહીં, કેમકે કાંઈ હોય તો આપ મહારે વેહેપાર કરવો છે, તેની માએ પેલાં જોટાં રતનનો દાળડો આપ્યો, તે લેઈને પેલો છોકરો પોતાના કાકાની પાસે ગયો, કાકાને કહે છે કે આ દાળડામાંથી રતન વેચીને મને પછસા કરી આપો, માહારે વેપાર કરવો છે, કાકે પેલો દાળડો ઉઘાડીને જોયું તો રતન જોયું હતું તેને જોઈને મનમાં વિચાર કર્યો કે આ

રતન ખોટાં છે એવું હું તેને કહીશ તો તે હબક ખાઈને
મરણ પામશે, કાકાએ કહ્યું કે ભાઈ આવો અમુક્ય રતન
છે માટે તેનું કોઈ ખરીદદાર નથી, જ્યારે કોઈ તેનો ખ
રીદદાર મહોટો ધનવાન વેપારી આવશે ત્યારે તેને વેચી
આપીશ. માટે હમણાં આ રતન તુ તહારે ઘેર લેઈને પા
છાં મુક. હાલમાં મહારે ઘેરથી હું તને બે વરસમાં રૂપ૦૦)
આપુછું તે લેઈને માહારે ત્યાં ગુમાસ્તો રહે, ને આપણો
વેપાર ચલાવો, પેલા ભત્રીજાએ કાકાના કહયા પ્રમાણે વે-
પાર કરવા માંડ્યો ને વરસ બે વરસમાં હું શીયાર થયો, ને
ખરેખરી પારખમાં આવ્યો ત્યારે તેના કાકાએ કહ્યું કે ભા
ઈ પેલાં રતન લાવો, તેનો વેપારી આવ્યો છે. એવું સાં-
ભળીને પેલો છોકરો પોતાને ઘેર રતન લેવા આવ્યો, ને દા
ખડો ઉઘાડીને જુએ છે તો પેલા ખોટાં રતન દીઠાં ને તે
છોકરે તે રતનને તરત ફેંકી દીધાં, પછી દુકાને ગયો ને
તેના કાકાએ કહ્યું કે કેમ ભાઈ રતન લાવ્યો, પછી છોક-
રાએ જવાબ આપ્યો કે એતો ખોટાં હતાં માટે નાંખી દીધાં.

સિદ્ધાંત—મરી ગયેલા ઝવેરીને ઠેકાણે અભણ ગુરૂ, સ્ત્રીને
ઠેકાણે વિષયી શીષ્ય, ખોટાં રતનને ઠેકાણે જડ પુજ્યું તે,
ને વેપારને ઠેકાણે ભક્તિ, ને કાકાને ઠેકાણે પ્રદાવેતાગુરૂ,
દુકાનને ઠેકાણે સદગુરૂનો મઠ, ને ખરી પારખને ઠેકાણે વે-
દાંતનો અર્થ, ને કાકાએ છોકરાંને દુકાને બેસાડ્યો તે ઠેકાણે
વિવેક, ને મહોટા વેપારી આવ્યા તે ઠેકાણે અનુભવ ને

પારખે ચઢયો તે ઠેકાણે સ્મરણ મનન ને નિધ્યાસન, ખોટાં
રતન ફેંકી દીધાં તે ઠેકાણે અજ્ઞાન દુર થયું.
વાત."

એક શાહુકાર કરોડપતી પોતાનાં વહાણ લેઇને દેશાવર
ગયો, તેને ઘેર પોતાની સ્ત્રી તથા એક પોતાની ૧૬ વર-
સની છોડી તથા એક મુનમપારેખ ગુમાસ્તો એટલાને મુકી-
ને શેઠ દેશાંતર નીકળીપડયા. પછી ઘણાં વરસે શેઠ વહાણ
કમાઈને પાછાં આવવાનો વિચાર કરે છે, ત્યાર પછી તેને
ઘેર પોતાની છોડી માંદી પડી હતી ને છાતીમાં અતીથે
દરદ થતું હતું ને તેનાથી એક પણ પલ્લ રહેવાતું ન
હોતું. જ્યારે કાંઈ તેની છાતી પંપોળે ત્યારે તે જંપે. નહિ-
તો ખુમોને ઘરકા પાડે, ત્યારે પેલો મુનમપારેખ તેની આ-
ગળ બેસીને તેની છાતી પંપાળતો હતો, તે ખુબસુરત
દીકરીની જોડે ગુમાસ્તો બેશે ત્યારે પેલી છોડીને કર વળે,
પછી પેલા શેઠ વહાણ લેઇને પોતાને ઘેર આબ્યા ત્યારે
પોતાની દીકરીનો પલંગ હવાને માટે ખારણા આગળ
ઢાળેલો હતો, એવું દરરોજ થતું હતું, તેટલામાં શેઠ ઘેર
આબ્યા ને જીવેતો શેઠને ઘણા કરોધ ચઢ્યો, ને વિચાર્યું કે
મારા ગુમાસ્તાએ મારું ઘર કાંઈ માર્યું દેખાય છે. પણ ઠા
ઢ્યા શેઠ વર્ગીર બોલે પોતાની મેડીએ ચઢી ગયા ને પોતાની
સ્ત્રીને બોલાવીને પુછ્યું કે મહારા ઘરમાં આવું અંધેર
કેમ ચાલે છે ત્યારે શેઠાણી કહે કે શું અંધેર છે, શેઠે

ક્યું કે પેલા પારખ છિડીના ખાટલામાં બેસીને તેની છાતી પંપોળે છે. તે મેં નજરે જોયું, ત્યારે શેઠાણી કહે કે આપડી છિડીની છાતીમાં દરદ થાય તે માટે તેની છાતી ગુમાસ્તો પંપોળે છે, ને એતો આપઠા દીકરા જેવો છે. તોપણ પેલા શેઠને વિશ્વાસ આવતો નથી. પછી પેલી છાતીને બોલાવી ત્યારે તેનું શરીર નરમ ને માંડુ જોઈને અનુભવ કરી વિચાર કર્યો કે ખરી વાત છે. ત્યારપછી પેલા પારખને બોલાવીને ધમકી-દીધી, તેપણ બીથારો ગભરાતો ગભરાતો બોલ્યો કે શેઠ બેઠેનને તો બહુ દરદ થયું તું ને બહુ બુમો પાડતાં હતાં માટે તેમને સાફ થવા માટે હું તેમની છાતી પંપાળતો હતો, ત્યારે શેઠને નકી અનુભવ થયો કે આતો ગુમાસ્તો ને શેઠાણી કહે છે તે બરું.

સિદ્ધાંત—એટલુંજ છે કે કાંઈ પણ વાત નજરની દી કેવી જોઈ, પણ અનુભવની સાચી તેમાં જગત દેખીએ તે જોઈ, તેનો અનુભવ કરીને જોઈએ તો તત્ત્વ સાચાં છે.

કાગળ.

સ્વસ્તભી વાંકાનેર પ્રગણે સ્થેશનના ગુકામાં,
શુભગુણ પુરણ સદાકરણ તમે શુભ કરણના કાજમાં. ૧
તમે નમુ માધવ મંગારામને, ધનશામ મુરતી સાધના;
અકળ ગુણ પુરણ સદા છે, સમાગમની સાધનાં. ૨
અનેક ઉપમા છે, તે લાયક લવાર કુળ ઉડે મયા;

પંચમાં પ્રમાણ બોલો છો, લક્ષણ દસ અષ્ટ ધણા લક્ષા. ૩
 સ્ત્રીરોમણી પ્રહલાદ સરખા, હરીને રાખજો હર્ષજે;
 ત્રીકમ માયા ત્રીગુણી તેના પ્રીતશુ પ્રશ્ન પુછીએ. ૪
 શુંબ શુભરાત અમદાવાદ પ્રગણે, પુછનારનો ઠામ છે;
 દયા કરી તમે ઉત્તર દેજો, ભક્ત ચકલરામ છે. ૫
 રાયપુરથી લખીતંગ તમ પર, સાંભળો મારા શામળ;
 અનંત વસ્તુ શાને કહીએ, નીશ્ચે લખજો નામળ. ૬
 જે દીન ધરાજળ અગન નહોતી, નહોતા દાનવ દેવળ;
 નીરાકારનું નામજ નહોતું, તે પહેલા તે શું સહી. ૭
 તત્ત્વ મળીયા કેમ ટોળે, આણીયા કેમ અંતરમાં;
 જીવ બ્રહ્મ કેમ પેદા થયા, નહોતા કર્મ તંતરમાં. ૮
 સન બુદ્ધ ચીતની યાદ લખજો, થયા પહેલા તે ઠામને;
 ચર્ચતન વસ્તુ શાની બની છે, નીશ્ચે લખજો નામને. ૯
 અખંડ અવીનાશી કેને કહીએ, નાશ નહી તે જેહનો;
 સરે ને ઉપજે તે તો માયા, તંત્ર લખજો તેહનો. ૧૦
 પરમ ધામનો ઠામ લખજો, મહા કારણના મર્મને;
 પ્રકૃતિ મળી પોતમાં ત્યારે, કૌણ બોગવશે કર્મને. ૧૧
 અક્ષર વસ્તુ શાને કહીએ, વળતી સદુમાં તે મળી;
 પીંડ બ્રમાંડના તત્ત્વ એક છે, વારે વારે કહુછું વળી. ૧૨
 કાયામાં હરી કેને કહીએ, નીચે લખજો નામળ;
 ત્રીજ પદ નીચે કરીને, ઠીક લખજો ઠામળ. ૧૩
 કોતીસ રવરૂપ હરી વ્યાપક સડમાં, નામ શુણને રૂપ નથી.

પુરણુ જમ સઉમાં બ્યાપક છે, ઠામ કમમે નીચે કરી. ૧૪
 માયાતું રૂપ શાને કહો છો, તે પણુ લખજો પ્રીતશું;
 સખદ જોયે ક્યાં થકી, તેની ખતાવો રીત શું. ૧૫
 ઠાયામાં મનનો વાસ ક્યાં છે, ક્યાંથી પુરણુ ઉઠે ફરી;
 પાંડ પ્રમાંડનો ખેલ એછે, તેનો પત્ર લખજો નીચે કરી. ૧૬
 પરમારથનું કામ છે માટે, રીસ ન કર્યો રામલુ;
 નામ પહેલું કે નામી પહેલો, પુણું તેનો ઠામલુ. ૧૭
 જમ જમતમાં કોથુ છે પહેલું, તે પણુ લખજો હોને કરી;
 મેડું લખ્યું વણું કરી માનજો, ચીતમાં લેજો નીચે કરી. ૧૮
 કયા કરી તમે ઉત્તર લખજો, માધવ મન કરૂણા વસી;
 સંવત ૧૬૫૨ સાલે, કારતક શુદ્ધ એકાદશી. ૧૯
 મંગળવારે પત્ર લખ્યો છે, રાતના ચોથા પહોર સમે;
 આણુંદી છો માટે આણુંદ કર્યો, કયા કર્યો અત્રે તમે. ૨૦
 નમી ચરણુ માધવજીને, ચકલરામ વાણી ખોલીયા;
 અનવડ રૂપતો જોયું દંટે, પેટના પડા ખોલીયા. ૨૧

રાજ ગુજરીયા ખુબ બરી મેરે બાઇરે.

હાકા ખુબ બરા મેરા બાઇરે, તેરે પીવના હોયસો પીલે;
 હોકા ખુબ બરા હેલુ, ટેક.
 વન તમાકુકુ આજ લગાદે, ચીત ચલમકે માંહી;
 રામ નામકા હમ લગાદે, હણુસો ધુમા બોઇરે હાકા. ૧
 મનનરૂપીકા મેર બનાયા, હીંદડે હુકા બાણુ.

જ્ઞાન જલસે તાબ કરશે, સમતા નેસે તાણુરે; હુકા. ૨.
 જનમ મરણકા રાગ કટેગા, જ્ઞાન તમાકુકા ગુણ;
 સત મખડકા દમ લગાડે, ગુડ ગુડ બોલે નીરગુણુરે હુકા ૩
 એ હુકા સતગુરને પાયા, દયા સંજ હે નામ;
 અકલનેતો જહોત પીયાહો, મીલ ગયા સત ધામરે; હુકા ૪
 રાગ ઉપર પ્રમાણે ચલમ વિશે.

સંતો આવો મેરા ભાઈરે ચલમ ખુબ જનીહેલ;
 ખુબ જની ખુબ જની ખુબ જનીહેલ સંતો આવો. ટેક.
 થુલ દેહકી ચલમ ખનાઈ, પાંચ તત્ત્વકા રંગ;
 સમાજમકા ચોરશે ગાંજ, નીરગુણ ગડાકુ સંજ. સંતો. ૧.
 માયા સાફી ધોલે બંદા, જ્ઞાનગુડી બીમ રખ;
 એાં સોહંજકા દમ લગાડે, અણસે ધુમા બખ. સંતો. ૨.
 એક દમ લગા હો દમ લગા તીસરે દમકા સુર;
 તુરીઆં ચોથા દમ લગાડે, હોગયા ચકમાચુર. સંતો. ૩.
 દયાસંઘે દયા કરી, ચકલકુ ચડીયા રંજ;
 રંગમાં રંગતો મીલ રહાહો, જ્યાં દેખુ ત્યાં સંજ. સંતો. ૪.

રાગ કાશી.

માટીનુ જકલ બતાવ્યું રે, પ્રહમ ઠડીયાનૌ કારીગરી;
 કારીગર છે જુનો રે, અકલો એની ન બચ કળી. ટેક.
 માટીની ઈટાને માટીનો ગુનો, હોહુ પથરને વળી રંજ;
 ખારી બળીને સેફી અટારી, મોખ ઝૂંખાનો બંજ;

માટીનો મોલ જનાબો રે, રેનારો પશુ માટીનો કરી. માટીનું ૧
 ખાય તે માટી પેહેરે તે માટી, ઝોટે તે માટી પશુ જાણ્યું;
 નર નારીને છેવાને છેડ, પશુ પક્ષીને આર ખાણ્યું;
 માટીનું સરવે બનીયુરે, માટીમાં સરવે જામ મરી. માટીનું. ૨
 ચેહેર જંગલને વરતીજ ખેડ, તુલસીના ઝાઝા બનીય. વન;
 પહાડ ઝાડ જંગલ જગીઆ, માથો લેસોના વળી ધન;
 ફલફૂલને વળી ફળીઓરે, માટીની બની પાનદાંડી. માટીનું ૩
 તેલ દીવેલ પશુ માટીનાં બનીયાં, ગોળ ખાંડને વળી ધી;
 મરણુ મીઠુને હજાર ધાણા; પૃથ્વીના સરવે બનીયા બીજ;
 માટીની સાકર ચેરડીરે; માટીની બની ગજારફળી. માટી. ૪
 કાચ હાંડીને જમડખ ખાલા, છત જાજમના વળી રંગ;
 સમા તો સરવે માટીની કરી, સરવે માટીનો છે બંગ;
 આ રૂસનાઇ માટીનીરે, સરવે રંગ માટીના કરી. માટી. ૫
 માણેક મોતી રતનને હીરા, લાલ પાનાને પુખરાજ;
 સોનુ રૂપને કુંદન માટી, તાંબા પીતળનાં સરવે સાજ;
 માટીનું ઝવેરખાનુરે, માટીની સરવે રચના કરી. માટી. ૬
 રેણગાડોને સંઘા છે માટી, તાર બોટના બંદર ધાર;
 ટોપને ગોળાને ઢાઢ છે માટી, હાલ બંદુકને તરવાર;
 લદનાર માટીનારે, માટીમાં માટી કપાઇ મરે. માટીનું ૭
 સાલ જનાતને સુતર માટી, રેથમ કસબનાં વળી તાર;
 હથ્થ બીંડીને ચણજ માટી, સરવે માટી રૂપ ખાર;

હાસ ચકલ કહેછેરે, માટીની બની લાલ પામરી. માટી ૮
 ગુજરીયા ગુણ ભરી મેરા બાઈરે,
 તેરે વોહોરના હોયસો ચલ. ગુજરીયા. ટેક.
 એક પહોર બિતને હો પહોર બીતે, વીસરે પહોરકુ ચલ;
 ચોથે પહોરકુ જા મીલે, માલ મિલે અલલ. ગુજરી. ૧
 એવાંત સિદ્ધાંતહે દુકાનાં, અંત હલાલકુ રખ;
 માંચ પચીસ ત્યાં હાટબનેહે, તે બિચતોમાલપરખ ગુજરી ૨
 સત્ય ધરમકા ધોતીયા લે તુ, સમતા મુખડ સાર;
 ઝોહં સોહંમકા સિંદૂર લે તું; અનુભવકાઅબિલ અપાર. ગુ. ૩
 શાંતિ અંદન બહોત લેના બાઈ, વિચાર કકું તુ હોર;
 વધરાચ રૂપી વચ્ચ લે તુ, સાનકા લે તુ ગોગ ગુજરી. ૪
 સત સંજતકા સાળુ લે તુ, સમતા સાડી લે;
 તુમ તત્વકા હિસામ કરલે, અનુભવકા નાણાંદે. ગુજરી. ૫
 હયાસીંગે હયા દરી, ચકલકુ વહોરાયા માલ;
 તત્વ માલ તો આપલીયાહે, અનધડી ગઠડી જાલ. ગુ. ૬

રાગ ઉપર પ્રભાણે.

જુમા ગુણ ભરી મેરા બાઈ, તેરેવોહોરના હોયસોવહોર જુ. ટે.
 તીન દરવાજે કે પીછે, ખરે બપોરે વહોરરે. જુમા. ૧.
 જુઠડી જુતીયા મત વહોરના બાઈ, સત્યકા સાળુ વહોર;
 હયાકા દાહમ બહોત લેના બાઈ, તત્વ જ્ઞાનકી ટેટીહોર જુ. ૨
 જ્ઞાન બુદ્ધિકા બેઝ લેની બાઈ, ત્રયણકા ટટુ છેક;

હરિ ભજનકા હિર લેતુ, સમજણ સાલો લખ ઓઠ. જુ. ૩
 સમાજમકા મુકા લે તુ, પાંચ તત્વકા રંગ;
 સચા મોતી જીવણ મુકિત, ધ્યાન ધાનકી લે તુ ભંગ જુ. ૪
 હયાસિંગે હયા કરી, ચકલકુ લે તુ સંગ;
 જુમ્મા દેખકર આનંદ કરતે, માયા મિથ્યા રંગ. જુ. ૫
 રાગ ઉપર પ્રમાણે.

મેળા ખુમભરાહે મેરાભાઈરે તેરેદેખના હોયસોચઢ મેળા.
 હીલ દરવાજેકે ખીચમે મેળા ખુમ ભરાહેજી. ટેક.
 પાંચકી ટોળીને હસકી ટોળી, વીસકી ટોળી ત્યાં;
 ઓવીસ બતરીસ ત્યાસી મીલકે, એકઠેમધઠે બ્યારે. મે. ૧
 મનકી શેવીયા મમરા લેતુ, સમતા નેનસે ભાળ;
 ચીતચગડોળમાં મત ખેસના ભાઈ. જ્ઞાનકી બાજીઠાળ મે. ૨
 સમાજમકા સોઠા લેતું, બચ્ચેકુ ખેલન માટ;
 મુજ સંકલપકા ગોટા લેતુ, આવતુ પાપરી વાટ. મે. ૩
 મુરત નુરતકી નટડી ખેલે, સોહંગ દોર પ્રકાશ;
 સબમેહનીયા દેખને લગી, વરતી દોરની પાસ. મેળા. ૪
 હયાસીંગે હયા કરી, ચકલકુ કહે મેળા દેખ;
 ખન મીલા જ્ઞાન મેરા સચા, કરમ પર તો મારી મેખ મે. ૫
 રાગ ઉપર પ્રમાણે.

બનીયાને હાટ માંડયા મેરા ભાઈ, સીધા લેના હોયસો લે બ. ટે.
 પાંચ સંતન ત્યા લેને આજે, સત્યકા સીધા દે;
 કરમ ધરમ કે તાજવે રખે, સત્ય જાંડીએ દે. બની ૧

હરી નામકા આટા લે તું, સમદમકી લે તું દાળ;
 ચીત વનરૂપી ચોખા લે તું, સમરણુતો ચોખા લે માલ. બની ૨
 ગોપાળ નામકા ચોળ લેના બાઈ, ગોર્વાંદ નામકા ઘી;
 શુભ સંકલ્પક શાક લેના બાઈ, મરચા મીઠા તત્ત્વ તેલ બ. ૩
 સમાધાનકી ગઠડી બાંધી, આકાશ મઠ લે ધામ;
 ત્રણ તાપકી લકડી જલાઈ, પ્રમ લોજન બન્યા નિજ નામ. બ. ૪
 દયાસિંગને ચકલ દોનું, અનુભવસે જમતાં સંગ;
 સમાગમકા માર સડાકા, સતચિત આનંદ રંગ. બની. ૫
 રાય ઉપર પ્રમાણે.

ગંગા તુંતો મોરી માઈરે, જગત પાવન કરને. આઈગંગા. ટેક
 સત્ય લોકસે આવી મઈયા, ભાગીરથી ઘેર બાઈ;
 કુળનો આદ્યાર તેનો કરી, શિવ જટામાં સમાઈ. ગંગા. ૧
 નવસે નવાણુ નામ છે તારા, કાશી મોટી પાઈ;
 પતી તમારો સમુદર છે, તેમાં જઈ સમાઈરે. ગંગા. ૨
 રૂપી મહાત્મા તપસી ગ્યાની, વસતા તારી પાસ;
 વેદ ધુની તારી તીરે ધાય છે, વસે દેવતા વાસરે. ગંગા. ૩
 રવીવારે મહાત્મ મોટું, નાહી ધરે તારૂં ધ્યાન;
 પુલ કંકુને દુધ ચલવે, શ્રીકૃણ ફેકૃણને પાનરે. ગંગા. ૪
 દયાસિંગે દયા કરીને, મંત્ર બંધાયો ત્યાં;
 ચકલ ગંગામાં બાપ કૌં છે, મનકામના પુરણ થાય. ગંગા. ૫

રાગ ઉપર પ્રમાણે.

મેડીઆ ખુબ બની મેંસ બાધ, તેરે જોના હોયસો જોલે. મે. ૧
 અસમાની ત્યાં છટ લગાઈ, નવ લખ તો હાંડી બીચ;
 લાલ અપેવ હો જોળે ટાંકે, નવ જમરૂખ તે વિચ. મે. ૧
 પૃથ્વી તત્વકી બજમ બની હૃષ, તરેહ તરેહકા રંગ;
 માનપુંલ વેલી ઝાડ બનાયા, મેના પોપટ તે સંગ. મે. ૨
 પુરવ પશ્ચિમ ને ઉત્તર દક્ષિણ, ચાર દિવાલો ધાર;
 બારી બાળી દિશાઓ બનાવી, ચાર ખુણુતો સ્થાન અપાર. મે. ૩
 ઉનાળે રંગ રાતો બનાવે, શીયાળે લીલો હો બચ;
 ચોમાસે રંગ ઘોળો બનાવે, આકાશ અસમાની થાય. મે. ૪
 પાંચ રંગકી મેડીઆ બનાવી, ચોભા અપરંપાર;
 નવ ખંડકી મેડીઆ બનાવી, તત્વકા લગ્યા એક તારરે. મે. ૫
 દયાસિંગ ઠહે ચકલકું તુમ, મેડીઆકી ચોભા દેખ;
 પ્રમ વલ્લુકમાંડી વેપાર કરતાં, લેખા લખે અલેખ. મે. ૬

રાગ ઉપર પ્રમાણે.

માંડવા ખુબ રચ્યા મેરા બાધ્યે, મુંસકી ચોભા અપરંપાર. માં. ૧
 ત્રણ ગુણુકી ત્રીન કમાન બનાઈ, પાંચ તત્વકા પાંચ સ્થાન;
 અધન્ય કનઈયા ખેલ રચેહૃષ, ચઉદ ગોપીઆ રાખી ખંભ. માં. ૧
 મુખ ગોપી વાણી સંગ ખેલે, દિશા નારી કાન સંગ;
 નાચકીઝ નારી હમસંગ ખેલે, આંખ નારી રૂપને રંગ. માં. ૨
 હાથ નારી તો કમસંગ ખેલે, પગ નારીનું નૃત્ય,
 સ્પર્શ નારી વિષંસંગ ખેલે, કાફ્ય નારીનું કૃત્ય. માં. ૩

સત્વ નારી શાણપણમાં બેઠી, રજગુણ નારીનો ખેલ;
તમગુણ નારી કરે હુકાટા, તે કરતી સ્વામીની ટેલરે. માં. ૪
દયાસીંઝ કહે ચકલકું' તુમ, માંડવેકી શોભા દેખ;
દેખકર માંડવા આનંદ કરતાં, ધરમરાયના છુટા લેખરે. માં. ૫

રાગ ઉપર પ્રભાણે.

બગીચા ખુબખનાયા મેરાભાઈરે, તેરે દેખના હોયસો દેખ. બગીચા.
વધરાટ માળી માલીક ઉનકા, ઇસકી સંગ તુ મિલ બગીચા ખુબ દેખ
નરનારીકા જાડ બનાયા, ડાળી પચીસ હાથ સાર;
પાંચ ક્યારાતો મોટા બન્યાહે, બહોતેર નર તેં ધાર. બ. ૧
ખુબ કમળકા પુલ બનાયા, ચિત ચંબેલી અપાર;
મનકા મોગરા બોહોત બેહેકતહે, બુદ્ધિગુલાબહે અપાર બ. ૨
ભુઈ બાઈ કેવડાને ડમર, નીરગુણ નારંગી તું લે;
પાપકા પપલસ મત લેના બાઈ, પુન્યકા ફનસ તું દે. બ. ૩
અભિમાનકી છોડ હજારી, સુખ કામકી કદળી દેખ;
લક્ષણારૂપી દેખ લજ્જમણી, દિલ સાફ દાડમ તું પેખ. બ. ૪
નિજ નામકા લે તું લીંબુ, ચંપા લે ચોથી દેહ;
ગ્યાનબાણ તે બાગમાં ઢાળી, જીવનમુક્તિ જીત્યા તેહ. બ. ૫
તે બાગમાં ખટ છે કુવા, રેચક કુંભકમાંહિ દોર;
સુરતા ઘડા બરબર લાવે, આકાશ ચંપતન્વકું ધોર. બ. ૬
દયાસિંગ કહે ચકલકું' તુમ દેખ બગીચા સાર;
દેહ બગીચા નો દેખે તું, પ્રસંચકા દુટે તાર. બ. ૭

રાગ ભજન.

કનકધયા તારી અકળકળા તો ન કળાણી,
 સોળસે જોખીની ત્રહે વારી વારી વારી,
 તોયે કેહેવાયા પ્રમચારી ચારી ચારી. કનકધયા. ટેક.
 માસીને તેં ચુસી મારી, મામાને દુખ દાખ્યું;
 જેડીએ જોવરખન તોડ્યો, જોકુલ રેડતુ રાખ્યું રે કનકધયા. ૧
 જાગ્યાના તમે બીડે યાઓ છો, એવા છો વનમાળી;
 જોવાળ સંગે હડો રમતાં. જુમનામાં નાંખ્યો ધારી રે કનકધયા. ૨
 નૃત્ય કરતાં નાચને નાચ્યો, નાગણી પોકાર કરતી;
 નાચને છોડાવા માટે, નાગણી પુઠે ફરતી રે. કનકધયા. ૩
 નાગ નાચીને બહારજ આવ્યા, હડો આવ્યો જોપ હાથે;
 માથાનો દાવ ઉતારીને, રમે છે સરવની સાથે રે. કનકધયા. ૪
 પાંચ તત્વની બંસી બબલ, સળદ ગગનમાં ગાળે;
 કંદપ વદન કનકધયાનું, જોખીઓ દેખી મુખ લાળે રે કનકધયા. ૫
 જગતરૂપી એક રાસ રચ્યો છે, તે ખીચ કનકધયા ભાસી;
 મધુબનમેં અવાજ સુનકર, જોખીઆ આવી નાસી રે કનકધયા. ૬
 દયાસિંગે તો દયા કરી, સ્વરૂપ દીયા પ્રકાસી;
 ચકલરામ કહે જ્યાંએઉં ત્યાં, ચકલન્ય કનકધયા ભાસી રે. ૭

ભજન.

જનમમરણમાં કણુએ ન આવું, મેં તો તત્વ પીજરા માંહી રહેલું;
 જ્ઞાનમલીમે પ્રતક્ષ દર્શા, ત્રીકુટી મોહોલ અલકાધરે;
 મેરા આતમ અનલો પાઈલેલું.
 ચાર દેહથી મેં અગમા થઈ, ત્યાં પેરતક્ષ દરશા પેઠે મેં. ૧

જગત તુજમાંને તું છે જગતમાં, ઉલટસુલટ સમઝાઇ રેહેલું;
 જમ સમુદ્રમાં કરલે અસનાના, ત્યારે જળહળ જોતોજણાઈવે મે.૨
 નવ નારીને દસમી પનીહારી, એતો પીયુપીયુ કરે હરનીચરેહેલું;
 એ પીઉને કૃપા સંત જોળખે, જેને મળીયાછે જુગદીસરે. મે. ૩
 મકારકા ઉપર અકાર પ્રીરતહે, ત્યાંતો અનહદ જ્યોતો જણાઈરેહેલું;
 તે જ્યોતીકાઉપર મુન્યસીખરહે, ત્યાંતો ગિરાજે મારો સાંધરેલું મે.૪
 જ્યાં જોઉ ત્યાં મારો સાહબો ગિરાજે, તત્ત્વસ્વરૂપ દરસાઇ રેહેલું;
 કહે ચકલ દયાસિંગકેચરણે, સંતો રંગમેરંગ મિલાઈરેહેલું. મે.૫
 આર દેહથી મેં અળગા થાઉ ત્યારે પરતક્ષદરશા પેઠેરેહેલું. મે. ૬

ભજન.

જ્ઞાની હોસો આપ દેખાદો, જમ કેસા નરખ્યા;
 જમ કેસા નરખ્યા, જ્ઞાની હોસો આપ દેખાદો. ટેક.
 એ જમ કાઇ અનુભવી બલે, સોહે આપોઆપ;
 જમહી ભાસેને સંદેહી નાસે, જળી ભયા આનંદા. જ્ઞા. ૧
 વાગ ગુરૂને જેની ચાકણ ચેલી, ચકવા ક્યાં દેખ મુખચંદા;
 જ્ઞાનેહી કથતાને સંદેહમાં ફરતા, આપ ના દેખે અંધા. જ્ઞા. ૨
 પાંચ તત્ત્વકી સીરોઇ પકડલે, કાઇ મુરા લડે મેદાના;
 ગજન ગુફામાં ફરવારે ફરતાં, ત્યાં છે રૂપ અપારા. જ્ઞા. ૩
 વેશ ધરકર ફીરે જામમાં, મુખસે બોલે મંદા;
 દાસ ચકલ કહે અનુભવ કરલે, કાયર કર ક્યાં દંદા. જ્ઞા. ૪

(રાગ હોરી)

અનુભવી તમે એલોને હોરી હોરીરે, અનુભવી તમે
એલોને હોરી-ટક.

અહં મમતાહી હોરી જલાદે, બ્રહ્મરંજ ભરપૂર બાહોરી;
ગુણ મારગીયાં ઠેમુડાં ભર્યાહે, અવીલાકે સીર મોરી.
ચાંલી સખી આવેજ તોરો. અનુભવી ૧

સતચીત આનંદ આપ ખેલતહે, જ્ઞાનકી ચલે પીચકારી;
હસમે ધામમે ધુમ મચાઇ, ત્રીકુટી મોહલ લે તાળી.
નોરવરતી લખટ રહી ખ્યારી. અનુભવી ૨

અંત સમાગમ સખરંજ મીલકે, અળીલ ગુલાલ ભરભેરી;
તુંહી તુંહી તુંહી આપ નચતહે, કાયા કુબલકુ નાંખી રોળી.
ખુધી ખ્યારી રહી છેજ તોરી. અનુભવી. ૩

સોહં સોહં નટવા નચતહે, રાસ રચ્યો જગ ચારી;
સમ બુદ્ધીકી સાધી બીજતહે, મનવકી માર પીચકારી.
માહા આનંદ થાયો ભારી. અનુભવી. ૪

નીરગુણ સગુણ પીછે રહે ગયે, ચપ્પતન અંગ બલાઇ;
નીરંજન તો નેમત બબલત, સીદાકાચ કુન પાઇ.

સુલભણા ત્યાં સહકાઇ. અનુભવી ૫
જગત રાસ પાંચ તતમન્યો હે, અનંત બીચ ખેલે હોરી;
અનહદ બનચી આપ બબલત, જ્ઞાની જન દ્યોને જોળી,
અકલ મમતા ન્યા રહી મોરી. અનુભવી ૬

(રામ કુંડળીયા.)

મન પવનકી મમ નહી, સતો કરો વિચાર;
 સો ઘર સેજ થયું પાછયે; કરો સમાજમ સાર;
 કરો સમાજમ સાર, ધુંધટી માયા ભાસે;
 ગ્યાન હથીયાર ધર હાથ, કામ કરોધ ચોર નાસે.
 કેહેત ચકલરામ સંસે કુળ મોહોદું વંન;
 નિવેક દાતરડું લઇને મોહ મદ કાપો મન. ૧
 કુળ જાળ્યાં કુલ નવ રહે, ગયાનમાં ન રહે કરમ;
 કર્મ રહ્યાં છે મનમાં, ત્યાં નથી ગયાનનો ધર્મ.
 નથી ગયાનનો ધર્મ, ધનવાન લીખ ન માગે;
 જેને ચઢ્યો પ્રહમ રંગ, સંસે તો તરતજ ત્યાગે.
 કેહેત ચકલરામ સમજતો, છે મોહું ઘર;
 આતમ ચઢતન દરસીયું, તે પામ્યો સતકુળ. ૨
 શું કહું ને શું કરું, કોને જઈ કહુ વાત;
 નથી ખીજી કાંઈ દેખતો, નથી મારો કોઈ સાથ;
 નથી મારો કોઈ સાથ, એકમાં ના હોય નામ;
 નાંમ નથી તે કલપીયું રૂપનો નથી કંઈ ધામ;
 કેહે તે ચકલરામ, કલ્પના મિથ્યા જે કરું;
 કંઈ નથી કંઈ નથી એજ છે, શું કહું ને શું કરું. ૩
 નામ બણ્યું તે શું થયું, રામ ન બણ્યો આપ;
 ભક્ત નામ લખાવીયું, મીથ્યાનો સંતાપ.

મીઠ્યાનો સંતાપ, પારણ પુત્ર વીના જે,
 મીઠ્યા ગાજે મેઘ, વર વીણુ જાનજ લાજે,
 ઢેહત ચકલરામ, હરીનો કહો ક્યાં છે ધામ;
 સતચીત જ્ઞાનંદ ઓળખ્યું, તેણે દીધું નામ. ૪
 સમજણ વીના શું કરો, કલ્પીત ઢેહનું કર્મ;
 સાધન છે સંસારનું, સુપનનો છે ધર્મ;
 સુપનનો છે ધર્મ, સ્મરણતો સમજી કરીયે;
 વેદ ધર્મ વીસવાસ, સમજીને નીરસે કરીયે;
 ઢેહત ચકલરામ, અવીધામાં તું શીદ કરે;
 ગુરૂની ન પાઠ્યો સાન, સમજ વીના તું શું કરે. ૫
 ભેદ સમજે શાંતી ટળે, શાંતી આવે સાર;
 જગત જુઠું તું ધારીને, સત નારાયણને ધાર;
 સત નારાયણને ધાર, જ્યાં જોઉ ત્યાં સરવ એ છે;
 વેદ પુરાણની માંડ, ઉપનીશદ નિષ્કે કહે છે;
 ઢેહત ચકલરામ, ગુરૂ ચરણમાં છે સમજ;
 સમાગમ કરલે સત, ભેદતો તરતજ સમજે. ૬
 બરડી બરડી મુખ કહે, એમ ન ભાગે ભુખ;
 સુખડીયા સતગુરૂ કને, જ્ઞાન માલ લે ભાગે ભુખ;
 જ્ઞાન માલ લે ભાગે ભુખ, ત્રણા ભુખ તરતજ ભાગે;
 ત્રીવીધ દેરો તાપ, અનુભવ જઠરા જાગે;
 ઢેહત ચકલરામ થઈ જા એકજ તરડી;
 અર્ધતન આકાશ, સત સમજ લે સાચી બરડી. ૭

પાણી પાણી મુખ કહે, એમ ન બધે તરસ;
 ગ્યાન ગોળી ઉઘાડજો, જળ છે સાચુ દરસ;
 જળ તે સાચુ દરસ, સોહં સોહં પીજો;
 હયા દીનતા કરબર, શાન્તિ કળસજ દીજો;
 કેહેત ચકલરામ, વિવેક ગયલે લે છાંણી;
 સમાગમ સમ્યા જળ, અનુભવ પી તું પાણી. ૮
 ખોલ્ય ખોલ્ય તું શું કરે, સોહં શબ્દ ખોલ્ય;
 આવરણ દેહનું તોડીને, અંતર પડદા ખોલ્ય;
 અંતર પડદા ખોલ્ય, રચના ત્યાં છે બારે;
 ખટ ચકરકે માંછી, રેચક કુંભક ધારે;
 કેહેત ચકલ રામ, વળતી તું રાખ્ય ડોલ્ય;
 ચંદ્રતન આકાશ સમજીને, તુંહી તુંહી તું ખોલ્ય. ૯

(રાગ એકતારાના બજનનો)

બજ રામ નામ નર બાળા, મનસે ફેરાલે માળા;
 અનલે તો હોગયા બારા, ચંદ્રતન દેખો એક ધારાજી. ટેક
 જ્ઞાન પાનમે તો ખુબ રહેતા, હરી નામ મુખ નહીં લેતા;
 માયાકા પુરમે વેહેતા, ત્રણજી તો દુખ બહુ દેતાજી. બ. ૧
 મુનશા દેડકા લે તુ લાહાવા, પીજે નહીં આવેગા ઢાવાજી;
 ચોરાસી જુનમે જાવા, ત્યાંતો દુખ અત્યંત પાવાજી. બ. ૨
 ફીર અરમર નહીં હે ઇતકા, સાહેબ નામહે નીકા;
 છાંડ તન જાણીમાન તીનકા, માયાકા રંગહે ફીકાજી. બ. ૩

ગુરુ સંગે અલ તુ પ્યારા, દેખ સરૂપ ચીત એકધારા;
તત્ત્વ સ્વરૂપી તારા, સખ વ્યાપક સખસે ન્યારાલ. બજ. ૪
મોહ મમતા મેલી ગયા, જેસે નીર ગંગાકા વહ્યા;
અકલ કેહેતે આનંદ બયા, હયાસીંગકી હોગઇ દયાલ. બ. ૫

રાગ ભજન ૨.

દેખ રામરૂપ સખ બના, છોડ અહંકાર અલીમાના;
ગોવીંદ ગુણુ સત ગાના, છુટ ગયા માન અપમાનાલ. ટેક
બાનાતો લે તુ પછા, જમકા છુટેગા ધકકા;
પ્રલાદકા પીતા થકકા, લોહાકે થંભે ટકાલ. દેખ. ૧
મીરાંબાઇકું વીખ જખ લીયા, આનંદ હોકે કરમે લીયા;
રાણાએ દુખતો લીયા, અમરત બનકર જો પીયાલ. દેખ. ૨
માતાકા બચન લગા, ધરૂલ તો બનમે ભગા;
છોડ અલ કુટુંબ સગા, અચળ પહતો મગાલ. દેખ. ૩
જડબત મુની રહ્યા, પાલખી તો કંધપર લીયા;
રાજેકુ ગ્યાનતો કહ્યા, અલીમાન છોડકર ગયાલ. દેખ. ૪
છને બણ્યા તીને માન્યા, સાક્ષી રૂપતો પરમાણુ; .
અકલરામે સત બણ્યા, જીવો વેદના પરમાણુલ. દેખ. ૫

રાગ ધોળ.

બુદ્ધિ બાઇ હું. વાર તુજને, સમજો તો બહુ સારૂ બોને.

અભીમાનમાં શું હીંડો છો, કરતી મારૂં મારૂં જોને. ટેક.
 સ્વપના જેવું આ છે સગપણ, એ તો ખોટું લહારૂં જોને.
 વીજળીના પ્રકાશના જેવું, ઓચીંતૂ અંધારૂં જોને.
 માયાનું આ લટકુ ચટકુ, એતો મીઠ્યા ભાગુ જોને.
 સંત સમગમ તેં ના કીધો, મુખે દીધું તંત્રુ જોને.
 હરી નામ મુખે ન રાખ્યું, તેનું મુખડું કળુ જોને.
 સુનશા દેહનો લાવો ન લીધો, અભીમાન ન ટાળ્યું જોને.
 રામનામને પ્રેમ ન રાખ્યો, જીતી બાણ હારૂં જોને.
 ગૌબ્ર.મણુની શેવા ન કીધી, ચઢ્યો માયાનો દારૂં જોને.
 સંત વચનથી વધરાગ પામુ, અંતે ધારો સારૂં જોને.
 ભુડી માયામાં શું ભુંકો છો, કરતા મારૂં મારૂં જોને.
 ભાવજળમાં શું મોડી રહ્યાછો, એનો જળ છે ખારૂં જોને.
 જમડા આવી ઝટ પકડશે, રહશે મનનું ધારણું જોને.
 અક્ષરોંમ કહે પાંચ તત્વના, ગદ્યે ઘર છે મારૂં જોને.

પદ ૧. રાગ. ઓધવણ સંદેશો કહોજો શામને

મહા જ્ઞાનતો શુરૂં વીનાનું નહીં મળે,
 જ્યારે મળશે કોટી જન્મના પુન્યજો;
 સંસારનું મનન નિધ્યાસન નિરચે કરો,
 ત્યારે વળતી જઘને મળશે સુન્યજો.

મહા. ૧

સુદ સ્વરૂપ જોતામાં નુનતા રહે નહીં,
 તુલ્ય તત્વના ભેદને વિચારજો;

મહા વાયકના અરથથી નીરજે કરો,
લક્ષણ વડે અધતન્ય આકાશ ધારજો. મહા. ૨

મહાજ્ઞાન તો વસીસ્ટે રામને કહ્યું,
કૃષ્ણ પણ સંદીપનો પામ્યા બોધજો,
બોધીઓને બોધવ પ્રત્યે કહાવીયું,
તમે તમારા શરીરનો કરજો શોધજો. મહા. ૩

ધરુજીને વિષ્ણુ પ્રત્યક્ષ મળીયા,
તેમને પણ બતાવ્યો સતસંગ સારજો,
પ્રલાહજીએ નરસંગ રૂપ પ્રગટ કર્યું,
તેમણે કહ્યું મને સર્વે વ્યાપક ધારજો. મહા. ૪

સત સારતર સતગુરના સેવ્યા થકી,
વેદાંત સિદ્ધાંત કરો પામે લક્ષજો;
ચકલને તો ગુરુ દયાસિંગ નળ્યા,
બ્રહ્મતત્ત્વ હરચુ છે પરલક્ષજો. મહા. ૫.

રાગ હંપર પ્રમાણે પદ ૨ બું.

સમજલું વિના સાધન તારૂ વૃથ છે,
હું પણથી પામી છું જીવ રૂપજો;
નીજ જ્ઞાનથી તત્ત્વને તમે જોળજો,
તો તો તમારા અદર દીરો અરૂપજો. સમ. ૧
સતસંગરૂપી વૃક્ષતલ્લું એક ઝાડ છે,
તેનું ફળ તો જ્ઞાન તત્ત્વ વિચારજો;

- જન્મ મરણના દુખથી મુક્ત થશે,
સતચીત આણંદ રૂપ પો નું ધારજો. સમ. ૨
- અજ્ઞાન પુલ તો દેહ બગીચામાં બન્યું,
જ્ઞાન બરફથી તે તો પામે પારજો;
રવી ઉગે રજની તો રહે નહિ,
નામરૂપ મીથ્યા માયા ધારજો. સમ. ૩
- સોળ સણગાર ધરે છે કોઈ સુંદરી,
નાક વિનાનો તેનો નહિ સણગારજો;
જપતપ તીરથ સર્વ સપ્ન સમાન છે,
જ્ઞાન વિનાનો મીથ્યા લીધો ભારજો. સમ. ૪
- સુદ્ધ રસોઈ ણનાવી છે અતિ ઘણી,
મીઠા વિના તો તેમાં નહી કંઈ તાલજો;
બણી ગણીને ભુમિમાં ફરતા ઘણા,
તાળા રૂપેએ નહિ મળે કંઈ માલજો. સમ. ૫
- કાષ્ટની તરવારે ચતરૂ નહિ મરે,
ઉલટો આવી મીથ્યા સામે ધાયજો;
સમજણ વિના સાધન તેવા બળજો,
તે તો ઉલટો બમણા બંધન થાયજો. સમ. ૬
- માટે કરો સતસંગ સાર સંસારમાં,
તુમ તત્વ તો દીસે છે એક તારજો;
લક્ષણાવટે લક્ષને નિરંજે કરો,
ચકલ નહિ એ ચંદન સરવે ધારજો. સમ. ૭

અખાના રાગનો છાપો.

જુહું હતું તે સાચું થયું, સાચું હતું તે સંતાર્થ ગયું;
જુવો જગતનો ઉધો ખેલ, જ્ઞાન હીણુ સખ વસે ખેલ.
પરમતત્વ તો દીસે સહી, ખોટું નિસ્થે માને જઈ;
આંધળો જેમ કુવામાં પડે, મતોમતમાં શીદને વઢે.
એક તો જણ માનેજી સત્ય, બીજો તેને કરે અસત્ય;
સાક્ષી ભુત તો આપે હરી, ચકલનો અનુભવ જો ફરી.

નિતિવાચક.

ઠપકો દે તેના સામુ લડવું નહી, ગરીબને સતાવવો
નહી, પંચના ઉપરાંત થવું નહી, પંચ કહે તે માનવું,
લડતાં વારે તેનું અપમાન કરવું નહી, કોઈ પુછે તેને ખ
રૂં કહેવું, ગરીબની બને તેટલી ભરદાશ રાખવી, કસબ
ચોરી રાખવો નહી, ગરબુ આવે તેને બતાવવો, સરકાર
દરબાર જતા રહેવું, પંડિતની મીઠાઈ કરવી, વિવેકથી વ-
હેપાર કરવો, વહેપાર કરતાં ડરવું નહી, ને ડરવું તો કરવું
નહી, કોઈ વાતે હમ ખાવો નહી, ચોપડા ચોખખા રાખવા,
ભુત હોય તો ચોરી રાખવી નહી, અર્ચાને દુખ દેવું નહી,
તે દુખી તો તમે સાત વાર દુખી છો, કોઈની ચુગડી ક-
રવી નહી, કામ જેટલું બોલવું, એમાં અસત્ય થોડું બો-
લાશે, કોઈની સાયદી પુરવી નહી, ને પુરવી તો દીકું તે-
વું કહેવું, સાડ કામ કરતાં હીંત કરવી નહી, નરસુ કામ
કરતાં દસવાર વિચાર કરવો, ખુમ સાંભળીને બેશી રહેવું
નહી, ત્યાં જઈને સમાધાન કરવું, અત્યંત મારે તેને એ.

લાવવો, મારે તેને મારવો, હયા રાખવી નહી, કોઈની પ-
ક્ષ કરવી નહી, વ્યાજબી ચાલવું, કોઈને વિશ્વાસ આપવો
નહી, ને આપવો તો કર્યા વીના રહેવું નહિ, કહેવા કહે-
વી માનવી નહી, નજરની દીઠી પણ સાચી માનવી નહી,
વિચારથી તપાસ કરવો, સેહેસા કામ કરવું નહી, અસ્વી-
તું કહ્યું માનવું નહી, વિશ્વાસ રાખવો નહી, કોઈની એ-
ળ ઉઘાડવી નહી, કોઈને તુચ્છકાર કરવો નહી, ધીમે રહી
ને સમજ પાડવી, ઓછું વાચક બોલે તેના સાચુ બોલવું
નહી, શાંતી રાખવી, બહુ કામ આવે તો ઘભરાવવુ નહી,
ખરી વાતમાં મત કરવો નહી, તેમાં નહાના મોટાપણું
રાખવું નહી, સરકાર દરબાર ચઢવા દેવા નહી, સમજાવી
ને સમાધાન કરવું, લડે તેને વારવા, તે સારા માણસનું
કામ છે, ગુરૂનું જ્ઞાન અહણુ કરવું, તેના કૃત ઉપર નજર
રાખવી નહી, ગઉ બ્રાહ્મણનું રક્ષણ કરવું, એ આપણા ક્ષ-
ત્રીઓનો મુખ્ય ધર્મ છે, બ્રાહ્મણ ભગવાનનું સ્વરૂપ છે તે
વાતમાં સંદેહ નહી, જગતગુરૂ બ્રાહ્મણ કહેવાય છે તે વા-
ત સાચી છે દેશ રટન કરતાં ગફલત રહેવું નહિ. કોઈનો
વિશ્વાસ રાખવો નહિ. વેપારની રૂખ જોતા રહેવી, ખરચ
આવે તેનો તપાસ કરવો, ગ્રમનિષ્ઠા ગ્રમસોત્રી ગ્રમવેત્તાનો
સમાગમ કરવો, ડાહ્યા પુરૂષની દોસ્તી રાખવી, અજ્ઞાની-
નો કામ જેટલો વહેવાર રાખવો, કોઈ માણસ ભાગ્યે હો-
ય તેને હિમત આપવી, એ મોટું હથિઆર છે.

ભજન એકતારાના રાગનું.

આદમસે દમ ખીચ જના, સત તત્ત્વ તો પરમાણુ;
 અખંડ સ્વરૂપ ચીત આના, પરમાણુ હે વેદાનાળ. ૧ ટેક
 જીવ શીવકા પ્રજ્ઞા દુટા, માયાકા બંધન છુટા;
 વેદાંત જીનુને ધુંટા, અપના સ્વરૂપતો હુતાળ. આદમ ૨
 હસ્તી ભાતી પ્રિય દેખો, અનઘડ સ્વરૂપ તો પેખો;
 અલેખમાં નહિ કાંમ લેખો, મુક્તીકા છોડદે મેખોળ. આ. ૩
 મરણ જનમકા દુટયા ઘોકા, જ્ઞાન સ્વરૂપ પી તુ હુકા;
 સારાર સ્વરૂપ પી સુકા, અજ્ઞાનકા ધુંઆ કુંકયાળ. આ. ૪
 જ્યાં જોઉં ત્યાં સરવે સરખા, ગુરૂવચનસે જીન પરખા;
 તુરીઆતીત જીને નરખા, દેખી હૃદયા મેરા હરખ્યાળ આ. ૫
 સમાગમ શહેરમાં જાને, ચકલકે વરતુ લાને;
 દુખ સુખ પડેતો સહેજે, નિદા આકાશ સુખતો લેજેળ આ. ૬

રાગ ઉપર પ્રમાણુ.

છોડ દેહ અલીમાના, મત કરો માનને શુમાના;
 એક દીન ચલા જાના, મશાણુકી છાર તો થાણુળ. ટેક
 રાવણુ સરખા મોટા, આખર તે રણુમે લોટા;
 જીના લંકા સરકા કોટા, ગીરકરતો હોગવા છોટાળ. છો. ૨
 કુલ કુટાકેમે ફરતા, એક દીન તુંતો મરતા;
 કાલસે કયું નહિ ડરતા, પીંપરકા પાન જ્યું ખરતાળ. છો. ૩
 દેખ કરણુ સરખા કુટયા, અરજીનકા ખાણુતો છુટયા;

હસ્તિના પુરતો હુટયા, પાંડવાકા જોડા હુટયાજી. છો. ૪
માયામે ફરતા અંધા, ત્રણુકા પાટા બંધા;

જ્ઞાન સમજી લે નર ગંદા, નામ રૂપકા લાધ્યા લધાજી છો. ૫
મુનસા દેહ તો મુંઘી મણી, ઝોળખી લે સાચા ઘણી;

હરી હીડ દે હીરાકણી, નીજ રૂપ હોજી બનીજી. છો. ૬
દેહ બગીચામાં જાજો, ચકલ કહે નિરલે યાજો;

બ્રહ્મ રસ પીને પાજો, જીવણુ મુકતી મુખતો લાજોજી. છો. ૭

રાગ હાટડીઓમાં કેમ રહેવાશે બાઈરે.

સાહેબને રેલ ચલાવી બાઈરે, ઇસકી સોશા અપરંપાર;
સાહેબે રેલ ચલાવીજી. ટેક.

નુરત સૂરતકે તાર લગાએ, ઝટ ખબર તે દેત;

અંતસકરણુસે ઇજન ચલતા, મનજીદ્દી ઇસ્તીમમાં લેત. સા. ૧

સમાગમકે સ્ટેશન વિષે, ગુરૂ માસ્તર ટીકટ લેઇ પેડ;

જ્ઞાનકી ટીકટ લેકર ચલના, નીરગુણ ગાડીમાં બેઠ. સા. ૨

નીરવરતી નવીઆઢકુ જાતું, અંતરસે આણુંદ દેખ;

વિવેક વડોદરામાં ફીરકર, બ્રહ્મજ્ઞાન ભરૂંકું પેખ. સા. ૩

ખુશ સુરત તેરી સુરત દેખ કર, વળતી વસઇમાં થીર;

મુજ મુકામમાં તો મુંબઇ પહોંચે, સમતા સમુદ્ર તીર. સા. ૪

વિજ્ઞાન બોટમાં જાકર બેઠના, સમા ટેમતો વીતી જાય;

બ્રહ્મ દેશમાં જાકર રહેના, સત ચિત્ત આંણુંદ તું થાય. સા. ૫

આકાશ તત્વકા ઇજીન બનીયા, ખટ ચકરકા વપન સાર;

જોડાઈને જાન લગતહે, સમતા જળ અપાર. સા. ૬

સાક્ષી ચંદ્રતન કળ દબાવે, સખદંકી સીટી થાય;
દિવસ રાત ઇંછન ચલતા, ચકલ કહે દુનીઆ બેઠણુ જાય. સા. ૭
દોહરો.

માન અપમાન તો જાને નાહા, સતસંગમાં જઈ ફરીઓ;
પાંચ તત્વનું આ છે ગાતર, કહે છે ચકો કડીઓ;
કલ્પીતમાં સઉ કલ્પીત હીસે, કલ્પીત સરવે જાણો;
જડ ચંદ્રતન પણ કલ્પીત કહીએ, વેદ વિધિ પરમાણો;
એક વસ્તુમાં સરવે થયું છે, એકમાં સઉ સમાશે;
તે વસ્તુને નિશ્ચે કરશે, ત્યારે આણુંદ થાશે;
સખદ જાળનો ઉંડો કુવો, સમજ વિના તુ પડીઓ;
જ્ઞાન વધરાગના દોરે ચઢજે, કહે છે ચકો કડીઓ;
જગત બ્રહ્મમાં બેદ ન માનો, સંશે મનનો તાળો,
જ્ઞાન ધનુષે જાણુ ચઢાવી, અજ્ઞાન ચોરને મારે;
ગુરૂ માધવની કીરપા થકી, થયું છે જ્ઞાન પ્રકાશ;
રવી ઉગ્યો રજની ટળી, અવિદ્યા પામી નાશ;
ના રહે આપની આપદા, બજબે પૂરણુ બ્રહ્મ;
પરલે થાશે પલકમાં, થુલ દેહના કર્મ;
બાણી તો પાછી પડી, મન પામ્યું છે મોહ;
મુગ્ધાને સ્વપ્ન થયું, સમજ શકે શું સોષ;
નિશા અંધારીને વિષે, સર્પ જાનતી તો થાય;
જ્ઞાન હીપક પરકાશતાં, રજયુ નિષ્ચે થાય;

સરખ મીથ્યા તે જગત છે, રજ્યુ તત્વ સમભય;
આન્તી ભાગે ભવતણી, જગત બ્રહ્મ દરશાય.

વાત.

એક રાજાની કુંવરી હતી, તેના દરબારમાં ઘણા સંત
આવતાહતા, ત્યારે તે રાજાની કુંવરી બોલી મહારાજ મને
કંઠી બાંધે, ત્યારે તેમાંનો એક સંત બોલ્યો અમારેતો
દારકાં બાણાહિ કેઈ મહાપુરુષ આવે સો કંઠી બાંધાણા,
પેલી બાંધએ વિચાર કર્યો કે મહા પુરુષ મને ક્યારે મ-
ળશે, તેમ ધારીને એક ભંડારો ઠરાવ્યો, ગામે ગામના
સાધુને નોતર્યા. તે સંત બધા જમવાને આવતા હતા, ત્યાં
રસ્તામાં એક ખેતરમાં એક અડબંગ ઠાકયડો થાકીને બેઠો
હતો, તેણે પેલા સંતોને પુછ્યું, મહારાજ તમે ક્યાં જા-
ઓછો, ત્યારે પેલા સંત કહે છે માલપુવા જ્યારે દૂધ જમ
નેકુ જાતાહે. પેલા અડબંગે વિચાર કર્યો જે લાવ્ય આપણે
સાધુ થઈએ, તે ખેતરમાં તાપણીની રજ્યા હતી તેને શરીરે
જોળી લંગોટ લીડીને તેપણ ચાલ્યો. બધા સંતો દરબારમાં
જમવા બેઠા છે તેમનાથી થોડેક દુર પેલો અડબંગ પણ
બેઠો. રાજાકુંવરી સંતને જોળખવાને માટે સામી ઝડખામાં
બેઠી છે. સર્વે રસોઈ પીરસી રહ્યા પછી પોત પોતાના
આસન ઉપર જમવા માંડ્યું છે. પેલા સંત થોડોએ તો
પોતાની રૂઢી પ્રમાણે જમવા માંડ્યું પણ પેલા અડબંગ

જુઠા સાધુએ પોતાના જાતી સ્વભાવને લીધે ઘેંસ છાસના અભ્યાસે બધુ એકદુનું કરી પી ગયો, ત્યાર પછી જમી રહ્યા એટલે બધા સંતોને અઠેકી પામરી આપી. તે લોકોએ પોત પોતાની જુકતી પ્રમાણે પાસે રાખી. પેલા અડબંગે તો ગાંડ તળે ઘાલી, આ બધી ચર્ચા પેલા રાજાની કુંવરી ઝરખામાંથી જોતી હતી તેણે પેલા અડબંગને કોઈ મહા-મહાપુરુષ ધાર્યા. કારણકે એનામાં કોઈ વાતનો ભેદ દીઠો નહી. પછી તેણે સીપાઇને બોલાવીને કહ્યું કે પેલા સંતને બોલાવો. ત્યારે સીપાઇ બોલાવા જાય છે, તેમ પેટ્રો નાસ્તો જાય છે, તેના મનમાં એમ લાગે છે કે મને જુઠો સાધુ બોળખ્યો. પણ પેટ્રી બાઇ તો પોતાના મનમાં એમ સમજી કે આ સંત મારા જેવીની પણ ગરજ રાખતા નથી. એમ પોતાને સરઘા વધતી જાય છે. સીપાઇને આજ્ઞા કરી કે ઝટ દોડીને એમને બોલી લાવ્યો. પછી પેલા અડબંગ જુઠા સાધુને પકડી રાજાની કુંવરી પાસે લાવ્યા, તેના મનમાં તો એવી બીક છે કે નહીં મને બોળખ્યો માટે મારી નાંખશે, તેથી નીચુ ઘાલીને બેઠો. પેલી બાઇ સામી આવીને હાથ જોડીને કહે છે મહારાજ મને કંઠી બાંધો. પણ પેલા માણસના મનમાં ચોરીને લીધે બોલી શકતો નથી. પેટ્રી બાઇને નીશ્ચય થતુ જાય છે એ દો મારી પણ ગરજ રાખતા નથી.* પછી બે ત્રણ વાર

આમ કહ્યા કર્યું મહારાજ મને કંઠી બાંધો. પેલા અડ-
બંગે વિચાર કરી કહ્યું કે ચલ જંગલમે બાંધેગા. પેલી
બાઈએ સાથે મનથી સોળે શણગાર સજીને પેલા બુઠા
મહાત્મા સાથે ચાલી. જંગલમાં લઈ જઈને ઝંડીઆ કુવા
માં નાખીને પોતાના ખેતરમાં નાશી ગયો. તે વાતના ત્રણ
દીવસ થયા ત્યારસુધી કુવામાં પડી પડી સરધા છોડતી ન
થી. કારણકે મહારૂ પારખુ જોવા નાંખી હશે. ત્યારપછી
રાજાની કોમળ છોડીને કહે પ્રાણ આપ્યા ત્યારે અંતરના-
નીએ જાણ્યું કે મહારા બાનાને લીધે એનો જીવ જશે
પોતે કુવા ઉપર આવીને ચતરુજી દરશન દઈને કહ્યું કે
બાઈ તું નીકળ. પણ પેલી મહીથી બોલી કે મહારા ગુરૂ
આવશે ત્યારે નીકળીશ. ભગવાને જાણ્યું કે હજી સરધા
છોડતી નથી. માટે પેલા અડબંગ પાસે ગયા, ને તેને તે
ડી લાવ્યા. પેલી બાઈએ પેલા અડબંગને જોઈને બહાર
નીકળી. આ વાત જોડી કહાડેલી છે પણ તેનો સાર એટ
લો લેવાનો છે કે ગમે તેવા બુઠા ઉપર પણ સાચી સરંખા
હોય તો તેને ભગવાન મળે છે. (સમાપ્ત)

વાત ૨ જી.

એક ચોરાશી ગામનો જીવો કરીને ઠાકચડો હતો. તે
જીવો નિશા બહુ કરતો હતો. પછી તે પાંચ મહેલના ઠા-
કારની કુંવરીને પરણ્યો. તે બાઈ સારી ગુણવાન ને સ્વરૂ-

પવાન હતી. પેલો જીવો ઘરમાં આવે ત્યારે પેલી બાઇ કહે કે મોં ઘોઘને આવો તો ખાવા આપુ પછી કહે છે હાથ ષગ ઘોઘ આવો તે દીવસે ખાવા આપ્યું. બીજે દીવસે પેલો જીવો ઘરમાં આવ્યો ત્યારે પેલી બાઇ કહે કે હવે તો દેવના દરસન કરી આવો તો ખાવા આપું. પેલો બીચારો આખા ગામમાં ફર્યો પણ કંઈ દેવસ્થાન દીકું નહીં ત્યારે પાછો આવીને પોતાની સ્ત્રીને કહ્યું કે મેં તો કંઈ દેવસ્થાન દીકું નહીં. પણ એક કુંભાર ભગત છે. ત્યારે બાઇ કહે છે તેના રોજ દરસન કરીને આવશે તો ખાવા આપીશ. તેમ હમેશાંન પેલો જીવો દરસન કરતો હતો. એ કે દહાડો તે કુંભાર માટી ખોદવા ખાણે ગયો હતો ત્યારે જીવો દરશન કરવા ગયો ને કુંભારને દીઠો નહીં માટે તે પણ માટીની ખાણે નાઠો તે ખાણમાંથી સાત મહોરોના ઝરૂ નીકળ્યા હતા. તે વિચાર કરતો હતો કે કોઈ મને ના દેખે તો લેઈ જઉં. એવી તકમાં પેલો જીવો સામે આવતો હતો તે કુંભારનું મોં જોઈને દીકું દીકું કરતો ઉતાવળમાં નાઠો. કુંભારે જાણ્યું કે તે સામે એટલે કહી દેશે કે શું માટે પછાડી તે નાઠો. લગભગ એટલા પાસે આવતાં કહે છે કે અલ્યા તારૂં ને મારૂં અડધો અડધ જીવે જાણ્યું કે કંઈક છે એવું જાણીને ઉભો રહ્યો. કુંભાર કહે શું દીકું ત્યારે જીવો કહે છે અડધો અડધ શું દીકું

જીવો તો કહે છે મેંતો તમારૂં મોં જોઈને દીકું કહ્યું ત્યારે
કુંભાર કહે છે મહોરોના ચરૂ નીકળ્યા છે એવું જાણીને
અડધો અડધ કહ્યું. પછી બંને જણા સમજીને અડધો અ
ડધ માલ ગુણામાં ભરીને ઉપર માટી નાંખીને પોતપોતાને
ઘેર લઈ ગયા. આ વાતનો સાર એટલો છે કે ભક્તી કરે
તેને જોતીતાનું મહોરોની પેઠે આત્મજ્ઞાન મળે.

અર્થ—ચોરાશી ગામને ઠેકાણે ચાર ખાણ. જીવાને ઠેકાણે
જીવ. પાંચ મહેલને ઠેકાણે પાંચ તત્ત્વની મુનશા દેહ તે
આ. જીવો અત્યંત ચોરી કરતો હતો તે જન્મ મરણ મેં
ધોઈને શુદ્ધ કરવાને ઠેકાણે રામ નામનું સ્મરણ. હાથ ધો
વાને ઠેકાણે માળા લેઈને ઇશ્વરનું સ્મરણ તથા પૂજન શુભ
કામ કરવું તે. પગ ધોવાને ઠેકાણે તીરથ વર્ત યાત્રાઓ મ-
હાત્માને શરણે જવું તે. દેવ દરસનને ઠેકાણે શુભ વિચાર
કરવા. કુંભાર ભક્તને ઠેકાણે બ્રહ્મવેત્તા ગુરૂનું રોજ દરસન
કરી સમાગમ કરવો. માટી રી ખાણને ઠેકાણે આત્મવિદ્યા.
મહોરોને ઠેકાણે આત્મ ધન. જીવાએ દીકું દીકું તે ઠેકાણે
સતગુરૂની સત્. મહોરો અડધો અડધ લીધી તે ઠેકાણે
જીવ બ્રહ્મ બે સરખા. (સમાપ્ત)

વાત ૩ જી.

એક વણીકની સ્ત્રી ધરમને સાડું દેવ દરસન કરતી હતી તેજ સ્ત્રીના છોકરાની વહુ પોતાને ઘેર આવી તે પણ વે-
ઢાંતીની દીકરી હતી. સાણી સાંસુ રોજ ગોવાળ મંગળના દરસન કરી શંકરનું પુજન કરતી હતી. તે પણ સાણી વ-
હુ વેઢાંતીની દીકરી પોતાના ઘરના મહાત્મા સતસંગથી આત્મજ્ઞાન બાણી હતી તેમ કરતાં એક દીવસ વહુના ઉ-
પર સાંસુને ઉલટ આવી તેથી કહ્યું કે ચાલ વહુ દરસન કરવા. તે પોતે સાથે તેડી ગઈ. વહુ મનમાં વિચાર કરે છે જે મારી સાંસુ મને પ્રેમથી દરસન કરવા તેડી લાવી છે પણ મારા મનનો અભીપ્રાય તે બાણી થકી નથી. પેટી સાંસુને વહુ બંને જણ મહાદેવના દેરા પાસે આવ્યાં, તે દેરામાં કારીગર લોકોએ પથરનો મેટો નાંદી બનાવી બેસાડ્યો હતો. સાંસુને વહુ દેરામાં પેસનાં પેટી વહુ બોલી કે ના બા આતો આખલો છે મને મારે, હુતો મરી નહીં આવું. સાંસુ કહે ના દીકરી આતો પથરનો બનાવેલો છે ત્યારે વહુ બોલી કે મહાદેવ શાના છે, સાંસુને વહુ કહે છે ત્યારે તે તમારું કલ્યાણ શું કરશે. સાંસુએ બાણી કે વહુ સાણી છે પછી બંને જણા ઘેર આવ્યાં.

અર્થ-પામર બકતી છોડાવવાને માટે મોક્ષપદ ધારવાને માટે દ્રષ્ટાંત તરીકે વાત લખી છે.

પ્રશ્ન ઉત્તર.

ખ-કરમ તે શું ? ચ-ઈંદ્રીઓના વિષે થાય છે તે. ખ-ઈંદ્રીઓના વિષે તે શું ? ભોગ ભોગવવાનું સ્થાન. ચ-ઈંદ્રીઓ તો જડ છે. ખ-સત્ય અસત્યને લીધે જડ જણાય છે. ચ-સત્ય શું ને અસત્ય શું ? ખ-સત્ય તે પ્રમને અસત્ય તે જગત. ચ-સત્ય પ્રમ કેવા છે ને ક્યાં છે ? ખ-મુળ રૂપે સત્ય ચીત્તને આણુંદ છે તે બધે છે. ચ-સત્ય તે શું ? ખ-મુળ વસ્તુ છે તે. ચ-મુળ વસ્તુ તે શું ? ખ-જે આરોપમાં લેઇએ તે. ચ-ચીત્ત તે શું ? ખ-મુળ વસ્તુને ઝોળખે છે તે. ચ-આણુંદ તે શું ? ખ-મુળ વસ્તુને દેખે તે આણુંદ. ચ-મુળ વસ્તુ શાથી દેખાય ? ખ-આરોપને લીધે. ચ-આરોપ કેનો કરવો ? ખ-જે રૂપ ભાસે તે નો આરોપ કરવો. ચ-કરવાની જુકતી બતાવો ? ખ-ચાર સાધન વડે જણાય છે. ચ-ચાર સાધનના નામ બતાવો ? ખ-વીવેક, વૈરાગ્ય, ખટ સંપત્તી, ને મુમુક્ષતા. ચ-ત્યારે જ્ઞાનનો અધીકારી થાય છે ? ખ-ચારે અનુબંધ બાણુનાર પ્રમ વિદ્યાનો અધીકારી થાય છે. ચ-વધરાગ્ય તે શું ? ખ-પ્રમ-થી કે કીક્રી પરચાત સર્વ સ્વપ્નવદ જાણે તેતું નામ વધરાગ્ય. ચ-વિવેક તે શું ? ખ-પ્રમ સત્ય, જગત અસત્ય તેતું જાણે તેતું નામ વિવેક. ચ-ખટ સંપત્તિ તે શું ? ખ-સંમ, દમ, ઉપર તીતી, સરધા, સમાધાન છે તે. ચ-મુ-

મુક્ત તે શું ? બ-પ્રમ સ્વરૂપને મળવાની ઇચ્છા છે તેનું નામ મુમુક્ષુ. બ-ઘણા પુસ્તક ભણવાથી શું થાય ? ચ-ઘણા પુસ્તક ભણવાથી ઘણું જ્ઞાન ને ઘણો આયુષ્ય થાય છે. બ-જ્ઞાન તે શું ? ચ-જગતને મીઠ્યા બાણુનું તે જ્ઞાન. બ-જગત તે શું ? ચ-નામ, રૂપ ને ગુણ તે. બ-નામ રૂપ ને ગુણ શાના ? ચ-માયાના. બ-માયા કોને કહો છો ? ચ-નથી ને દેખાય તેને. બ-નથી ને દેખાય તે શું ? ચ-અધ્યારોપ વડે બ-અધ્યારોપ શાનું ? વસ્તુનું. બ-વસ્તુ તે શું ? ચ-ના દેખાય તે. બ-ના દેખાય તે કોનાથી ? ચ-અજ્ઞાનીથી. બ-અજ્ઞાન તે શું ? ચ-પોતાને ભુલ્યો તે. બ-ભુલ્યો શાથી ? ચ-શબ્દની વાણીથી. બ-શબ્દની વાણી કોણ ? ચ-બ્રાન્તી. બ્રાન્તી કોને નથી ? ચ-પ્રહ્મને અને ભરપુરને. બ-હું ભરપુર નથી ? ચ-નથી તારે બોલે છે કોણ ? બ-શબ્દ. ચ-શબ્દ કયાંથી બોલ્યો ? બ-માયામાંથી. ચ-તમે તે કોણ ? હું હાજર છું તે. ચ-તમે હાજર શાના બન્યા છો ? બ-પાંચ તત્વના. ચ-જડ છે કે અદ્યતન્ય ? બ-જડ. ચ-એ જડ છે ત્યારે તમે બોલો છો તે કોણ ? બ-હું અદ્યતન્ય આત્મા અખંડ રૂપ છું તે. ચ-અદ્યતન્ય આત્મા સર્વ જગ્યાએ છે ત્યારે તમે જડ શાથી કહો છો તે તમારી ભુલ છે ? બ-ઇશ્વર શાથી જણાય. ચ-ઇશ્વર શાને માનો છે ? બ-વેદશાસ્ત્રના આધારે. ચ-માનો છો કે બાણુ છો ? બ-બાણુમાં વીના મનાય નહિ. ચ-બાણુ છો

ત્યારે તે કેવા હશે તે કહો ? બ-સત્ય, ચિત્ત ને આણંદ.
 ચ-તમારામાં છે કે નથી ? બ-છે. ચ-તમારામાં સત્ય તે
 શી વસ્તુ છે તથા ચિત્ત તે શી વસ્તુ છે અને આણંદ તે
 શી વસ્તુ છે ? બ-સત્ય એટલે હું હાજર છું, ચિત્ત એટ-
 લે હું સરવે જાણું છું અને આણંદ એટલે હું માન સ-
 દીરે પ્રીય છું. ચ-પ્રીય તે શી વસ્તુ છે ? બ-જેતાથી સુ-
 ખ થાય તે. ચ-જાણીત તે શું ? બ-વિશ્વ દેખાય તે. ચ-
 દેખાય શાથી ? બ-નેત્રસ્થાનથી. ચ-ખોજાય ક્યાંથી ? બ-
 વૈખરી વાચાથી. ચ-વૈખરી વાચા કેને કહો છો ? સુખ.
 માંથી જે શબ્દ બહાર નીકળે તેને. ચ-સુખ શાને કહો
 છો ? બ-જાગૃતતા અભાવને. ચ-જાગૃતને અભાવ તે શું ?
 બ-થુલ ઇંદ્રીઓનો લે થાય તે. ચ-ઇંદ્રીઓ શાને કહો છો ?
 બ-ઇંદ્રિઓ બે પ્રકારની છે, પાંચ જ્ઞાન ઇંદ્રિઓ ને પાંચ
 કર્મ ઇંદ્રિઓ. ચ-ઇંદ્રીઓ જાણી પણ તેને અર્થતત્ત્વ કરનાર
 કેણુ છે ? બ-તું તે છે તેજ. ચ-તું શું તે તેજ તું.
 બ-તું તે અનીત તે છે તે જે નીત. ચ-અનીતથી નીત
 કેમ જણાય ? બ-નીત છે મારે ચ-નીત સરવે ઠેકાણે છે
 કે એક ઠેકાણે. બ-સર્વ જગ્યાએ છે. ચ-સર્વ જગ્યાએ
 નીત છે ત્યારે અનીત ક્યાં રહ્યું ? બ-નીતના અધ્યાસમાં.
 ચ-નીતને અધ્યાસ કહેશે તો શુદ્ધપણું ગણું ? બ-જાણ
 નહિ ને નીત્ય શુદ્ધ છે. ચ-અશુદ્ધ થાય કેમ ? બ-અશુ-
 નથી ને ધનાર નથી એવો એક માણસને ઓગળવા મારે

બીજી જુદું માણસ બતાવવું પડે તે શુદ્ધ અશુદ્ધ એતો
 વહેવારમાં કહ્યું છે પરમારથ જોતાં તો કાંઈ નથી વહે-
 વારમાં કહેવાય નહીં માટે અધ્યાસ કહેવો છે તે અનાદી
 છે માટે શુદ્ધ છે શુદ્ધ તે વાક્ય જુદું હોય નહીં સમરણ-
 થી શુદ્ધ થાય છે તે સત્ય જોતાં આકાશ જ્ઞાનરૂપ તત્ત્વ છે
 તે શિવાય બીજી કાંઈ નથી હોય તો બતાવો ને તત્ત્વને
 જડ માને છે તે આપની ભુલ છે મુળ તત્ત્વ માયા છે તે-
 ને શાસ્ત્રમાં જડ કહ્યા છે ને તેથી મહાતત્ત્વ માયાના બાજુ
 છે તે મહામુક છે. બ-બધી ચીજ શાની બની છે ? ચ-
 બધી ચીજ શાને માને છે ? બ-દૃષ્ટામાં આવે તેને. ચ-
 એતો માટી છે. બ-માટી શેમાંથી થઈ ? ચ-પાણીના જ-
 માવથી. પાણી શાનું બન્યું ? ચ-અગ્નીની ઝાકળનું. બ-
 અગ્ની શાનો બન્યો ? ચ-ત્રાયાના ધસારાથી. બ-વાયુ શા-
 થી બન્યો ? ચ-દરેક વસ્તુ પોતી હોય તેના અંદર પોતા-
 જમાં પવન હોયજ માટે એ પોતાજના આકાશમાંથી બ-
 ન્યો. બ-આકાશ શાથી બન્યું ? ચ-અવિદ્યથી બન્યું. ચ-
 ત્રીપુટી તે શું ? બ-ત્રણ દેહ, ત્રણ અવસ્થા ને ત્રણ અ-
 શીમાની. ચ-ત્રણ દેહોના નામ શું ? બ-પહેલો યુવદેહ,
 બીજો સૂક્ષ્મ, ત્રીજો કારણદેહ. ચ-ત્રણ દેહો તો કહી પ-
 જી શાસ્ત્રમાં ચોથી દેહ કહી છે તે કઈ ? બ-મહાપ્રભુ દે-
 હ સુનકાર છે તે તેની તુર્યા અવસ્થા, તું રહી ન તુર્યા અવસ્થા.

વાત.

દેવગઢ ગામમાં લૂટારો બારવટીઓ રહેતો હતો તેને ચાર છોકરા હતા જ્યારે તે મરવા પડ્યો ત્યારે તેનો જીવ જાય નહીં ત્યારે તેના મોટા છોકરાએ કહ્યું બાપા તમારો જીવ કેમ જતો નથી બાપે જવા ન આપ્યો કે શાસ્ત્ર ના સાબળો એવું જળ લ્યો તો મારો જીવ જાય તે પ્ર-
માણે પેહેલા દીકરાએ કર્યું એટલે તેનો બાપ તરત મરજી પામ્યો એક દિવસે તેનો દીકરો ચોરી કરવા જતો હતો રસ્તામાં પડિત કથા વાંચતા હતા ત્યાંથી પેલો ચોર કાન માં આંગળીઓ ઘાલીને નાઠો નાસતાં નાસતાં તેને કાને એવો સ્વર આવ્યો કે દેવને છાંયા ન હોય પછી એ ચોર ઘણી ચોરી કરીને માલ ઘેર લાવીને તુરત શરીરે અલધર મીઠું ચોળીને માંદો પઠ્યો પોતાના ઘરમાં દેવી હતી તેને કહેતા હતા કે જો આ માલ મને પચશે તો હું તારું યુજન કરીશ ત્યાર પછી માલ જનારના ઘરવાળાવાણીઆને ખબર પડી તે ઘાભરો ઘાભરો પડેલો એક વખત બધા શહેરમાં ફરતો હતો ત્યારે તેની એક માયાવાળી ગુણુકા હતી તેને તેણે કહ્યું કે મારો માલ ગયો છે તે પેલા ચોરને અનુમાને ઓળખતી હતી ત્યારે તે બોલી કે તમારો માલ હું આણી આપું પછી પેલી ગુણુકાએ મહાકાળીનું રૂપ ધારણ કર્યું તે પાડા ઉપર સ્વાર થઈ છુટા કેશ મેલી કપાળમાં કંકુ ચોખા ચોડી એક હાથમાં ખરપર એક હા-

થમાં ત્રીશુળ લેકને મહા ભયંકાર રૂપ ધારણ કરીને પો
તે રવીવારને દિવસે રાતના બાર વાગે પેલા ચોરના ઘેર ગઇ
તે ત્યાં જઇને બોલી કે હું આજ તને પરસન થઇશું ને
તું ઘણો માલ લાવ્યો છું તે મારી માનતા રાખીતી માટે
હું આજ તને હાજર થઇશું પેલા ચોરે જોયું તો છાયા
દીઠી ત્યારે કહ્યું કે માતા ન હોય એમ ધારીને પેલા માલ
સામેત ન થવા માટે બેઠ્યો કે હું તો કાંઈ ચોરી કરી લાવ્યો
નથી માટે તમે અહીંથી પધારો. એ વાતને અર્થ દેવગઢ ગા-
મને ઠેકાણે દેહ ને લોભને ઠેકાણે બાહારવટીઓ, ચાર છોક-
રાને ઠેકાણે કામ, કરોધ, મોહ ને મદ, જળ આખ્યાને ઠેકાણે અવિ-
દ્યા, ને પંડિતને ઠેકાણે પ્રાણાયમ ને કથાને ઠેકાણે સોદંભ દેવને
છાયા નહી તે ઠેકાણે ચૈતન્ય દેવ આવરણ છાયા કાનમાં
આંગળીઓ ઘાલીને નાઠાને ઠેકાણે સંસાર વહેવારમાં ભટ-
કવું માલવાળા શેઠને ઠેકાણે જીવ માલને ઠેકાણે આત્મ
ધન ઘભરાયો ઘભરાયો શહેરમાં ફર્યો તેને ઠેકાણે સંકલ્પ
વિકલ્પ ગુણકાને ઠેકાણે માયા ને કામરૂપી ચોર અવિદ્યા
રૂપી બોધ કરતી હતી પણ સત્ય સાસ્ત્રમાં દેવ ને છાયા ન
હોય તેણે વાયક તેના સાંભળામાં આંચું તે ઉપરથી પોતે
માલ સામેત ન કર્યો. આનો અર્થ બીજો. એક વાર સાસ્ત્રની
વાત સાંભળવાથી એટલો એને ગુણ થયો કે માલ રહ્યો
ને ચોર ના ઠર્યો તો નુમેશાન સતસાસ્ત્ર જે માણસ સાં-
ભળે તેને તો કંશી વાતની મળ્યા ના રહે.

વાત

એ મહાપુરૂષે કાઠીયાવાડ જીલ્લામાંથી આવતા હતા ત્યાં વચમાં એક ગામ આંચું ત્યાં સાંજ પડી તે ગામમાં એક વૈરાગીનું મંદિર હતું ત્યાં જઈને ઉતર્યા અને જણ્યું એ ખાઈ પીને સતશાસ્ત્ર વેદાંતનો વિચાર કરતા હતા તેમાં એવું પ્રશ્ન આંચું કે રજયમાં સરખ મીથ્યા ભાસે છે તેમ આ તત્વમાં જગત કદપીત દીસે છે એવા દૃષ્ટાંતથી પોતાનું આત્માતત્વનું શોધન કરતા હતા ત્યારબાદ વહાણું વહાણું ત્યારે પેલા વૈરાગીએ રાતની વાત બધી સાંભળી હતી તે બોલી ઉઠ્યો કે આખી રાત ગરબડ લગાઈ પણ કુચ્છ નરસંગકા ઓર રામકા નામ તો લીઆય નહી કયા મહાત્મા બનકર બેઠાહો પેલા મહાત્મા પુરૂષે વિચાર કર્યો કે આ બીઆરા પામર જીવ છે પણ આપડી વાતની એમને કાંઈ ગમ પડી નહી માટે ચેતવણી આપવી ખરી. તેજ દહાડે તે ગામમાં જાડારો થયો હતો બધા વૈરાગીને તેના મહાનવ સર્વે જમવાને જતા હતા, તે પેલા મહાત્માને કહેતા ગયા કે એ મંદીરમે સાચવણા પછી પેલા મહાત્માપુરૂષે વિચાર કર્યો ને દાઠેરજીને આઘા પાછા કરી નાખ્યા ને વચમાં નરસંગની મુરતી હતી તો હાથમાં એક છ શા આપ્યો ને પોતે વેગળા જઈને બેઠા. સંધ્યા કાળ થઈ તે વખતે આરતીની વેળાએ વૈરાગી જમીને આન્ય.

આરતી ઉતારવા બંધ છે ત્યારે મંદીરમાં તો ઝરખડ સરખડ દીઠી ત્યારે મહા પુરૂષકુ પુષ્કયું મહારાજ ઈંદર કોઈ છે આયાતા ત્યારે મહા પુરૂષ બોલ્યા નહિ લઈ કોઈ નહિ આયાતા પણ અંદર જુદા હોતાતા ત્યારે પેમા વૈરાગી બોલ્યા કે કુચ્છ ધતુપી મુરતિ તો જુદા કર સકતી છે? ત્યારે મહાપુરૂષ બોલ્યા રજયુજા સરખ કુચ્છ કાટતા છે, જેસા જાન જુદા છે એસા તુમબી જુદા હો મુમુક્ષને પામરને સંજરો.

વાત

એક ધ્રમહીન મહાત્મા હતા તેમનો શિષ્ય રાજ શેવા કરતો હતો તેને એક દહાડે એક હીરો આવ્યો કહ્યું કે જાનજારમાંથી એની શેર લાગુ લાવ ત્યારે કાળીઆએ કહ્યું કે આ તો એક પથરો છે તેની તો શેર ના આપુ અઠેર આપુ ત્યારે પેલો શિષ્ય પાછો આવ્યો બીજો દહાડે તેજ હીરો લેઈને મોઢીને ત્યાં મોકલ્યો ને કહ્યું કે તેનું પાકું શીધું હસ માણસોનું લાવ તે મોઢીએ પેલો હીરો હાથમાં લેઈને વિચાર કર્યો કે પથરો તો સારો ચળકતો છે આપણા છો કરાને રમવા લાયક એવું જાણીને પાંચ માણસનું શીધું આ પવાને કળુલ થયો પેલા શિષ્યે ના કહી ને પાછો ગુરૂ પાસે ગયો તેજ હીરો ત્રીજો દહાડે લેઈને નાણાવટીને ત્યાં મોકલ્યો તેને કહ્યું કે આ હીરાને વટાવીને પાંચ હજાર રૂપી

આ લાઘ્ય ત્યારે પેલા નાણાવટીએ વિચાર કરીને કહ્યું કે ત્રણ હજારની કિંમતનો છે તે ત્રણ હજાર રૂપીઆ ના લે ઇને પાછા આળ્યો ચોથે દહાડે તેજ હીરો લેઇને ઝવેરીને ત્યાં મોકલ્યો તેને કહ્યું કે એક લાખ રૂપીઆ લાઘ્ય તે ઝવેરીએ લેઇને લાખને ઠેકાણે જ લાખ રૂપીઆ આપવા માંડ્યા આ દ્રષ્ટાંતનો સિદ્ધાંત કાઢીઆને ઠેકાણે પામર કા રણ કે સોહંમરૂપી હીરાની પરીક્ષા ન પડી ને એક દેશી ભગવાન ગાનીને આંધળાની પેઠે લોકડી આલીને ભરે છે ને સત્ય વિચાર કરતો નથી તે પામર. નેસ્તીને ઠેકાણે વિષય તે પોતાના વિષે સારા ભોગ ભોગવવાને માટે કંઈક ઇશ્વર છે એવી રીતે ઉપાસના કરીને ખોટી વાસના ધારીને વિષય ભોગમાં ફરતો ફરે છે તેનું નામ વિષય. નાણાવટીને ઠેકાણે સુમુક્ષ, સુમુક્ષ પદ ધારણ કરીને પોતે એવી ઇચ્છા રાખે છે કે મને કયારે પરમાત્માની પ્રાપ્તિ થાય ને માફ શુદ્ધ સ્વરૂપ ઓળખીને કયારે હું મુક્ત થાઉં તેનું નામ સુમુક્ષ. મુક્તને ઠેકાણે ઝવેરી તે પોતાના તત્ત્વ સરૂપને ઓળખીને આત્મા રૂપી હીરો અમુલ્ય છે તેમ ધારીને તેણે જ લાખ રૂપીઆ આપવા માંડ્યા એનું નામ મુક્ત. આ પેલા પ્રમત્તા ગુરૂએ શિષ્યનું પામરપણું વિષયપણું છાડાવવાને માટે એનોએ હીરો લેઇને ત્યારે ઠેકાણે મોકલ્યો.

સાસુ વહુની વાત.

સાસુ ને વહુ બે રોજ પોતાના ઘરના ચોકમાં બેશીને રેટીઓ કાંતતાં હતાં વહુ સાસુને સમજાવે છે બાઈ આપણા શરીરમાં જે વસ્તુ બે વી હોય તેના દરસન થાયછે બે આંખેયો મીચીને એકચિતે શંકરનું ધ્યાન ધરીએતો શંકરની મુરતિ દેખીએ જેમ દેવની મુરતિ ધ્યાનમાં લેઈએ તો તે આપણા આગળ નજરે દેખાય કારણ કે સર્વ દેવ આપણા શરીરમાં છે તેમ પેલી સાસુ રોજ અભ્યાસ કરતાં તે પ્રમાણે તે હમેશ દરશન કર્યા કરે છે તેની એકાગ્રહ વરતી થઈ ને મોક્ષ પામી સોબત તેવી અસર એ વાત સાચી છે.

વાત.

સમાગમ કરતાં સામો માણસ તપે એટલે રહેવા દેવું વિચાર કરવો કે એમાં એટલું સોધન છે તેથી વધારે નથી માટે સામા માણસને નમસ્કાર કરવો ને ધીમો પાડવો તેની વાતને પુષ્ટી આપવી ને વિચાર કરીને તેની સમજણમાં ઉતરે એવા દ્રષ્ટાંત દેઈને આત્માનું જ્ઞાન જથ્થારથને બતાવવું તે શાણા માણસના લક્ષણ છે તે જ્ઞાની પુરૂષ પણ કહે છે.

વાત.

એક નગરથોડને ચાર છોકરા હતાં જ્યારે તે થોડણી વ-

હા અવસ્થા થઈ ત્યારે તેની પાસે પડ્યા બહુ હતા તે
 આરે છોકરાને સરખા ભાગે વહેંચી આપ્યા ને અંદકી ઇ-
 મારત પણ સોંપી ત્યારે એક વિલાયતી બલાડી તે શેઠની
 હતી તે વહેંચવી કાવે નહી ત્યારે એ બીલાડીના આરે પ
 મ નાંકરાના નામ ઉપર ધારણ કર્યા ને કહ્યું કે અંકેઠા પ
 ગ તમે લેઇને રમાડજો એમ કરતાં એક દીવસે તે બિલા
 ડી ખીસડોલી પકડવા જતાં પડી તેથી તેનો ટાંટીઓ ભા-
 ગ્યો તે ટાંટીઓ પેલા કામ છોકરાનો હતો તેને ધીનો પા
 ઠો બાંધ્યો પછી તે બીલાડી રમતાં રમતાં બીજા બાઇના
 ઘરમાં ગઈ તેના ચુલામાં દેવતા નહોતો પણ ઉની રાખની
 ચનગારીઓ હતી તે બીલાડી તેના ચુલામાં બેઠી પછી તે
 પેલી ચનગારીને લીધે ધીનું ચાંથડું સળગ્યું તેથી તે
 ભડકીને નાસવા માંડી જે ઘરમાં લુગડાં હતાં તે ઘર-
 માં લુગડાં સળગ્યાં એટલે બધું ઘર સળગ્યું. પછી તેનો
 તપાસ કરતાં માલુમ પડ્યું કે પેલી બીલાડીથી આ ઘર
 બધું સળગ્યું છે પછી પેલા ત્રણે ભાઈઓએ નુકશાનીનો
 હાલો કર્યો તેથી કરીને પેલા ચોથા ભાઈએ જીવાળ
 આપ્યો કે મારો ટાંટીઓ તો ભાગી ગયેલો હતો પ-
 લુ તમારા પણ સાજા ટાંટીઓએ કરીને તે ઘર સળગ્યું.
 આ દુષ્ટાંત તર્કનું છે તેનું સિદ્ધાંત—પેલા શેઠને ઠેકાણે
 જીવ છે ને ચાર છોકરાને ઠેકાણે વિવેક, વધરાગ્ય, કર્મ, પ

એ. પેલા વિવેકવાળાને સત્ય અસત્યના વિચારવાળી ઇમારત આપી. પેલા વઈરાગ્યવાળાને ઉપરામ ઇમારત સોંપી. પેલા કર્મવાળાને ઉપસના ઇમારત સોંપી. ને ધર્મ છોકરાને પુન્ય રૂપી ઇમારત સોંપી ને પેલા ધન્યને ઠેકાણે સતવિચાર સોંપ્યું. ખીલાડીને ઠેકાણે માયા છે ને ખીસકોલીને ઠેકાણે વિપય ખરજ છે. ટાટીઓ ભાગ્યાને ઠેકાણે અવિદ્યા છે. પાટો બાંધ્યાને ઠેકાણે બંધ છે પેલા વિવેકીના ચુલામાં જ્ઞાનરૂપી અગ્નીને લીધે અવિદ્યા રૂપી પાટો સળગ્યો ને દેહરૂપી ઇમારત બળી ગઈ ત્યારે પેલા ત્રણ છોકરા કહેછે કે વિચાર વર્તરાગ્ય કરવાનું અમારું સ્થાન હતું તે નાશ પામ્યું ત્યારે પેલા કર્મ છોકરો કહે છે કે તમે વિચાર વઈરાગ્ય, જ્ઞાનરૂપી અગ્ની પ્રગટ કરીને તમેજ નાશ કર્યો

વાત.

એક વાણીઓ શીવની ઉપાસના કરતો હતો તેની સ્ત્રી વિંબુની ઉપાસના કરતી હતી. બંનેને બંને દેવ પુરસન થયા ત્યારે તેમને કીધું કે વરદાન માગો ત્યારે પેલા વાણીઆએ કીધું કે મારું જન્મ મરણ ટળે ત્યારે શીવે કીધું તથા અસ્તુ તે શિવનું વાયક નિષ્કુળ થાય નહીં પછી પેલી તેની સ્ત્રી વિંબુનું પુજન કરતી હતી તેથી તેને વિંબુએ પ્રસન્ન થઈને કહ્યું કે વરદાન માગ્ય ત્યારે પેલી સ્ત્રી કહે છે જન્મમૃત્યુનમ મારે આ પતિ ભેદને ત્યારે વિંબુએ તથા અસ્તુ કહ્યું તે વિંબુ વાયક નિષ્કુળ બન્ય નહીં

ત્યારે એતુ કરવું કેમ બને. બંને દેવના વરદાન નિશ્કળ
જાય નહીં ને એનાએ સ્ત્રી પુરૂષના વાયક સિદ્ધ થાય આનો
અર્થ ઠોઠ મહાજ્ઞાની કરી સકશે.

કુંડળીયા.

૧ શુરૂ કીરપા કરે શીશ પર, અતીસે કરી દે નાલ;
અગત ચીતમાં ના ફરે, ધરે સાહંગની ઢાલ;
ધરે સાહંગની ઢાળ, રહે નહીં તસના બનમે;
સદાકાળ એક રસ, તવ જ્ઞાન સમજે તનમે,
કહત ચકલરામ, જ્ઞાની જન સમજે પુરૂ; ૧
ચેતના હોય તો ચેત, મનને કરી લે તુ શુરૂ.

૨ કથા પુરાણ સમજી કરી, ભુલો આપ મન કામ;
આતમ અનુસંધાન હે, દીલમે રહે આરામ;
દીલમે રહે આરામ, ત્યાર પછી પુરૂ નહીં શંકા;
બીદરૂપ બ્રહ્મ અનુપ, રાત દીને વાગે ડંકા;
કહેત ચકલરામ, છોડ નીંધાની તથા;
જ્ઞાન સરૂપ તુ દૃષ્ટ, આરોપમે પુરાણ કથા.

૩ જેમ્મી લીલા તે રચી, અસંક અતોલ અમાપ;
રચ કર આપ દેખણ લગે, ભુલ ગયો ફીર આપ;
ભુલ ગયો ફીર આપ, જુઠાંને સાચુ જાણી;
સાચાને માતુ-જુઠ, હુઠાનો ચોર જમાની,

કહેત ચકલરામ, સમજકર ના રહે બેશી;
કરો સરૂપનુ ધ્યાન, અવસ્થા પોસે જેસી.

૪ આનંદ કોસ અનાદી છે, તેનું કારણ જાણે;
મનબુદ્ધી ઇંદરી પારકો, સુક્ષ્મ લીંગ પરમાણે;
સુક્ષ્મ લીંગ પરમાણે, અસ્થુલની મમતા છોડી;
જ્ઞાન તત્ત્વ પરતક્ષ, સુવા કેડે નહી આવે કોડી;
કહેત ચકલરામ, ના કર અંતરમાં સોસ;
જ્ઞાન વીજ્ઞાન પામે પુરૂ, તખ પામે આનંદ કોસ.

૫ દેખ દેખ ગુરૂ ગુણુકે, મનમે કુપની સાંતી;
સમાગમ સખસે બડા, કીંચીત ના રહે બ્રાંતી;
કીંચીત ના રહે બ્રાંતી, ગયા દેહકા સખ સંદેહ;
કોન સંગ કરૂ હું વેર, કોનને કરૂ હું સનેહ;
કહેત ચકલરામ, અજ્ઞાન ના રહે રેખ;
જ્યાં જોઈ ત્યાં તુજ હે, જથારથ મન દેખ.

૬ જનમ થયો બુદ્ધી ગયો, મુળ સરૂપ તું આપ;
કુળ જાતી અધ્યાસમાં, મીથ્યા કર્યા માળાપ;
મીથ્યા કર્યા માળાપ, જાંખરૂ મીથ્યા બાળચું;
વીષધ કાંટા અપાર, દુખ પડે ત્યાં જાણુ.
કહેત ચકલરામ, માયાપુર જાય વહયો;
જગકરતા જાણ્યા નહી, તખ મીથ્યા જનમ થયો.

૭ જ્ઞાન ચીજ દુલભ છે, ગુરૂ કીરપાસે જાણુ;

પાછળસે પરતાયજા, જ્યમ નહી રાખે માન;
જમ નહી રાખે માન, જ્ઞાનહીન જમરા જમવા;
કુવાસના છોડ તું છોડ મેલ મનની તું મમતા;
કહેના ચકલરામ, કર સત તત્વકા ધ્યાન;
મરણ જનમકા જાય ટળે, સમજે સાચુ જ્ઞાન.

૮ શુદ્ધે જ્ઞાન સમજાવીયું, લેક અલેકની વાત;
ચીદાગન એક રૂપ છે, ખીખા વિનાની જ્ઞાત;
ખીખા વિનાની જ્ઞાત, નામરૂપ માયા જાઇ;
હરતી જ્ઞાતી સરૂપ, તત્વરૂપ સજે જાઇ;
કહેત ચકલરામ, ધ્યાન ધરી લે તુ પુર;
સુરતા સરૂપ તુ જાણુ, જ્ઞાન સમજાવે શુર.

૯ પરીશ્રમ શુરદેવ છે, ચીદાગન અવીનાશ;
તાંકુ હું પ્રણામ કરું, તત્વ સરૂપ પ્રકાસે;
તત્વ સરૂપ પરકાશ, સમજકર કરી લે ધ્યાના;
અમુલ્ય અવસર જાય, હીરા હરી લાલ એ પાના;
કહેત ચકલરામ, વીધીકા છુટે કરમ;
જ્ઞાન સરૂપ હરશાય, વ્યાપક છે પરીશ્રમ;

૧૦ જમત જમત સઉકો કરે, કાણુ એસાહે રૂપ;
વાચારથમાં સખ કહે, ખીચ ના દેખે અરૂપ;
ખીચ ના દેખે અરૂપ, સરૂપ કાઇ વીરતા પાવે;
સસા સ્ત્રીમ અન્વીત, મીચ્યા માતકુ ધાવે;

કહેત અકલરામ, કર તુ માયા મત;
ગુરુમ સમજી રહ્યાં, જમ સરૂપ જો જઠરા.

૧૧ કમનજી હીરપા નો કરે, નીચ દીન રહે આરામ;
ત્યાં કામનમાં ના ફરે, દરથો સાચો ધામ;
દરથો સાચો ધામ, હામ હરી રૂપ ત્યાં દીટી;
પૂરણ ઉપજ્યો પ્રેમ, દીન પુનમ માસની તીથી;
કહેત અકલરામ, સન ૧૬૬૪ પોસ માસજી;
છદ્રીયો ગોપીકા બાણ, દ્રષ્ટા અર્ધતન કમનજી.

૧૨ જ્ઞાન સમજી પ્રભુને બબે, તોજ જનમમરણ દુખ બાધ;
પ્રભુ પુરણ રૂપ છે, ચીદાઆકાશ દરથાય,
ચીદાઆકાશ દરથાય, ના રહે સંદેહ મનમાં;
ઉપજ્યો દદ વર્ધરાગ, જમણા થાય જો તનમાં;
કહેત અકલરામ, ધર સોહંગતું ધ્યાન;
છુંહી તુંહી કરતાં તું રહ્યો, સમજો સાચુ જ્ઞાન.

૧૩ સત જ્ઞાન પ્રકાશ તું, પુરણ જમ અસંગ;
પાંચ કલેશને પાર તું, ઉરમી ખટ નહી અંગ;
ઉરમી ખટ નહી અંગ, સંગાતથી ન્યારો તુ છે;
કેમ કરી પામે પાર, ગુરુને શીશજ પૂજે;
કહેત અકલરામ, સમજી લે તું તરત;
ખટ કુટે માટી રહે, જ્ઞાનાકાશ છે સત્ય.

૧૪ ભગતી કરો ભગવાનની, છુંડી વાસના બાધ;

પડપંચમાં પડશે નહી, નીંદા સરવની ત્યાગ;
 નીંદા સરવની ત્યાગ તરવાનો એ છે આરો;
 વીવેક વીચાર તપ ધાર, ખોટી ભમતા મારો;
 કહેત ચકલરામ, યુનશા દેહમાં થાય મુક્તી;
 ચોરાશી દેહ તે ધરી, નહી સમરણ થાય ભ્રમતી.

૧૫ ખોટી વાત સીદને કરો, કરો પ્રભુની વાત;
 નીમીત માત્ર સગ બને, શીદ દોડો દીન રાત;
 શીદ દોડો દીન રાત, હરીસંગ હેત રાખો;
 અમ્રત રૂપ હરી નામ, વીવેકો આપે આખો;
 કહેત ચકલરામ, કર માયા તુ છોટી;
 કર સરૂપનું ધ્યાન, નકામા શીદ થાય ખોટી.

જુલજુલું સાધવીનના રાગનું.

૧૬ રામ ભજીલે ભાઈ, તુરામ ભજીલે, એસમે તુજે કામયાવનકા
 ધન હોલત પરીવાર ખજના, સમ છોડ તુજેકુ ભવનેકા;
 ઝળઝળતી જળમાં ફસગયા, ગુરૂસંગ કર પાર ઉતરનેકા;
 તુજેસમજનાહોયતોસમજખ્યારે, ચકલરામતોસતબતાવનેકા;

૧૭ સત છે પ્રમ જ્ઞાન તે, જુઠો કલપીત વાદ;
 કળજુગે પસારીયાં, સમજી રાખો યાદ;
 સમજી રાખો ઇયાદ, વાર મીથ્યા ના કરશો;
 સમજો સાર અસાર, વીવેકથી નીરલે ફરશો;
 કહેત ચકલરામ, સરવે હીસે છે અસત્ય;
 ત્રણ દેહથી અળગા થઈ, જ્ઞાન તત્વ છે સત્ય.

૧૮ સાગરથી સરવે થયું, લેહેરી લોઢ તરંગ;
તેમ આ તત્વનું બન્યું, જગત થયું બહુ રંગ;
જગત થયું બહુ રંગ, સંગ માયાનો પામ્યો;
ભુલી ગયો મુળ ભાન, કુટુંબના સંગમાં વામ્યો;
કહેત ચકલરામ, પાંચ તત્વ દેહ ગાગર;
લેહેરી લોઢ વીચાર, સરવે દીસે તે સાગર.

૧૯ સાગર તે સતરૂપ છે, મીઠ્ઠા લેહેરી તરંગ;
સત જ્ઞાન અનંત તે, રંગ બંગને ઢંગ;
રંગ બંગને ઢંગ, શું કહું મુખે વરણવી;
આનંદ કહ્યો નવ જાય, વરને કન્યા પરણવી;
કહેત ચકલરામ, સુરતી કન્યા તે નાગર;
સળદ લળદમાં ભરે, સળદ સમજે તે સાગર.

૨૦ પેટ દીયો બડો પાપ દીયો, કર ના ચીંતા મુઠ;
જ્ઞાની ચીંતા ના કરે, નીજ પદ મારે આરૂઠ;
નીજ પદ મારે આરૂઠ, તીનકુ ચીંતા કેસી;
સળમાં રહે આનંદ, અવસ્થા પામે જેસી;
કહેત ચકલરામ, દેહ દાલકા હે ખેત;
અચીત કીયમાન ના રહે, જબ છુટેગા પેટ.

હોહરો.

સંત પારસ કલ્પવૃક્ષ તે સેવેથી ફળ થાય
જેને પ્રમ્લનીષ્ટ ગુંડ જો મળે ભવની ભાવટ બાય

- ૨૧ પરપોટો આ પીંડને પડશે તે પલની માંચ
તેમ આ દેહ સમજી કરી હરીનાં ગુણ નીત ગાય
હરીના ગુણ નીત ગાય ભગતી અંકુર કુરે
વૈરાટ મક્ષની માંહ કલ્પીત દીસે તુરે
કહેત ચકલરામ પાછલસે ખાયગા ગોથા
કરી લે તત્તકા ધ્યાન નહી આવે દેહે પરપોટા
- ૨૨ પ્રમાનંદ તે ભાસીયો સાક્ષી સુદ્ધ પ્રકાશ
તત્ત્વ વીચાર તે એક તાર છે છોડ કરમની કાશ
છોડ કરમની કાશ વાસ પ્રમદ્વપમાં કરજો
જનમ મરણ દુખ જાય અખંડ આકાશમાં ફરજો
કહેત ચકલરામ સાચ સત ચીત છે જ્ઞાનંદ
સમાગમ પામે જઈ તો દીસે પ્રમાનંદ
- ૨૩ ભોગ પરમ સુખ ધામહે દુખ દીનતા કર દુર
ભાવે અંકન લેપન કરો ભાવે સુંઘે કપુર
ભાવે સુંઘે કપુર દેહ વસ્ત્ર પેહેર ખાર્યા
ભાવે કરો ફળ હાર દુનીયાકા દેખો તમાસા
કહેત ચકલરામ દેખ આવ્યા અવસર ભોગ
જ્ઞાન તત્ત્વ સમજી કરી જીવન મુક્તીના લે તુ ભોગ
- ૨૪ રાજભોગ હરી નામકા મુખીયાજીકા કામ
પતરાણી સરવે વેચી કરી અનને વેચી લે દામ
અનને વેચી લે દામ રામ તે દેસે પાવે

હરી નામકા હાટ વેપારી આપ કહાવે
 કહેત ચકલરામ સમાકા સાચવે જોગ
 માલ મસાલા ખુબ કરી કહે હરી નામકા લોગ
 રૂપ તાલ મરદંજ બળવતાં ગાવે આઠો પોહોર
 રૂપ રંગમાં મોહી રહ્યા જેમ હરાયુ ઢોર
 જેમ હરાયુ ઢોર આપકી આપ વખાણે
 મુછપર ધરતા તાર સંતકા કહયા નહી માને
 કહેત ચકલરામ ઉડાવે પરાયા માલ
 બગ બોધ જઈને કરે બળવે મરદંજ તાળ
 બેત સર્પદીનના રાગની.

રદ વાદ વીવાદકા કામ નહી પુરણ પ્રેમ હરી સંગ રાખનેકાં
 સાર અસાર સમજી કરી જ્ઞાન અમરત રસતો ચાખનેકાં
 મુનસાહેબ મજી હાથઆવ્યો ફીરગયા અવસર નહી પાવનેકાં
 હરી ભજના હોયતો ભજવેભાઈ ચકલરામતો સતમતાવનેકાં

ભજન.

૨૭ રામા રામા રામ જ્યાં દેખુ ત્યાં રામ રામજી રક્ષાકે
 જગ મોહન તુહી રામા ટેક
 આદે તુ રામા અંત તુ રામા મધ્ય તુ રામા બાસંદી
 ત્રણ દેહમાં રામ રામજી સાક્ષી રૂપ પ્રકાશી

૧ તુહી રામા રામા જગ મોહન તુહી સમા
 મુખ નાસીકા કરણુહી રામા રામા કહે સાખ દાખ

હાથહી રામા પગહી રામા રામ વસે સખ ધામા

૨ તુહી રામા રામા જગ મોહન તુહી રામા
ભાત તુ રામા તાત તુ રામા જ્ઞાત તુહી રામા ધન દોલતને વામ
શેહેર જંગલને પાહાડહી રામા નદી તળાવને ગામાં

૩ તુંહી રામા રામા જગ મોહન તુહી રામા
સરગ પાતાળ ત્રણુ લોક હે રામા ભગતી કરે સખ પામાં
જ્ઞાનધ્યાન તપહી રામા વધરાગ્યરૂપી વજ્રપહેરી વીશેરસ તુખામાં

૪ તુહી રામા રામા જગ મોહન તુહી રામા
શુભ સૂક્ષ્મ કારણહી રામા, તુરીયાતીત તું શામા
પાંચ તત્વકા જ્ઞાનહી રામા મોહ માયા તું આહમાં

૫ તુ રામ રામા જગ મોહન તુંહી રામા
અમુક આકાશ રૂપ હે રામા છોડ મમતાકા બામા
પીઠ ખ્રમાંડ સખહી રામા ચોરાશીકા ફેરા આમા

૬ તુહી રામા રામા જગ મોહન તુ રામા
રકાર રામા મકાર રામા સોહંગ સખહે ધામા
એકહીરામા સખવ્યાપક રામા દેખ ચકલતુ કલ્પીત શામા

૭ તુહી રામા રામા જગ મોહન તુહી રામા
વાડહી રામા ખેતરહી રામા ખેડુત રહેહી રામા
ગાડા રામા બળધહી રામા સખ દાણુકા કામાં

૮ તુહી રામા રામા જગ મોહન તુહી રામા

- ઘંટીહી રામા ઘોટહી રામા જળ નીમક નાંખ્ય તામાં
 ખાખરી ભાખરી ખાટી રામા સખકુ રોટીકા હામાં
- ૯ તુંહી રામા રામા જગ મોહન તુંહી રામા
 ખાવે રામા પીવે રામા જગત સરૂપ હે રામા
 સર્વે લીલા આપ રચે છે રામ સમજ મુળ ધામા
- ૧૦ તુંહી રામા રામા જગ મોહન તુંહી રામા
 સંવત ૧૬૬૪ સાલે માહા સુદી ૨ ભજન કરે રામા
 માહા બીજનો મહીમા મોટો સખ કરે ભજનકા કામા
 તુંહી રામા રામા જગ મોહન તુંહી રામા રામા
- ૨૭ કરતારે કાયા કરી ભક્તી કરવા બાણે
 શુદ્ધ ધર્મ આચરવા ઇંદ્રીઓ પરમાણે
 ઇંદ્રીઓ પરમાણે વેવારમાં રેતુ ઢંગે
 મન મોતી અમુલ્ય છે મીણીયાથી ખંગ દેહ રંગે
 કહેત ચકલરામ શુર સંગ રહે તું કરતારે
 મણી મુનસા દેહ આપીયો દયા કરી કીરતારે
- ૨૮ જુની ગોઠવણ તેં કરી કાયાના કરતાર
 આપ પવન પાવક કરી જુગતીનો નહી પાર
 જુગતીનો નહી પાર તાર તત્વનો કરીયો
 સત ચીત આનંદ રૂપ પીંડ પ્રમાંડમાં ભરીયો
 કહેત ચકલરામ લીલા હે સખ તેની
 જ્ઞાન તત્વ સરૂપ બાણુ બુદ્ધી કરં તારી બુણી

૨૬ મોહજાળમાં આવી પડયો પ્રભુ છેડાવે આપ
 વીધે દૂખ છે ઘણું નથી ખમાતું બાપ
 નથી ખમાતુ બાપ હરી મારી વારે ધાળે
 તુજ સરખો મુજ બાપ પુત્રની રાખો લાળે
 કહેત ચકલરામ જગત જગમાંથી તાર
 જ્ઞાન ગોરીએ બજાડીને ઉતારો મોહ જાળ

૩૦ નીંધા ના કરો નર તમે હુખી ધાશે આપ
 પાપ ધુવો છો તેહતું ત્રણુ છે મોટો તાપ
 ત્રણુ છે મોટો તાપ કાઠ કુડ કપટજ તાર
 સરવે હરી રૂપ જાણુ મીથ્યા કહે મારૂ મારૂ
 કહેત ચકલરામ ગાફલ મત રેના ગંદા
 તત્ત્વ સરૂપ એક તાર કરે તુ તારી નીંધા

૩૧ નારી નરકની ખાણુ છે મુરખ બોલે બોલ
 રતન ખાણુ તે જાણુને કરો શબ્દનો તોલ
 કરો શબ્દનો તોલ મોટા માહાદેવ થાય તેમાં
 જગત બીજ છે તે નાર શ્રષ્ઠી સહ થઈ છે જેમાં
 કહેત ચકલરામ બુદ્ધી ચરવા ગઈ તારી
 કુંતાના પાંચ પૂત્ર જગતમાં જણ્યા તે નારી

૩૨ પરમાત્મા એ પરમ સુખ, નમે હરીને ચરણે
 સંસારના તાપ ટળે ના આવે જનમમે મરણે
 ના આવે જનમને મરણે અખંડ જ્ઞાન રૂપજ દીસે

ચીઠા આકાસ છે ધામ આણુંદે ત્યાં છે અતીસે
કહેત ચકલરામ દેહુ બીચ દેખ તુ આતમા
સતસંગત કરવા થકી મળશે પરમાતમા

૩૩ અદ્ય જીવ તે શું કરે ના કરે અભીમાન આપ
સરખ મુખમાં મીડકું નથી જાણતુ ગરે છે સાપ
નથી જાણુ તુ ગરે છે સાપ મછરના સામુ ધાવે
તું જોખનમાં કુલ્યે ફરે તુ છે કાળ મુખની માંચે
કહેત ચકલરામ સમજ દેહુ ગયા બહુ કલ્ય
જ્ઞાન તત્ત્વ નીચે કરી તે જનમ મરણ થાય અદ્ય

૩૪ દયાસી જે દયા કરી બતાવ્યું તત્ત્વનું જ્ઞાન
સુદ્ધ જ્ઞાન તુરીયાપદે રહે નીરંતર ધ્યાન
રહે નીરંતર ધ્યાન જ્ઞાન વીના નહી તુ પાવે
ભવ દુખ સરવે જાય ફરી જનમ મરણ ના આરે
કહેત ચકલરામ સંત સંગતમાં ફરી
ચીઠા આકાસ નીચે કરી દયાસી જે દયા કરી

૩૫ રામ નામકી છુટહે છુટના હોયસો તું છુટ
પાછળસે પસ્તાયગા પ્રાણુ જાયગા છુટ
પ્રાણુ જાયગા છુટ મનુસ તંન મણીજ પાયો
નહી મળે બીજીવાર, અમૂલ્ય દેહુ આપ ગમાયો
કહેત ચકલ હરીદાસ મુખ નહી આવે બીજે કામ
પાંચ તત્ત્વ જ્ઞાન રૂપ છે જ્યાં જોવું ત્યાં રામ

- ૩૬ ગુરૂને પ્રશ્ન પુછીઉ શીધ્યે તેની વાર
 કામ કરોધ મોહ મદમે દુખ ગયો સંસાર
 દુખ ગયો સંસાર માહાત્માકો સંગ ના પાયો
 વૈરાગ વીચાર સંતોષ તેમના પાસ ન ધાયો
 કહેત ચકલ હરીદાસ ચીત વીષેમાં પુરૂ
 વીષેવાનને તારવા ખેવટીયા કર ગુરૂ
- ૩૭ મોર પાંખ પવનથકી થીર ના રહેવે કામ
 તેમ આ ચીતની વાસના ભટકે છે નીચ કામ
 ભટકે છે નીચ કામ ઘેર ઘેર સ્વાનજ ફરતુ
 તેમ આ ચીત ચાલ્યા કરે મીથ્યા સુખમાં ધરતુ
 કહેત ચકલરામ દુખ સુખ મન તુ સાંખ
 મોહ પવનથી દુર ગયે હાલતી રહે મોર પાંખ

હોહરો.

- સુખ નથી સંસારમાં છે દુખતુ મુળ
 સમાગમ કરયા વીના અંતે મળશે ધુળ
- ૩૮ બુઝારીનું ધન જગત સુખ તેવું બાણો
 બાકળ ઠેરૂ જળ ખેતરમાં ના થાય દાણો
 મીથ્યા સુખને મેલ દેહે અધ્યાસજ માનો
 ગુરૂ બતાવે સાન વીવેકી સમજે શાનો
 મીથ્યા મુળમાં જગત છે સપનવત તે બાણો
 કહેત ચકલ અનુભવ કરી દુખ સુખ મનમાં ન આણો

છાપ્યો.

૩૯ પાણી પહેલી પાર ખાંધોને મારા વીરા
પાંચ પચીસ પચાસ સાઠમાં જાવું ધીરા
અવસર આંચો અહી રખે તુ જાતો ચુકી
ચક્રવરતી નરેસ દુરજોધન ગયા મુકી
હરદમ રૂપ સંભાળ હરી જ્ઞાન તત્ત્વ નીરધાર
ચકલ કહેત ચીંન્તા ન કરો ચીદા આકાશ તુ ભાળ

૪૦ મન માંકડું તન તાડ પર દોડે વારંવાર
ધીર કરી એસે નહી જો પેસે પાતાળ
જો પેસે પાતાળ ભવો ભવ તેતો ભભાવે
થીરતા ના પામે ઠામ અવસર અમૂલ્ય ગભાવે
કહેત ચકલરામ ભજે રામ નામ નીશ દંન
ગુરૂ મહારી જો મળે માંકડું થીર રહે મન
દોહરો.

માતાના ઉદર વીથે શો આપ્યો તો કોલ
વીથશમાં લપટાઈ ગયો મનમાં કરી લે તોલ .

૪૧ દેશકાળ દરચો નહી આશ્રમ વરણ વીકાર
માયા કલ્પીત જાણુ તુ કરો જ્ઞાનનો ટંકાર
કરો જ્ઞાનનો ટંકાર દેહ ચારથી થા ન્યારો
જ્ઞાન અમરત કરં પાન વહેવાર સરવે દીસે ખારો
કહેત ચકલ હરીદાસ નાટકી છે આ વેશ

- ત્રણા તુઠે તન તણી તો આ છે તે સાચો દેશ
 ૪૨ જ્ઞાન ભુલ્યો તુ આપતુ, પડ્યો મોહજાળની માંહ
 જાળપણે બુદ્ધી નહી જવાનીમાં ના સમજાય
 જવાનીમાં ના સમજાય વીધે વીકાર તે નડીયો
 ચોરાસી મોહજાળમાં દુખ રૂપ દીસે દરીયો
 કહેત ચકલ હરીદાસ હંકારમાં જાય તુ કુલ્યો
 જ્ઞાન તત્વ તારી પાસ માયાના સંગથી ભુલ્યો
- ૪૩ બંન્સી બજાવે ત્રીલોકમાં જળ બુમનાકા તીર
 કયા કહું છબી ઉનકી મનમાં ના રહે ખીર
 મનમાં ના રહે ખીર વીર બળભદ્રકો કહાવે
 જળમોહન તે રૂપ ફેલી કંદ્રપ લજાવે
 કહેત ચકલ હરીદાસ જ્ઞાન સખ દેહકા ભુજાવે
 મોર મુગટ સ્ત્રીરપર ધર્યો મધુરીશી બંન્સી બજાવે
- ૪૪ સત્યનારાયણ સત્ય છે પુજન કરો નીરધાર
 અનુભવ થાયે આપનો પ્રમ સરૂપ નીજ જાળ
 પ્રમ સરૂપ નીજ જાળ ગુરૂ વચન પરમાણે
 મન કામના થાય સ્ત્રીદ્ર સુદ્ર સંકલ્પથી જાણે
 કહેત ગણેશ્વર નીસ કામ ન મળે ચોરાસી ખાણ
 પાંચ તત્વ પાસે દીસે તે છે સત્યનારાયણ
- ૪૫ હંકારમાં દુખ જાણુજે સંત રૂપ તે પરમાણે
 ભાર મુક્યો મીથ્યા મુને દુખ ખાંસી રૂપ જાણે

કુળ ખાંસી રૂપ જાણે સુખ સપને ના પાવે
પરમ શાંત નવ થાય હાથી જેમ ધુળથી નહાવે
કહેત ચકલ હરીદાસ હંકારમાં ભુલ્યો અલંકાર
જ્ઞાન તત્ત્વ સમજી ઠરી છોડ ખોટો હંકાર

૪૬ જ્ઞાન સાગર પુરણ ભર્યો પરપોટો જીવ જાણે
ફેણ મોજા લોહ બહુ બને જીવ પ્રમ તેમ માને
જીવ પ્રમ તેમ માને જાણે સતગુરૂની વાણી
જનમ મરણ ભય જાય પરપોટો જાણુ તુ પાણી
કહેત ચકલ હરીદાસ જ્ઞાન તત્ત્વનું કર ધ્યાન
ધ્યાની ધ્યાનથી પામશે થાય વીજ્ઞાનનું જ્ઞાન

૪૭ ધીરજ મન તુ ધારજે અનુભવ આવે તેમ
સુદ્ધ જ્ઞાન ચીદા આકાશમાં રાખ્ય હરીશું નેમ
રાખ્ય હરીશું નેમ કેમ પુત્રે તુ ભાઈ
છોડ વાદ વીવાદ સાચી કરી લે તું કમાઈ
કહેત ચકલ હરીદાસ નહી જવા દે ધીરજ
સોહંગ સોહંગ જે જપેથી મળશે તનમાં ધીરજ

૪૮ જાપ જપો જુગદીશનો રાખ્ય પ્રભુશું પ્રેમ
પ્રેમ વીના પરસે નહી જો સાચો હોય નેમ
જો સાચો હોય નેમ તેમ શુદ્ધ થાવે બુદ્ધી
અવીકારી થાય આપ પામે જ્ઞાનની સુદ્ધી
કહેત ચકલ હરીદાસ બળે ઠોટી જનમના પાપ

જ્ઞાન તત્વરૂપ જાણુ તું તો જાણ્યો તે સાચો જાપ
 ૪૬ મોહોબળમાં વહી જાત હું ગુરૂ મળ્યા પ્રમ નીરટ
 હંગ મમતા તોડાવીયું ઘટમાં જો જુગદીસ
 ઘટમાં જો જુગદીશ પરમ સુખ આપે પાયો
 ગુરૂ સખદ ગંગામાંહી પ્રેમથી આપે નાહ્યો
 કહેત ચકલ હરીદાસ ચીંતામણી દેહ છે કરમાં
 નહી મળે ખીજી વાર દેહ બની મોહબળમાં
 ૫૦ એક અખંડીત આતમા, સોહં આપો આપ
 સતત અસત દરશાય છે જેમ દોયડીમાં સાપ
 જેમ દોયડીમાં સાપ આપ તુ આપે ભુલ્યો
 સોનુ ભૂલ્યો આપ ઘાટમાં જઈને કુલ્યો
 કહેત ચકલ નીશ કામ રાખ્ય પ્રભુશુ ટેક
 અધ્યાસે હું ભુલીયો નહી આતમા અખંડ એક
 દોહરા.

૫૧ સંવત ૧૯૧૪ ની સાલને માનો
 શાવણ વદી ૭ મે શીતળાનો દીન જાણો
 સવારમાં સાત વાગતાં જનમ થયો પરમાણુ
 ચકલ જગતમાં આવીયો કાશી કુખ નીરવાણુ
 ૫૨ મોજ મળે ગુરૂ દેવની રાખ્ય હરીશું હેત
 સખદ બળને ખેળતા સાર બતાવી દેત
 સાર બતાવી દેત રવી ઉગે રજની નાસે

મનસા વાચા કરમના જીવ તુ સીદને ત્રાસે
કહેત ચકલ હરીદાસ ગુરુગમ હેતે જોજે
તત્વ સરૂપ છે જ્ઞાન સમજે તે પામે મોજે

૫૩ પુરણુ પ્રમ વીચારજો કામ કરોધને તાગ્ય
પંચ કરમ ઇંદ્રી વશ કરો જ્ઞાન ઇંદ્રીને મન જાગ્ય
જ્ઞાન ઇંદ્રીને મન જાગ્ય જાગ્ય પુરણુ હોય તારૂ
ચોરાશી મટી જાય ચીદા આકાશ વરતી ધારૂ
કહેત ચકલ નીશ કામ દેહ હો જાય ચુરણુ
સત તત્વ છે જ્ઞાન અનુભવ હોય જો પુરણુ

૫૪ સુંદર નારી જોખન ભરી સોજ સણગાર ગુણુ જાણુ
ચતુરા ચીતની રસની ભરી મુખમાં ખાવે પાન
મુખમાં ખાવે પાન લાગે સઉને પ્યારી
જાગે મઠ મોહ કામ અપાર સુંદર નખ સ્ત્રીખ નારી
ગરધવને ફીયો સાકર પ્રાણુ લે તેના ધારી
કહેત ચકલ હરીદાસ છિડ નર સુંદર નારી

૫૫ રૂપવંતી નારી જોષ મનમે થયો વીકાર
નર કામનીને વશ થયો ચીત ચોટયુ નીરધાર
ચીત ચોટયુ નીરધાર પારીતો પ્રેમ ખતાવે
અંગ ખંગને ઢંગ પુરૂષદ્વં મન સતાવે
કહેત ચકલ હરીદાસ નારી અંધારો કુપ
મળ માંસની પુતળી ચામડી સુંદર રૂપ

૫૬ નારી અંગ એસે રહે બગીચા પુલ્ક્ય વન
અકલહીન ત્યાં જાય તે ખુવે આપનું ધન
ખુવે આપનું ધન કટી કમર સીંહના જેવી
નાગણી કાળી ધાર વેણુ ફેણુ અંબેડા તેવી
અસ્થાને વસે છે ચોર નેણુ બાણુ મારે ધારી
કહેત ચકલ હરીદાસ ભજન બુઝાવે નારી

૫૭ અફીણુ ફેરી લોભી માંહી, અફીણુ અંકુર થાય
અફીણુ જેવી નાર તે છે નખ શીખ તે જણાય
નખ શીખ તે જણાય તેમ પ્રેમ મનમાં આવે
હટકો મટકો કરી ચીતને તે ભમાવે
કહેત ચકલ હરીદાસ છારમાં હાઉતી હોમાઈ
વીશેય અફીણુ તે જણુ નારી તે લોભીમાંહી

૫૮ ઘટમાંહી આકાશ છે, સળંગ સુત્ર તુ જાણુ
તે ઘટ હજાર ગાઉ ગયો અહીં તહીં આકાસ પ્રમાણુ
અહીં તહીં આકાશ પ્રમાણુ તે ઘટ નીમીતે ભાગ્યો
આકાશ છે તેમનું તેમ તુ સપનામાં જાગ્યો
કહેત ચકલ નીથ કામ જેસે તાંતુમે પટ
જ્ઞાન અર્ધતન આકાશવત તેમાં મીથ્યા દીસે ઘટ

૫૯ જેસે સ્વાન હરપણુ વીશે દેખે આપનો રૂપ
ભસી ભસીને તે મરે ના જાણુ એનું સરૂપ
ના જાણુ એનું સરૂપ જોતાં હંકાર નહીયે

સીંક કુવાની માંહી જાયા જોઈ આપે પડીયે
કહેત ચકલ નીચ કામ સુરતા સરૂપમાં જેસે
હું તું મીથ્યા જણાય બ્રમરૂપ એ છે જેસે
બહેત.

- વધખરી વાણીમાં સાર સમ્યા, તુમ તત્વ અસીપદ સોધનેકાં,
વાણી પાણીકા પાર નહી સ્મના આકાર હરી સત જાણુનેકાં,
દેહ ધરયાનાં કુળ તુજે ના મીથ્યા, જીતીબાજી નર તુ હારનેકાં,
- ૧ ચકલરામકુ ગુરુને પારસ દીયા, ગયા અવસર ફીરનહી આવનેકાં
ભગતી કરો ભગતી કરો નર, ભગતીમાં ભાવટ ભાગનેકાં,
સુરતા સરૂપસે મીલ ગણ, જનમ મરણકા હુખ નર તાગનેકાં,
સોહંગ સતસરૂપના ધ્યાન ધરો, સમ્યાલગ્ન સાહેબસે લાગનેકાં.
- ૨ તત્ત્વ તત્વ બીચતો મીલ ગયા, ચકલરામતો સત બતાવનેકાં,
હરી હીરાકુ સમજ નર તુંહી, મોજે ગુરૂકી ગમતો સંતપાઈ,
સબદકા સારનાં સાર હીયા, સુરતા સરૂપમે આપ આઈ,
સરૂપ અરૂપ જ્ઞાના આકાર હરી, ચીઠાધન સરૂપ આપે સાંઈ
- ૩ તેરે દેખના હોયતો દેખ પ્યારે, ચકલરામતો સત સમજતાબાઈ.
તેરા અરૂપ સરૂપકા પાર નહી, શાણાજન સાન સમજતાહે
કોટી સુર્યનાં તેજતાં છુપ ગયા, અખંડ આનંદ જ્ઞાનરૂપ ભાસતાહે
દેહકા તત્વનો વીચાર કરો ભાઈ, હંચ મમતા સીક તુ લાવતાહે.
- ૪ તેરે સમજના હોતો સમજ પ્યારે ચકલરામકુ ધ્યાનરોજકાવતાહે.
કુવામાં દેડકા હુગ હુગ કરે, સાગરકા મુખ નહી પાવતાહે
ઘડવકે બીચ તેને સુખ માન્યા, માહા જળકા મુખ નહી આવતાહે

- રામ નામકા ધ્યાન તેં નહીં ધરયા, જીતી બાજી નર તું હારતાહે
 ૫ સંત સમાગમ નર તું કર પ્યારે, ચકલરામતો સત સમજાવતાહે
 પોકાર મુનો પોકાર મુનો, કંગાલકા કહયા નહીં માનતાહે
 રાવ ઉમરાવ હોકર પ્રીરા, રંગ પતંગકા નહીં જાણતેહે
 કરજી રાવજી સરખા તો ચલ ગયે, ઝાકળકા નીરમે નાવતેહે
 ૬ તેરે માનના હોયતો માન પ્યારે, ચકલરામકુ નહીં તમ જાણતેહે
 વીચાર કરો વીચાર કરો, વીચારમાં સરવે સારહેજી
 વીચાર વીના તુમ કામ કરો, માથે તો જમકા મારહેજી
 વીચારમાં સુખ શાંતી મળે, મોહ માયામાં દુખ તું પાવતાજી
 ૭ તેરે સમજના હોતો સમજ પ્યારે, ચકલરામતો સત બતાવતાજી
 ભુલ ગયા તુમ ભુલ ગયા, માયાકી જળમે ભુલતાહે,
 અમુલ્યતો મુનસા દેહ મીલો, રામનામકા જાપ નહીં જપતાહે,
 જીવતાં મુકતી તું કર પ્યારે, મુવા પીછે કુચ નહીં મીલતા હે,
 ૮ તેરે સમજના હોયતો સમજ પ્યારે, ચકલરામતો સત બતાવતાહે,
 ચારો આપમાં આપ વીચાર કરો, કોણ વસ્તુ હે તેરા રૂપ પ્યારે,
 મુળકા જ્ઞાન તમ ભુલ ગયા, હુંકા દેખકર તુમને ચોર ધારે,
 દેખ વેદ પુરાણ પોકાર કરે, ગુરૂ મળે તો તુજ તરત તારે,
 ૯ તેરે સમજના હોયતો સમજ પ્યારે ચકલરામકાહે અનુભવછે ભારે
 ત્રણાકે વન જીય જલ ગયા સંત સરોવર પાસ નહીં આવતાહે,
 શાંતી જળમાં તો આપ નહાવે, માહા આનંદ મનસે લાવતાહે
 જાણ કરોહ અજળ તુજે ધન મીલે, ત્રણાકા અંત નહીં આવતાહે
 ૧૦ તેરે ચેતના હોયતો ચેત પ્યારે, ચકલરામતો સુપન માનતાહે

દેખ વીચાર તુ આપ પ્યારે, રામકા નામકુ કયું વીસારતાહે;
 ધન દેવત તેરેસંગ નહી આવે, સયા ધન હરી નામ ધારતાહે;
 બાહ્યમરને બાહ્ય સત રચી, સમજ્યા વીના સત માનતાહે;
 ૧૧ જ્ઞાનતત્ત્વ જ્ઞાનાઆકાર દેખ પ્યારે, ચકલરામતો સત્યજતાવતાહે;

ધ્યાન ધર ધ્યાન ધર ધણીકાધ્યાન ધર, હોય અલેકકી મરેબાની
 દેહ મનુષ્યના તુજે પારસ મીલા, કુહરતકી ગમ તે' નવખાણી
 જનુલવકર અંતર દેખ લાઇ, સપનેકી બાહ્ય તે' સત્ય માની
 ૧૨ તેરે સમજના હોયતો સમજપ્યારે, ચકલરામતો હોયગાધુગધાણી

દેખ મટીકા સમ ઘાટ ગન્યાહે, પ્યારે ઘાટમાં કયું ગભરાતાહે;
 પળમાં હોયે પળમાં જાવે, દેખ મીઠ્યાકુ સત કયું ધારતાહે;
 જ્ઞાન તત્ત્વ સરૂપ પ્રતક્ષ દેખો, જીવન મુક્તીતો આવી પાવતાહે,
 ૧૩ તેરે સમજના હોયતો સમજપ્યારે, ચકલરામતો સત્યમનગાવતાહે

સાકાર કહે નીરાકાર કહે, જોતીપ ચોર તુરકુ માનતાહે;
 કોઇ સત્ય કહે કોઇ સમદ કહે, કોઇ બીજ કેવલ ધારતાહે;
 માયાકી જાળમે જમ રહ્યા, સતગુરૂ મીલેતો પાર આવતાહે;
 ૧૪ જ્ઞાનાઆકાર તત્ત્વ તુદેખસચ્ચા, ચકલરામતો સત્યજતાવતાહે;

કોઇ રામ કહે કોઇ રહેમાન કહે, ઇસુ ખ્રીસ્તતો ધારતાહે,
 કોઇ શીવ કહે કોઇ શક્તી કહે, ગણપતી ગીરજ માનતાહે;
 કોઇ તીર્થ કરે કોઇ વરત કરે, મન બુદ્ધી મુદ્ધ પાવતાહે;

૧૫ જ્ઞાન વીનાતો મોક્ષ નહીં મીલે, ચકલરામતો સત્ય બતાવતાહે;

ધરમરાયતો લેખાં આપ લેગા, પળ પળના હીસાબતો મામતાહે

નેકી હીસાબતો સત્ય મળે, અનેકીકા દુખતો લાગતાહે;

જમકા માર તુજે બોત પડે, હાય હાય કર નર તુ ભાગ પાહે;

૧૬ હરીભજકર પાર ઉતર વીરા, ચકલરામતો સત્ય બતાવતાહે

બોલ બોલ વીચારકર બોલ તોતા, હરીભજલે મોત તુજ આવતાહે;

પાંચ પચીસ પચાસમે આ ગયા, સાઠમાં કુછ નહીં ફાવતાહે;

દેહ છુટા જજરી બન ગયા, આંખ નાક બાંચ પાણી આવતાહે;

૧૭ ચકલરામ કહે તમ દેખ પ્યારે, જમ ઝાલકર તુજે લાવતાહે;

દેખ બળદના દેહમે આય પડા, આંખ બાંધ કર ફેરા ફરાવતાહે;

ધણીકા કહ્યા ન માનેતો, પીછેસે ચાખકા લગાવતાહે;

ભુખ તરસ તુજે બહોત લગે, કુચ મુખસે કહા નહીં જાવતાહે;

૧૮ તેરેચેતના હોયસો ચેત પ્યારે, ચકલરામતો સત્ય બતાવતાહે;

દેખ ચોરાશી દેહમે આય પડા, અત્યંત દુખ ત્યાં પાવતાહે;

ગધાપર ભારતો બહુ ભરે, ડફનાકા મારતો લગાવતાહે;

મુખસે બોલ્યા કુછ નહીં જાવે, ફેતરાકા હાર ધણી નાખતાહે;

૧૯ ચકલરામ કહે દેહ પારસગીલા, સમજ્યોરદેહમે નહીં ફાવતાહે;

ફેરા ફરતા ફરતા તુ થક ગયા, ભેલાન હોકે લોંછ પડતાહે

ધેરમાં ખીડ્યોર ચુક આઈ, પુંછ ઝાલકર તુજે ઉઠાવતાહે

ખોત માર પડા બગદ નાઉઠા, પગ બાંધીને નસકોશ દબાવતાહે
૨૦ દેહ બગધકા દુઃખકા પાર નહીં, ચકલરામતો દુખ નભાવતાહે

અજ્ઞાનરૂપી મેઘ ગરજના કરતાહે, લોભરૂપી મોરતો નાચતાહે;
ત્રષ્ણાતો મોરલી સંગમાં રહે, સંસારકા વન બીચ ગાજતાહે;
તેલ વીનાનો દીપક નવ રહે, સુરતા મીઝેતો સરૂપ ભાસતાહે
૨૧ તેરેસમજનાહોયતો સમજ ખ્યારે, ચકલરામતો સતગતાવતાહે

જીવનેકો આશા મુરખ મત કરો, ક્ષણમંશુર દેહતો જાણનાજી
પાંડલાંપરતો જળખુંદ નવરહે, તેસે ઓચીંતા કાળતો આવનાજી
વરસાદમાં દેઢર દુગદુગ કરરહે, માયા મૃગજળ બીચતોનાવનાજી
૨૨ તેરેસમજનાહોયતો સમજ ખ્યારે, ચકલરામકહેહરીજીણગાવનાજી

વીવેક વડંરાગ્ય તુ સમજ ખ્યારે, નીધ્યાસનમાં સુખતો પાવતાહે
કામ કરોધ લોભકુ દુરકરો, સમાગમકર નીજ ધામ આવતાહે
મરણ્ય જનમકા દુખતો નવરહે, જ્ઞાન તત્ત્વ સરૂપ તેરે પાવતાહે
૨૩ તેરેસમજનાહોયતો સમજ ખ્યારે ચકલરામકા નીશ્ચે ભાવનાહે

વીવેકી ત્રણામી જલ રહ્યા, કાલાંતરસે દુખતો પાવતાહે
જેસે ચમકમે છીદ્ર ના પડે, એસે વીવેમાં સુખ નહીં આવતાહે
ખાડેપર ઘાસતો રોપડીયા, હાથી દેખકર ખાનેકુ ધાવતાહે
૨૪ હાથી ગીરકર દુખતોખોતપાવે, ચકલરામતો સત સમજાવતાહે

લોભ લોવનમે ચોરનો ચાર રહે, કામ ક્રોધ દોષ મોહ વસતાહે

અજ્ઞાન રૂપી શત્રુને સમે, આતમ ધન લેને ઠેક કસતાહે
ધન ગયા પીછે દુખ બોત પાયા, કુતરાની માફક બસતાહે
૧૫ તેરેઅમજનાહોયતો સમજખ્યારે, ચકલરામકાકુછનહી ખસતાહે

સમજ લે સમજ લે ખ્યારે, તુહી અલેખકા લેખ ધ્યાન ધરતાહે
ચીત્રકી રચનામે કયા દેખો, રંગકી પારખ કયું વહી કરતાહે
નામરૂપ માયાકા દેખો, જ્ઞાના આકાર સત સખ્દ કાપતાહે
૨૬ ચકલરામકાહે તુમ સમજખ્યારે, ધ્યાન ધરકર ધેરૂપ પાવતાહે

મળનાકા દુખ સરખ ડાંખ જેસે, જનમ જનમ દુખતો આવતાહે
જગતમાંતો લોગ સોદોગ સમજો, મુરખ આશાકર દુખઝાવતાહે
વીચેક કર ઇંદ્રીયો વશ કરો, સમાગમમાં સુખતો પાવતાહે
૨૭ તેરેઅમજના હોયતો સમજ ખ્યારે ચકલરામતો સતકહાવતાહે

સુખ પદારથમાં સખ દેખરહ્યા, દુખકા દાવાદળ રૂપ જાણનાછ
હાંલાંતરસે પદારથ ચલ જાવે, ત્રણા કરકે દુખબોત પાવનાછ
લોગકરકે ત્રપ્ત મન ન બયા, ત્રણા કરકે પીછે તુ ધાવનાછ
૨૮ દુખસાકરકા ખોરાક મલછોડખ્યારે, ચકલરામકાહે અપ્રીતુમતખાવનાછ

દેખ કણજુગકા અમલ બોતચડા, પ્રેમ આનંદકી હાની કરવીહે
સતીનારીકુ વચનો ના મીલે, વેશ્યા ચીર પેરકર જાતર ફરતીહે
સતવાદીકુ દુખતા બોત પડે, લાજ છોડકર કુછ નહી ડરતીહે
૨૯ કુડકપટજપટ અન્યાકુ છોડખ્યારે, ચકલરામકાહે ખેસે પેટભરતીહે

સરીર અમીમાનકા જતન મતકરો, માટીકા પુરજ દેહમાનનાજી
હાડ માંસકા પીંજરદેહ જડમન્યા, તરતા છોડકે સત સમજનાજી
જેસે જળકે પરપોટે બોતબને, પરપોટે તુટે તે દુઃખ નહીલાવનાજી
૩૦ જ્ઞાન તત્ત્વ સરૂપ સત દેખ્યારે, ચકલરામકી નીરચે બાવનાજી

છુટલીયા પીછે લો મીટગયા, જ્ઞાન પાયકર દુખતો બવતાહે
ઝાડકા થડકો નીરચે બલુલીયા, પીછે ચોરકા લો મત પાવતાહે
જનમ મુક્તીકા નીંદમાં સો રહ્યા, હરી નામકી કમાઈ કમાવતાહે
૩૧ જ્ઞાન તત્ત્વકો પ્રતક્ષ દેખ પ્યારે, ચકલરામતો સત બતાવતાહે

સંત માહાતમા પુરૂષની પાસ જાવે, કંગાલની માફકબોલતાહે
દોઈ નારી નેનકા ચેન કરદેવે, પાસ જાકર ખખના બોલતાહે
નેન વેણુ કટાક્ષકા બાણુ મારે, નારી પાસ જાકર નર કસતાહે
૩૨ ચકલરામકહેતુમ દેખ્યારે, નારીરૂપ દેખકર નર બાનબુલતાહે

સમજસમજ વીચાર કર નરપ્યારે, કળબુગકા અમલ બોતચલતાહે
જ્ઞાન વૈરાગ્ય બગતીકુ છોડલીયા, સુંઠર નારીકી પાસ નર ફરતાહે
વંપાર રોજગાર વેવાર તોડ લીધા, ચોરી ચુમલી કરતા નહીંકરતાહે
૩૩ બુમ કલબુગકાતો બોત પુરા, ચકલરામકા ચીત બોતબળતાહે

ચીંતામણી ઘર બીચ હબરહયા, નર ખોડકર ઠયુ' નહી દેતાહે
ધન મયાતો હરીદ્રી રહેતાહે, તેમ જ્ઞાની જ્ઞાનબીન રહેતાહે
આતમારામતો તારી પાસ રહે, વેદ પુરાણ સાશ્વતો રહેતાહે

૭૪ તેરેઓળખનાહોયતોઓળખખ્યારે, ચકલરામતોજ્ઞાનખીચદેખતાહે

જેસે ખડકકી ધાર સુંદર હીસે, પરસ કીચેતો પ્રાણુકુ હરતાહે
અજ્ઞાનમે સરૂપતો ભુલ ગયા, ત્રણા નારી પાસે નર ફરતાહે
કામ કરૈધ મોહ પરીવાર લેકર, હંકાર પુરૂષ સંગાથે ફરતાહે
૭૫ સમાગમ શાંતીમાં સુખખ્યારે, ચકલરામતો ધ્યાન રોજધરતાહે

નામ લીયા એને સખકીયા, નામસે અનામી મીલનેકા
નામઆકાસ સખ નામપાતાળસખ, નામ પાચેસેમનતેરાખીલનેકા
પીછે સરૂપઅરૂપમે મીલગયા, પીછે જનમમરણમે નહીગીરનેકા
૭૬ રામનામ ખખના બોતખ્યારે, ચકલરામકહે મુમુક્ષુકુ ધારનેકા

સાકાર નીરાકારકા બોત ઝગડા, જગતમે બોતહી ચલતાહે
સત સાત્રકા વીચાર નવકીમા, સમજહીણતો સસેમાં મરતાહે
દેખ સાકાર નીરાકાર કયાકહે, એક વસ્તુમે કુછ નહી ભરતાહે
૭૭ ચકલરામકહે તુમ દેખખ્યારે, જ્ઞાના આકાર સખજગ ફરતાહે

સુરતા નીરાકાર વ્યાપ રહી, જ્ઞાના આકારકુ સાચા જાણુનાળ
સુરજકા પ્રકાશ સુરજ પાસ રહે તેસે સાકાર નીરાકાર માનનાળ
અમાગમકી સીપ્રિપર ચડગયા, અજ્ઞાનમાં મત નહી તાણુનાળ
૭૮ જ્ઞાન તત્ત્વકી રચના દેખખ્યારે ચકલરામ કહે સત બતાવનાળ

છળ કપટકર બોત ફીરતા, છાતી કાઢકર ધબ ધમ ચલતાહે
તેલ અત્તર પુલેજ અંગબોત લગાકર, લુચી લુડીયુકી સંગફરતાહે

એરે રખકર મુજ મરડકર ફીરે, સોંટી ઝાલકર છુટ પાંઉં ધરતાહે
 ૪૯ ચકલરામકહે એકદીન ઊડપ્યારે, સાહેબસે કયું નહીં ડરતાહે
 કુડ કપટ અપટકર ધન લીયા, લોળા લોટકુ બકર છળલાહે
 સાહેબકા ડર તેને નહીં રખા. ઘડી પળમાં તું નર મરતાહે
 સત જીઠકા હીસાખ સાહેબ લેગા, રાઈ રાઈકા હીસાખ કરતાહે
 ૪૦ ચકલરામકહે સમજકર ચલપ્યારે, ત્યાંતોરાજ નહીં પોપાખકાહે
 સુરમાં ભગતકે હાતાર હોવે, જગતમાં તો જીવતા બાણનાજી
 દેખ સોમ લોભ મોહ બીનર રહે, ઈસકા તો મુખ બાળનાજી
 જનમ ધરકર માતાકા તુરલીયા, જેસે અંધ હલેકુ પાળનાજી
 ૪૧ ચકલરામકહે તુમ દેખપ્યારે, સુપનકા ધન નહીં ધારનાજી

સાહેબ તેરી અકળકળા મેં નહીં બણી, માયાવાડીતો કુલે દીસાવતાહે
 કોઈ અંધા હુલા પાંગળા ફરે, કોઈ હાથીપર બેઠકર ગાવતાહે
 કોઈ કોરટકા જજહોઈ ન્યાયકરે, કોઈ સીરપર જળભરીલાવતાહે
 ૪૨ ચકલરામકહે વાડી નરખપ્યારે, જ્ઞાની જનતો શોખ સમાવતાહે

સાહેબ તેને હરખદીયા પીછે સોગદીયા, ફળખીલાવકરકયું કરમાવતાહે
 દેખ વાડીનાલેકુ બોત દુખ હુવા, દેખ ચીતકુ તુ ભરમાવતાહે
 તેરી લીલાકા રૂપ જે મન નવરહયા, જ્ઞાનદેહકે તુજે સમજાવતાહે
 ૪૩ ચકલરામકા મનતો મીઠગયા, તે રાતકુ બેહેત બનાવતાહે

મનુષદેહ ધરકે સમાગમ નવકીયા, માણસઝાડપશુ પક્ષીવત બાણનાજી
 પથ્થર પાહાડ જંગમ બોત પડા, એસે માણસકુ પણ માનનાજી

સાચ બાણકર રામકુ નવબાણ્યા, શીર ગયાઅવસર નહીં આવનાજી
૪૪તુમ આવનેબવનેકા વીચારકર પ્યારે, ચકલરામતો સત ગતાવનાજી

વીચાર ચરચા તુ બોત કરે, સત્યસારકુ ગ્રહણ નહીં કરતાહે
મન હોતો આકાસકા રૂપ જેસા, મરકટ તો વનખીચ ફરતાહે
જ્ઞાન બાણકર અબીમાન નવગયા, ખાંધ પીઠપર બેબધરતાહે
૪૫ સંસેકીબેડી સમજકર તોડ પ્યારે, ચકલરામતો સત ગતાવતાહે

સસલેકા સીંગ મારને ચલે, એસા જગત સુખતો બાણનેકા;
તત્વકીરચના તત્વ કરરહયાં, મીઠ્યા અહંકાર તે તુ મનમાનનેકા
જેસે જળકી ગાંઠતો નવ પડે, તેરા કરયાતો કુચ નહીં થાવનેકા;
૪૬ જ્ઞાન તત્વ અનેક રૂપ બન રહયા, ચકલરામતો સત્ય ગતાવનેકા

જ્ઞાની પુરૂષતો પરમપદ દેખ રહયા, તૃપ્ત હોકર મહાઆણું દપાવતાહે
એસેકા જીવના જગતમાં બોત સારા, સબજન સુખીયા થાવતાહે
ચીંતામણીપારસ કદી બે મીલે, સોહંગ જપકે સરૂપમાં આવતાહે
૪૭ ધ્યાન ધરના હોયતો ધરપ્યારે, ચકલરામતો સત્ય ગતાવતાહે

સમુદરમાં તરંગતો બહોતલીસે, એમ પાંચતત્વકા જગતબાણનેકા
જેસે તરંગ ઓર જળમે ફેરદીસે, તેમ આતમાજગતતો માનનેકા
સરૂપ ઘાટકુ દેખકર મોહ પાયા, સરૂપ પડેસે દુખતો થાવનેકા
૪૮ ચીદાઆકાસ જ્ઞાનાઆકાર દેખપ્યારે, ચકલરામતો સતગતાવનેકા

ચીકલ સમજને ઓર સ્વભાવ, એ ત્રીન કાર્ધકા નહીં મીલનેકા
લીલાતો અપરમપારૂચી, કારીખરતો દેખ બોત ખીલનેકા;

સમજી બલુકર જમસે પાર જાના, અજ્ઞાન જ્ઞાન તુજે પીલનેકા
૪૬ તુજે સમજના હોયતો સમજ્યારે, ચકલરામતો ધીરજધરનેકા

દેવદરસન ભજન તપ નહીક્રીયા, લુચી લુડીકી સંજ દૂરતાહે;
જ્ઞાન તાન મજા તેને યોત ક્રીયા, ધણીકા માલ લઇ નહીડરતાહે
માલકા નાણાં તુજે નવ દીયા, વ્યાજકા વ્યાજતો તુજપરચડતાહે;
૫૦ ચકલરામ ઠહેઢેના બરપ્યારે, નહીતો ચોરાસીમાં દેના બરતાહે;

બહી ઉંદરકુ મારને છુપ રહી, જીવકા કાયાકુ છોડકર જાવતાહે
જ્ઞાન પાન મોજમજા યોતકરી, કાયાકી દીલમેદયા નહીલાવતાહે
સંસારતો સુપનવત જાણો, મરગ જળકુ ઢેખકુ ધાવતાહે
૫૧ સત્યઅસત્યકાવીઆર તુ કરપ્યારે, ચકલરામતો હરીગુણુ ગાવતાહે

અંજળીમાં પાણીતો નવરહે, એસીમાયા જગત સુખ માનનેકા
જાદા રૂપકુ બાળક વધતાળદેજે, સંસાર લોગતોથીરનહીબલ્લનેકા
સરપકે સુખમે ઢેડકા આયપડા, ઢેડકા ધારતા મછર આવનેકા
૫૨ મીઠ્યા હંમમમતાકુ છોડદેપ્યારે, ચકલરામતો સત બતાવનેકા

જવાની યોર દીવાની યોત કુલ્યા, જેસે સાગરમે મોજાચલતાહે
ઘડપણમે મતીતો મંદ પડી, સંસારમે દુખ યોત ધરતાહે
કામી પુરૂષતો નારીસંજ નવછોડે, એસે કાજતો તુજે પીછે દૂરતાહે
૫૩ તેરે સમજનાહોયતો સમજ્યારે, ચકલરામકહે તુ નહીમરતાહે

માણસપુન્યકરકે મુનસાદેહ આવી, આત્મા જ્ઞાનંદરૂપતો પાવનેકા

દેખ ચોરાસી દેહમેતુજેનહીમીલે, ગયા અવસર ફીરનહીઆવનેકા
લક્ષમી ચલ ગઈ ભોગતેને નહી કીયા, નર પીછેસે તુ પરતાવનેકા
૫૪ જ્ઞાના આકાર તત્વકુ નીરખ્યારે, ચકલરામ સત બતાવનેકા

જીવમરણજનમકાદુખખોતભારે, તત્વ જ્ઞાનવીનામુખનહીપાવનેકા
પાંચ તત્વતો તત્વમાં મીલરહ્યા, કારીયે કરકર કારણ રૂપ થાવનેકા
જ્ઞાનાઆકારપરમાત્માવ્યાપ-હ્યા, તેરાસંકલ્પતોમુરતાસંગજાવનેકા
૫૫ મટીકા ઘાટમટીરૂપ સમજ્યારે, ચકલરામતો સતબતાવનેકા

દેખમાયાતો સુંદરખોત દીસે, મરઘજળ સમાતો ધારતાહે
ઝાડ અંદર ધુમાડા ખોતલગા, તેસે અભીમાનસે પુરૂસ બળતાહે
સરપપર બેઠકર નદી તરને જાવે, મુરખદુખકર આપતોમરતાહે
૫૬ સંસારતો સાગર મીથ્યાજાણો, ચકલરામ નર જો તે તારતાહે

વૈરાગ્ય વીચારકર દેખભાઈ, ઈંદર ધનુષ્ય સમાન જગજાણુનાજી
તરેહતરેહકા રંગ ગગનમેખોતરહ્યા, દોષદ્રષ્ટી તે મીથ્યામાનનાજી
કદળીકા થંભ સુંદર ખોહોત દીસે, ખોલ દેખજોકુછનહી પાવનાજી
૫૭ સંસારતોસમણા તુલ્ય જાણી, ચકલ પ્રેમ ભગતી ચીત લારનાજી

હંકાર અભિમાન તુ છોડ પ્યારે, મહા દુખકા કારણજાણુનાજી
શતરૂ જો ખડક માર દેવે, તેસે કાળ સરૂપ એ માનનાજી
દશાનંદ અહંકારસે લંકા ખોઈ, જેસે સાપકુ જઈ સતાવનાજી
૫૮ સખદુખકા ખાની હંકાર પ્યારે, ચકલરામતો સતબતાવનાજી

ભજનકીયા જોર પુન કીયા, હંકારસે સખ જલમતાહે
પરમારથ ધરમકુ કુછ ન કીયા, ગુરુ સમાન નહી કોઇ દાતાહે
રાખ બીચ આહુતી બોત ધરી, દેવ ત્રણ કદી નહાં ધાવતાહે
૫૬ તેરે ચેતના હોયતો ચેત ખ્યારે, ચકલરામતો સત બતાવતાહે

સરસ્વતી ભુખ્યાએ આવી વસો. સુભ જ્ઞાન ગુલતાન ધાવનાજી
હંસવાહન બેડકર વીનધાર્યા, પ્રહ્લાતનુની માતુશ્રી પ્રેમ લાવનાજી.
સંસારમે સાગરરૂપ સરીકી, તેરી કીરપાસે જસતોબોત પાવનાજી
૬૦ સકળ જગ ઉજીઆરો કર રહ્યા, ચકલરામતો ગુણુ જોરાગાવનાજી

સત વસ્તુ દેખ દુખ નહી ખ્યારે, અસત છોડદે આણુંદતો ધાવતાહે
ચંદ્રમાકુ રાહુ જેસે નડતાહે, ચંદ્ર તેજમાં દોડ કર ધાવતાહે
શીતળતા પ્રકાશકુ ઢાંક દીયા, હંકારતો શાંત બીચ દુખ લાવતાહે
૬૧ હંકાર છોડદે ત્રણુ તમ ના રહે, ચકલરામતો સતબતાવતાહે

દેખ ચીનકી ચીંતા બોત બુરી, પ્રામ કરોધ લોભ મોહ લાવતાહે
સમજવીચારવધરાગ્ય ધરકોછોડદીયા, મહાપુરૂષકાગુણુ નહી પાવતાહે
પવનસેમોરપીંછ ચીરનહીરહેતા, તેસે ચીંતતોલોભ બીચધાવતાહે
૬૨ દેખભમરાભવમાં ભટકકર રહ્યા, સમજચકલરામતોસતબતાવતાહે

મહાહંકાર સમુદર જગદેખખ્યારે, ત્રણુના તરંગતો બોતભમતાહે
ત્રણના તીરસે ભમ ગયા, જ્ઞાન ધ્યાનતો કુછ નહી ગમતાહે
ધીમરકી બળબીચમછી આપકા, એસેજીવદેહબીચ આકરમરતાહે
૬૩ સત ગુરુસેસમાગમ તુ કર ખ્યારે, ચકલરામકુ દુખ નહીદમતાહે

અંદ્રમા ચકોરકી પ્રીત સાચી, ધગ ધગતી આગતો ખાતાહે
 સુરતા તો સીતળતામાં રહે, ઉબ્ધતા તાપ નહી આવતાહે
 અતસરૂપકાવીચાર તેને નહીકીયા, વીષેગાનતાન મોજગીઠ ગાવતાહે
 ૧૪ તેરી એડીતેડીકુ મુરખ છોડખ્યારે, ચકલરામતો સતબતાવતાહે

છોડ છોડ વખાકા આપ છોડા, ગગનમંડળની મોજમાં ફરનાછ
 પર આધીન મુખ સપને નહી, જનમ મરણકા લે મત ધરનાછ
 પવન તત્વકી આંટી ખુલ ગઈ, દેહ છુટેતો કુછ નહી ડરનાછ
 ૧૫ સુરતા સરૂપ સંગ જોડદેખ્યારે, ચકલરામ કહે લો મત કરનાછ

ઢોંગી જનકા ઢોંગસે ડરના નહી, પાપીનરકા પોગળ મુખ શામહેછ
 ધરમ નામસે ધુતી ખોત ખાતા, ઠાકુર નામ આપુકા કામહેછ
 અતઅસતકા વીચારતેને નહીકીયા, ધાતુકી મુરતીમાં ના મળેરામહેછ
 ૧૬ બ્રહ્મનીંટ ગુરુ તુજે જો મીત્રે, ચકલરામ કહે પોચારે ખામહેછ

ખામ ધણીકાધીરજસે દેખ ખ્યારે, ચીદા આકાસ જ્ઞાનાઆકરમાસતાહે
 યુલ મુક્ષમસે કારણસે પારખના, તુરીયાતીતમાં નીરંજનગાજતાહે
 સતગુરૂકી સેનસે સમજ ખ્યારે, સુરતનુરત સરૂપ જઈખામતાહે
 ૧૭ ચકલરામકહે તુ સમજનરખ્યારે, મોહમમતામાંમનતુ નાચતાહે

રૂપરંગ બંગ ઢંગ નારીદેહ પીંજર, જીવ દેખકર નરઅંદરપડતાહે
 ચોર સબ નીશા ખાધે ચઢે, નારી નીશાતો દેખકર મરતાહે
 લાજ મરજદા સગકી છોડ દીયા, હુચી રંડીડી સંગ નરફરતાહે
 ૧૮ લટક નખરાકર નેન ખાણુ મારે, ચકલરામકાંચીત નહીચળતાહે

જુમ કળજુગકા પોરા ચલરદ્યા, ધનવાન પુરૂષ દોઝ લાવતાહે
રાવ ઉમરાવ ધનવાન ખરૂટ થયા, દયા ધીરજ છોડ નર ભવતાહે
અનેકવીધન બ્યાપી જગમે બોતચઢી, દયા ધરમકા મુળકપાવતાહે
૬૬ દેખ સરમ નરમ વેવાર માન રહ્યા, ચકલરામતો સત બતાવતાહે

મરનીનંદ ગણપતીનામહે સત્યા, શુદ્ધશુદ્ધીકા નાથના ધ્યાનકરનાછ
જમણે ખાંધપર મુંદ શોખીરહી, મોદીકથાળ હાથળીમ ધરનાછ
શુભકામમાં પ્રથમ આપઆવાં, શંકરમુત ગણેશ તેરાગુણગાવનાછ
૭૦ તેનોસકરોડમાં પહેલા તુજેપુજે, ચકલરામની બોતહેભાવનાછ

સરીલ રૂપી ઝાઝતો બોત બડા, દુખ રતીનાળીચ જઇ પડતાહે
જ્ઞાન સાગરકા જળ બોત વરસે, સરીલ ઝાઝતો તરત તરતાહે
દેહ અભીમાનકા સરનો સમજયા, માહાસાગરકે બીચ ચલાવતાહે
૭૧ ચકલ મુકન ધરૂકી સામાહે, છવ પરમાત્મા પાર આવતાહે

છવ જવાની દેહબીચ પુળ રહ્યા, ઉંચનીચકી ભાવના લાવતાહે
ભોમરૂપી ભુત તેરે સંજ રહે, કામરૂપી કુતર્ક તો લાવતાહે
ચીત કુવતે પુલ તે બોત કુલ્યા, સુર્યમુખી કમળ ફળપાવતાહે
૭૨ જવાનીકા જમાન સંજલે પ્યારે, ચકલરામતો સતબતાવતાહે

આતમા રૂપી દેહને વીણે, ત્રણા રૂપી રાત દુખ લાવતાહે
અભીમાનકા ધ્રુવડતો બોત ચલે, જ્ઞાનભાગુ ઉજે ઝટ ભવતાહે
ચીતરૂપી ભોજાન બોત ખડા, ત્રણા નદીકાપ્રવાહ ચલઆવતાહે
૭૩ સંત સરોવરતીરે તુભાં પ્યારે, ચકલરામતો નીચડીન નાવતાહે

સરીલકા અભીમાન મતકરખ્યારે, હાડમાંસકા પીંજરદેહ જાણનાજી
જ્ઞાનાઆકારસરૂપખીચદેખતાસહી, માયામમતામાંચીત ન લાવનાજી
પ્રથવીતત્વકા અનમે ઠોસ દેહઅન્યા, દેહ પડેતો ભો મતલાવનાજી
૭૪ જળક્રીંદાંહેર જળખીચ સમાઈ, ચકલ દેહછુટે તત્વરૂપપાવનાજી

સંકલ્પ વીકલ્પ દોનુ ત્યાં સખબને, નીતી દાદીકુ ખીચરાખનાજી
પુન પાપકાતોલ તુકર ખ્યારે, દયા દીનતામાં જઘ પરખાવનાજી
જીવ શીવ સરૂપ દો એક જાણો, સોનાઘાટકુ એક નરખનાજી
૭૫ જ્ઞાનતત્વ સરૂપ તુ દેખ ખ્યારે, ચકલરામકા ચીતહરખાવનાજી

આત્માકા રૂપ તુ સમજખ્યારે, ચીદાઆકાશ જ્ઞાનરૂપ જાણનાભાઈ
સુરતાતો સરવેમાં વ્યાપ રહી, જ્ઞાના આકાર સરૂપતો માનનાભાઈ
પ્રકાશ સૂર્ય સંગ મીલ રહ્યા, તેસે સાકાર નીરાકાર જાળનાભાઈ
૭૬ સાકારનીરાકારકાઝગડા ખોત ચલા, ચકલરામતો સતખતાવતાભાઈ

સંસારતો ચીનના કુરણુ બને, ચીત ના રહે તો બંધ થાવતાહે
આત્માતો નીત સુદ્ધબુદ્ધ જાણુ ખ્યારે, પરમાનંદ સતરૂપપાવતાહે
અવ્યાસ તે વીશ્રામ જાણુ તુ નર, સુકતી સરૂપ મન લાવતાહે
૭૭ સત ચીત આનંદરૂપ જાણુ તેરા, ચકલરામતો સત ખતાવતાહે

જેસે માહાવાયક વચન જાણુ ખ્યારે, પરમાનંદ સરૂપતો થાવનાજી
જાણુનેસે કલ્યાણુ હોય ખ્યારે, મોહ મોજસરૂપમે આયકરપાવનાજી
કલ્પવૃક્ષ કંગાલકુ આય મીલા, ખોત જનમકે પુન તોલાવનાજી
૭૮ સત્ય તત્વકોશાનરૂપ જાણુયારો, ચકલરામકી નીશદીનલાવનાજી

જાણ મનુષ્યદેહતુજે દુલભ મીલા, પ્યારે ઓરદેહમે તુજે નહીં જાણતા હો
મોક્ષદાર મુનસાદેહ મીલા, જીવન મુક્તીકામુખ મન માનતા હો
સાધનતો શ્રવણરૂપ સચ્ચા, સતસમાગમ સમજકા બારણા હો
૭૬ દેહ ધર્યાનું રંગ તુજે તરત મીલે, ધેવાતામાં ચકલકીધારણા હો

મુરગમસે નીરવાણ હોજા પ્યારે, નીરસંસે હોકર નર ફરનાજી
મૈત્રપરવત ગંભીર હોયજેસે, નીરવીકલ્પ સમાધી ધારનાજી
જેસે તેલ વીના દીપક શાંત હોવે, સમતા સમજકર નહીંડરનાજી
૮૦ જેસે જળકેળું જળસે મીલે, ચકલરામ કહે સરૂપ તે ભરનાજી

જીવતા નહીં કોઈ મરતા નહીં, અવીચાર કરકે સખભાસતા હો
આતમ તત્ત્વ પરતક્ષ દેખો, અધ્યાસકા દુખ સખ લાગતા હો
અંકલ્પજગત સપનવત જાણો, જાગ દેખકર તુ ફીરલાજતા હો
૮૧ જગતહે ચીતરકા રૂપ સરખા, ચકલરામ રંગ સરૂપ સતબાજતા હો

સરૂપ અરૂપમાં દેખ ભેદ નહીં, પાંચ તત્ત્વ રંગ રૂપ દેખનાજી
અરૂપતો જ્ઞાના આકાર અખંડ, જ્ઞાનગતીસે એ સખ જાણનાજી
જેસે કદળીકા થંભ પુષ્ટીસે, ખોલ દેખે તો કુછ નહીં પેખનાજી
૮૨ અવીધાઅજ્ઞાન તુ છોડ પ્યારે, ચકલરામ વીજ્ઞાનપદ દેખનાજી

જીવન મુક્તીના મુખ તુ લેપ્યારે, વીઢેહી મુક્તીમાં કુછ નહીં જાણનાજી
લેહર સમુદ્ર તરંગ સખ એક રૂપે, દેખ જળમાં ભેદ નહીં માનનાજી
જગત લેહર જ્ઞાના આકાર જળજાણો, શુરૂ સખદીસેન ખતાવનાજી
૮૩ તેરે ચેતના હોયસો ચેતપ્યારે, ચકલરામ નરસે મુખપાવનાજી

મનન નીધ્યાસનકુ મતછોડપ્યારે, આવરણ જમતમાં સબહે જુશ
અટકળ અદબદ સચ્ચા મત માનો, જ્ઞાનધ્યાન સમાધીમાં દેખપુશ
પુરુષારથ પ્રયત્ન મન તુ કરપ્યારે, અલીમાન અંગકા કર ચુશ
૮૪ તેરેસમજના હોયતો સમજપ્યારે, ચકલ નહીં સાહે મકાસબદેખનુશ

દેખ સોનેકા ઘાટ સોની રચરહે, માટીઘાટ કુભારસે બણનાછ
પુરુષારથ કીયે સબઆયમીલે, જોર દેવ નીમીત નહીં માનનાછ
ચંદ્રકા તેજ ચંદ્ર જોત રચે, કીરણસે સીતળતા લાવનાછ
૮૫ દેખ તત્વજ્ઞાનમાં પુરુષારથ વધે, ચકલરામકીચોટ હરીસેધારનાછ

દેખ ચીતના વીચાર તમ મતકરો, સતચાત્ર વીચાર ચીતલાવનાછ
વીવેક સહીત પુરુષારથ કરો, હંગ વીચારસે દુખતો પાવનાછ
સતચાત્ર વીચારકુ છોડ દેતા, અપની ઇછાસે મત ધાવનાછ
૮૬ દેખ દુખ હરીયા ખીચ મતજુડો, ચકલરામકી સતહેભાવનાછ

સત શાસ્ત્રકે અનુભવ કરપ્યારે, પરમાત્મા રૂપતો પાવનાછ
અનુભવ તે સમરણ સત કરના, સમરણ તે અનુભવ ધારનાછ
અવર દેવકી કદપના છોડ પ્યારે, દુખમુખ મનકીમોહ વારનાછ
૮૭ તેરે ચેતના હોયતો ચેતપ્યારે, ચકલ નહીં ચીદાધન ભારનાછ

વીચાર અનુભવકા જુણ દેખપ્યારે, દોકુ સમજકર કયું નહીં ચલતાહે
વીપરીત ગીલેદકુ છોડ દેના, પર્મ તત્વમાં ચીત નહીં લાભતાહે
જગતખનકા મૃગ તુ ખનરહ્યા, ધાસ ખડખાકર આણુંદ પાવતાહે
૮૮ અચી પુત્રપરીવારમં ભમરહ્યા, ચંકલરામ ઠહેકાળતુજ પાવતાહે

ધન દેખકર મગન મત પુલ પ્યારે, ધન નહીરહેશે દુખ પાવતાહે
દેખ દાંતકે ખીચ જીમ રમ રહી, અનુભવકીયે સુખ આવતાહે
વીચારસે અજ્ઞાનકુ તોડદેના, જ્ઞાન જોટમાં બેઠ ધર જાવતાહે
૮૬ તેરે ચેતના હોયસો ચેત પ્યારે, ચકલરામતો સત્યજતાવતાહે

જીવશાંતી સંતોષમાં સુખ પ્યારે, પ્રેમ ધનવાન તાકુ જાણનાજી
લક્ષકરોડ અમજવાન હો ગયે, ત્રણાકો અંત નહી આવનાજી
ધનવાનકુ મન ભો જોત રહે, માહા કંગાલસે કંગાલ તે માનવા
૯૦ કર પ્રકાશવીના કુછ નહી સુજે, ચકલરામકહે ધીરજ તુધારનાજી

સતગુરુદેવસે મોજ મળે, ગુરુ સંગતસે સતરૂપ પાવતાહે
દેખજનમ મરણકા બચ ટળે, તત્ત્વજ્ઞાન સરૂપ જતાવતાહે
સરૂપમે સુરતા આપ પોચે, માહા આનંદ અખંડ આવતાહે
૯૧ મન ધ્યાન ઘોડેપર આપ ચડયા, ચકલરામતો સત્ય જતાવતાહે

સત આતમા દેવકો છોડકર નર, ચોર કદ્ધીત દેવકો માનતાહે
કદ્ધીતમાં કદ્ધીત મત કરો, જે પથરસે તેલ નહી નીકળતાહે
ખાદલકે સંગ તુ ખાથ મત બીડ, દેખ આપે આપતો આપુપાવતાહે
૯૨ ગુરુ સંગસે અનેકરૂપ જાણુપ્યારે, ચકલરામતો સનખતાવતાહે

મન મગરૂખીકો છોડદે પ્યારે, માન ખડાઈમાં કયું નર મરતાહે
નહી જાણુતા નર સખ મેં કરૂ, હંકારકી હોળી ખાચ જળતાહે
મોટપણુકે માનમાં મર ગયા, કુડકપટ ઝપટ તુ કરતાહે
૯૩ દેખકાળ તેરાપરં ગરજ રહ્યા, ચકલરામ કહે કયું નહીડરતાહે

તેરા બાપ દાદા સબ ચલ ગયે, ઇસકા પત્તા કોઈ નહીં જાવતાહે
મહોલ જરૂખા રાજ ઘડબડા, મટી સંગતો આપ મીઠ જાવતાહે
સકલ દુનીયા દેખ કાળકાહે ચારા, સીંદુધાસ ત્રણકો નહીં પાવતાહે
૬૪ મીથ્યા મોડકાં બેઝકુ છોડદેના, ચકલરામતો સત બતાવતાહે

જીવ અજ્ઞાન ધરાળીચ બુડગયા, જનમઆયા ન આયાતેરે જાણુનાજી
બાળપણમાં બુદ્ધી તેરી મુઠરઇ, જવાનીમે જંપ નહીં આવનાજી
ઘડપણમે ગુણ સખનદ્ર ભયે, જીરણ દેહમે દુખ યોત પાવનાજી
૬૫ દેહધર્યાનું ફળતો તુજેતરતમીલે, ચકલરામકહે હરીગુણગાવનાજી

દેખ સુદ્ધ ચોડાધન ઝાડ સચ્યા, ડાળી સબહે દેવરૂપ માનનાજી
પાન ફળ પુલ રૂપ જગતબણો, પ્રમસત તે ઝાડ રૂપ જાણુનાજી
પાન ખરે ને થાયતો દેહ જાણો, રસનાના બીજતો બાળનાજી
૬૬ જ્ઞાનાઆકર સોહ' તત્ત સચ્યા, ચકલરામકી સતહે ધારનાજી

શાસ્ત્રકા સીદ્ધાંત તેણે નવ જાણ્યા, ભાવ હાવાધી વાસના લાવતાહે
ધરી અંત્રકી માફક તુ દેહ ધરે, સુખ છોડકર દુખ રૂપ પાવતાહે
સુનષા દેહમાંતો ગુરૂગમ જો મીલે, સમાગમ સાગરમાં નહાવતાહે
૬૭ મન તનકા મેલ તુ ધો પ્યારે, ચકલરામતો સત્ય બતાવતાહે

જીવ સંસારકારોગ બીચ દુખ ગયા, સુખપાવનેકા ઉપાય કરનાજી
સતસંગત રૂપમાં તુ જા પ્યારે, નીતી ચરી નીરંતર પાવનાજી
ક્રમ ક્રોધ અહીમાન રોગ જાવેતેરા, શાંતીપાવકર પુષ્ટદીલથાવનાજી
૬૮ દેહનારોગગયે તે સુખજાણુપ્યારે, ચકલરામતો સત્યબતાવતાજી

શીર મનકર ચીંતનકર પ્યારે, પરમાનંદ સરૂપતો પાવતાહે
અજ્ઞાન અભીમાન દુર રહેવે તેરા, સુરતા સરૂપસે લાવતાહે
અધ્યાતમકા દુખ સખ દુર હોવે, જનમમરણકા દુખસખજાવતાહે
૬૯ ધરમ અરથ કામ સખસીદ્ધ હોવે, ચકલરામતો સત્યખતાવતાહે

અજ્ઞાન ધરામાં તુ પડરહ્યા, દેખ જનમઆયા ન આયા જાણનાજી
બાલપણમાં બુદ્ધી તેરી મંદ રહી, જવાનીમાં જંપ નહી આવનાજી
ઘડપણમાં સખ ગુણ નષ્ટ બયે, છરણ દેહમે દુખ તુજ પાવનાજી
૧૦૦ દેહ ધર્યાના કળતો તુજેમીલે, ચકલરામકહે હરીગુણગાવનાજી

સખ તત્વ જ્ઞાનકી મુરત દેખ પ્યારે. સત્ય જ્ઞાન રૂપ તો માનનાજી
જેસે હંસકો હંસકોઈ આય મીલે, લક્ષણ કરકે નીશ્યે જાણનાજી
શાણા સોઈ સુરતાકોદેખપ્યારે, જળ હાલેતો મુખ નહીભાગનાજી
૧૦૧ સુરતાથીરકર સરૂપકુ જાણપ્યારે, ચકલરામકીચોટ ત્યાંધારનાજી

જેસે સમુદરકા નીર ફર રહ્યા, તરંગ આપો આપસે બતાવતાહે
એસે બ્રહ્મ જગત અંધકુ દીસે, અધ્યાસકા દુખ સખ માવતાહે
જ્ઞાન અંજનસે ખોલ તેરા નેન પ્યારે, અજ્ઞાન તીમર સખજાવતાહે
૧૦૨ સોહંગજપલે જીવતુ જગમાંહી, ચકલરામતો સત્યખતાવતાહે

સુદ્ધ ચીદાઆકાશ અનંતરૂપદેખપ્યારે, અવીનાસપરમાનંદજાણનાજી
પુરૂષારથસે પુરૂષતેરા નામપકા, પુરૂષ પ્રેમ પુરૂષારથ માનનાજી
ખાંડકે ખીલેજી યોત બનરહયા, તેસે જ્ઞાન તત્વરૂપ સમધારનાજી
૧૦૩ આરોપકાઅર્પવાદકર નરપ્યારે, ચકલરામતો પ્રમત્ત્યમાગનાજી

ભરતખંડતો મુદ્ધ અમુદ્યદીસે, તે દેશમાં મનુશાદેહ થાવતાહે
ભરતખંડમાં જીવ તે' દેહ ધરી, ગુરૂગમસે મોજ બહુપાવતાહે
મનકી કલ્પના તુ મત કરના, દેખના નીતીધરમ સળલાવતાહે
૧૦૪ સતશાસ્ત્રકેઅનુભવસાર તુલેખ્યારે, ચકલરામતો સત્ય બતાવતાહે

સંપસંતોષવીચાર સતસંગ કરના, મોક્ષ જાવનેકા મારગ ધારનાહે
સત અસતના વીવેક તે' ના કર્યા, કામ લોભ મોહચોરકુ મારનાહે
જ્ઞાનકા ધ્યાનકર ધેરૂપ તુ દેખપ્યારે, ત્રણાકા નીરતુજેનહીતારતાહે
૧૦૫ પ્રેમલક્ષણાસે પુરણરૂપદેખ પ્યારે, ચકલરામતો સત્ય બતાવતાહે

સતવાયકનો વીચાર તુ કરપ્યારે, પીચારસમજે સખ સુખ આવતાહે
વીચારતો પુરણ તપ જાણો, સમ લાવકર આતમા પાવતાહે
અંતર આતમ તત્વકા જ્ઞાન હોવે, જગત જાળતો જુઠીથાવતાહે
૧૦૬ પરાવાણીકા પ્રેમ તુ દેખપ્યારે, ચકલરામતો સત્ય બતાવતાહે

વાણી પાણીકા પારતો નહી આવે, સમુદ્રકા જળ અપારહેજી
ખોખા ભરકર પાણી પી લીયા, જળ દેખનેમે સુખ નહી આવતાજી
શાન્તી પાયકર આનંદ કર પ્યારે, દેખ નેકી ત્રણામતલાવનાજી

૧૦૭ અંતરજ્ઞાન તત્વકુ દેખ સચ્ચા, ચકલરામતો સત્ય બતાવતાજી
જ્ઞાની જનકુ સંસાર નવવીધે, જ્ઞાનકા કવચ બકતરતો પેરતાહે
ત્રણાકાતીર તુજે નહી વીધે, સપનાકી બાજી નર તુ ખેલતાહે
પરમ આનંદમાં જઈ પ્રેમ થીરકરો, સરૂપઆનંદમાં નરતુકેરતાહે
૧૦૮ થીકાઅકાશજ્ઞાના આકાર દેહસચ્ચા, ચકલરામતો સત્ય બતાવતાહે

ભગવાન ભગવાન સંસારસબકહે, સમ્યા ભગવાન તુનહીભણુતાહે
 દેખા દેખી જગતતો સબ કહે, અદબદ અટકળસે નહીપાવતાહે
 કારીયે કારણકો વીચાર તુકર્યારે, ઇનકા મુળ તત્વચીતલાવતાહે
 ૧૦૯ માયાભાંગકી ભરમ ના મીટબવે, ચકલરામતો સત્યબતાવતાહે
 સંવત ૧૯૬૭ની સાલમાંરે, માગસર વદી એકાદસીને દીન તારે
 રાતના સાડાખાર વાગે, ગ્રંથ પુરણ લખી રહ્યા તે વારે
 ગુજરાત અમદાવાદ માંહી રાયપુર કાચવાડા મધ્યે ઘર પ્યારે
 ૧૧૦ચકલરામ હકિસાનો ઠામત્યાંહી, તુળબ ભવાની રક્ષાકરે મારે.

ચકલરામના ભાઈ બેહેચરભાઈની

જ્ઞાન ઝીકડી.

ચ-જે છે તે દ્વૈત છે કે અદ્વૈત ? બ-દ્વૈત ન કહેવાય
 ને અદ્વૈત ન કહેવાય, અનિત વચની છે, વાણીમાં ન
 આવે તેવો. ચ-તે કાણુ કહ્યું ? બ-વેદ કહે છે. ચ-વેદ
 કાણુ કયાં ને કાણુ કહ્યો ? બ-વેદ બ્રહ્માએ કહ્યો ને કર
 નાર કોઈ નથી, જે છે તેનો પેહેલો અવાજ છે, તેમાંથી
 માત્રા ચાર થઈ, સ્વરખાર થયા. ચ-હું કાણુ ને તે કાણુ ?
 બ-પાંચ તત્વ બોલે છે તે, બ્રહ્મા પેહેલા કે હું પેહેલો.
 ચ-એ કવો છે ? બ-ના દેખાય તેવો. ચ-એ કાણુ કહે છે ?

બ-આધાર ભુત છે તે. ચ-આધાર ભુત કોનું રહેલું પડ્યું ? બ-માયાનું. ચ-માયા શું કરવા કરવી પડી ? બ-પોતાને પ્રગટ થવા સાફ. ચ-પ્રગટ થવાનું શું કારણ માયા પેહેલી કે એ પેહેલો ? બ-એ પેહેલો. ચ-એ પેહેલો ત્યારે માયા ક્યાં હતી ? બ-એ પેહેલો તેની પાસે. ચ-એ કેહેનારો ક્યાં છે ? બ-છે ત્યાંનો ત્યાં. ચ-જે વસ્તુ જ્યાં છે ત્યાં ના ત્યાં છે ત્યારે તે પ્રગટ કેમ થાય ? બ-ત્યારે સામું પદા રથ હોવું જોઈએ. તે દવૈત હતા કે અદવૈત હતા દવૈત કે મ માલમ પડે ? બ-સર્વ જળ છે, તેમાં તરંગ જુદા માલમ પડે છે, તો એનો આધાર જળ છે તે ઉપાધીથી માલમ પડે છે. ચ-ઉપાધી શી વસ્તુ ? બ-પોતે પોતાને જાણવું તે. ચ-પોતાને જોવાનો ગુણ લાગ્યો ? બ-પોતે છે ને બીજું કોઈ નથી, માટે ગુણ ન લાગ્યો, તે નિરગુણજ છે, બીજું પદારથ હોયતો દવૈત કેહેવાય. જેમ કે એક માણસ હોયતો એકજ કેહેવાય છે. તે માણસના ગુણ તે એકજ કેહેલાય. ચ-ઉપાધી શામાટે કરી ? બ-માયાને રચવા માટે. ચ-માયા શું કરવા રચી ? બ-માયાની રચના માટે. ચ-માયા રચવાનું શું કારણ ? બ-પોતાને ગમ્યું નહીં માટે. ચ-એતો આનંદી છે એવું કેને કહોછો ? બ-પણ વિશેષ આનંદ લેવા સાફ. ચ-ત્યારે એણે ગરીબને તાલેવંત કેમ કર્યો ? બ-તેણે કર્યો નથી. ચ-ત્યારે કેને કર્યો ? બ-ગરીબને તાલેવંતે ચકલ

થી થયા છે. ચ-સર્વ રૂપ એ છે તો સર્વને ખરાખર અકલ કેમ ન આપી ? બ-એતો પોતાનીજ છે. ચ-ઉપાધી પોતાની છે તો દેરફાર કેમ કરી ? બ-રચના થવા સાડું. ચ-રચના શા માટે કરવી પડે ? બ-ને મોટા છે માટે. ચ-ત્યારે સમ વિષમનો દોષ લાગશે ? બ-પોતેજ છે માટે દોષ લાગતો નથી. બે રૂપ પુછો છો તો અચળ અદ્વૈત તત્ત્વ આકાશ રૂપે છે. ચ-અવળ આકાશ કેમ ફેલેવાયા છે ? બ-જવા આવવાની જગ્યા નથી તે માટે. ચ-ત્યારે ખાવા પેહેરવા શું હશે ? બ-ખાવા માટે ગમ કરી છે અને પેહેરવા માટે લાજ કરી છે. ચ-ત્યારે મોટાનાં પેટતો મોટાંજ હશે ત્યારે હું દ્રષ્ટા છું કે નથી ? બ-ત્રણ દેહના દ્રષ્ટા છે ત્યારે હું દ્રષ્ટા છું તો સવત્ર કેમ બેઉ. કેહેનારો કોણ છે ને કોને કહે છે ? બ-તમે તમને કહો છો. દેખવાની વસ્તુને દેખનાર તમે છો. ચ-હું છું તો નામ રૂપને શુષ્ક હોવા બેઈએ. અદ્વૈત કોને કોહો છો ? બ-માયામાં ચૈતન્ય લળેલો છે તે. ચ-વિકાર વાળો છે કે નિરવિકાર છે ? બ-વિકારવાળો છે. ચ-ક્રીયા વીકાર છે ? બ-જગત્તરચવાના. ચ-જગત તેમાં હતું કે નહીં ? બ-ળીજ રૂપે હતું. ચ-ળીજ એતું કે ળીજતું ? બ-એતું. ચ-એજ હું ળીજે નહીં તે મારામાં નામ રૂપ છે કે નહીં ? બ-એ તો અતોલ અકર્તા, અનીલવચની, નીરશુષ્ક તે હુંનો હું. ચ-તે અધ્યાસ રૂપ કલ્પિત છે જેમકે ઝાંઝવાતું નીર દેખાવા માત્ર છે. સંકલ્પનું નગર દેખાવા માત્ર છે, તે મિ

ધ્યા આરોપ કર્યો છે. ચ-ત્યારે એ કેવો હશે. બ-આપ
 જ્ઞાથી ના દેખાય એવો ચ-ના દેખાય એવો તો ભજીએ
 કેને ને કલ્યાણ કેમ થાય? બ-કલ્યાણ તત્ત્વ જાણ્યાથી થા
 ય છે. ચ-તત્ત્વ તે શું? બ-તું દેખનારો દેખે છે તે. ચ-તે
 ક્યાં છે? બ-જ્યાં છે ત્યાંનો ત્યાં. ચ-તે કેવો હશે? બ-ના
 દેખાય તેવો. ચ-ના દેખાય એ તે શું? તમારા ને મારા વચ
 માં છે તેવા તે શું? બ-કાંઈ નથી તે. ચ-કાંઈ નથી તે કેમ
 સમજાય? બ-સમજ અચળ તત્ત્વ આકાશ જ્ઞાન રૂપ છે
 તે સર્વનો અધાર ભુત છે તે ઉપર કાંઈ નથી હોયતો જતા
 વો. હું તો જેને દેખું છું તેને માનું છું તે વિના માનતો ન
 થી. સર્વથી મોટા, સર્વનો સમાવેસ કરનાર, મોટામાં મોટા
 તેવો મને અનુભવ થાય. તે મારી ભુલ હોયતો તમે જતા
 વો, હું જ્ઞાસાપણાને ધારણ કરું છું. ને હું આતુરતા
 થી કહું છું કે સત્ય વસ્તુ હોય તે તો પ્રગટ દેખાય. સમ
 જો ધ્યાન ધરીને વિચાર કરોતો ગોવિંદ વિના કાંઈ નથી.
 ભજન એનું નામ છે. ચ-હું નથી ને તું નથી. તું જ છે ?
 એવો વિચાર કરવો તેનું નામ ભક્તી છે. મારા વીરાઓ બો
 લો જગદેવહરી. નથી દૂરનિકટ જોયું સર્વ ફરી. જો ભાઈ
 મારી ધ્યાનમાં આવી તેવી વાત લખી છે. જો ધ્યાનમાં આ
 વે તો માનજો. નહી તો ચુપ રહેજો. પણ જેવી તેવી પણ
 જ્ઞાનની વાત કરી છે. કાંઈ ખીજ કુથલી કરી નથી. ચ-ધર્મ તે

શું ? બ—ચાર પ્રકારની નીતિ વર્તવી તેનું નામ ધર્મ છે અ-
ને વળી આપણાથી કોઈ માણસને દુખ ન થાય તેનું નામ
અસલ ધર્મ છે બીજા કીરતી ધર્મ છે.

છપો.

થતુર નર તુમ ચેત તે, હામ હથીઆર ધરજે,
કલંક માયાનું કાખ, ઉમંગથી નીરભય ફરજે,
લક્ષ કરો વેપાર, શાખાશ જગમાં કહેવાશે,
રામ નાણું લે રોક, વીવેકી હોતે ધાશે,
મળશે કવીનું નામ તે, આદ્ય અક્ષર પાંચ છે,
મધ્યે ત્રણ પીતા તણા, ગુણવાન નર તે જાણશે.

દોહરો.

પ્રેમ પ્રીયે મોહન તમો, નમુ તુજને હું અપાર,
મહારાજના રાજ છો, ચકલ શીખ્ય તુજ બાળ,
કારણ રૂપમાં એક છીએ, કાર્યથી બે જણાય,
તુમ જીવન મુક્ત પુરૂષના, દરસનથી મુખ થાય,
જેમ વીષયી પુરૂષ, નારી સન્મુખ ચીત થાય,
તેમ ચકલની વૃત્તી ચહાતહે, મોહન મન મળવા ધાય,
પણ વહેવારના આવરણ વીશે, ઉપાધીમાં છું આપ,
ગુરૂ મીથ્યામાં મીથ્યા કરૂ, તેનો નહી સંતાપ.

૫૬ એકતારાના રાગનું.

સરસ્વતી માતાને પ્રણામ કરત હું,
 ગુધ ગુધ સ્વામીને પ્રણામ કરત હું,
 જે સાકામ તેસા રૂપ, મેં તો અમરસ્વરૂપ મેરે નહીં મરનાહિ ૧
 સોમર જાવેવાકુ ગુરૂગમ ન પડીઆહિ,
 બાલક હોકર ઉંવા ઉંવા કરતા હું,
 માતા હોકર હાલોહાલ ગાતાહું. જે સાકામ તેસા રૂપ મેં તો ૨
 કડીઆ હોકર ઘર સગ કરતાહું,
 કાટરૂપ હોકર ઘરરૂપ બનતાહું. જે સાકામ તેસા રૂપ મેં તો ૩
 ન્યાયાધીશ હોકર ન્યાય સગ કરતાહું,
 અમલ ૧૨ હોકર અમલચલાવતાહું. જે સાકામ તેસા રૂપ મેં તો ૪
 વિદ્વાન હોકર વેદ સગ બણતાહું,
 ગુરૂરૂપ હોકર બોધ સગ કરતાહું. જે સાકામ તેસા રૂપ મેં તો ૫
 દયાસીંગ પ્રતાપ ચકલરામ બોલ્યાહિ,
 જ્ઞાનરૂપ પાયાતો મેરે નહીં મરનાહિ. જે સાકામ તેસા રૂપ મેં તો ૬

દોહરો.

નાનક ગુરૂ પ્રતાપસે, ગયું અવીધા કષ્ટ,
 પ્રતક્ષ દરશ્યા નેણુ તે, જોઈ થયો મસ્ત,

ત્રીભંગી.

મેં મસ્ત સીપર્ણ્ય ગુરૂ એકાંતમાં, મધ નીશા અળીલામાં,

સોહં સોહં અવાજ પોકાર્યા, જાગૃત ઠીયા સજા દુનીયામાં,
શુરનામકા પટા પેહે ર્યા, વિજ્ઞાન જાગૃતર તન આયા,
તન મન તરવાર આપ પકડયા, ચાર ચોરકુ માર્યા રણમાં.
દોહરો.

કામ કરોધ લાભ ચોર તે, ચકલની મીથ્યા વાણ,
અનુભવ વહાણું ઉગીયું, જ્ઞાન સુર્ય ન જાણ.
દયાસીંગ પ્રતાપથી પામ્યો, તત્ત્વતાણુ ને જ્ઞાન,
મોહનસંત રજ ચરણમાં ચકલને પાવાનું ધ્યાન.

ઝોખાહરણમાં ચીત્રવેદાઅની રૂઢને, લાવીને સ્વખતા પ્રમાણે બોલ્યાં,
કે ન હોય મારી દારકાં, ન હોય મારા વાડીરે.

કેઈ ભામાએ મુજને ભોળવ્યોરે. એ રાગ.

તત્ત્વમાં તત્ત્વ એક તાર, જુઓ અસીપદ નીરધાર,
લક્ષણા જોતાં તો જકત નથી ખરેરે. તત્ત્વમાં તત્ત્વનો ૧
આ સ્થુલ દેહનો છે ઘાટ, પચીસ પ્રકૃતીનો ઠાઠરે;
દેહનાની તત્ત્વ જોતાં, ચકલ નથી ખરેરે. તત્ત્વમાં તત્ત્વનો ૨
માયાની સત્તા બેય, વેહેવાર પ્રતીભાપક તેહરે;
અઈતન્યની સત્તા પરમારથ જાણીરે. તત્ત્વમાં તત્ત્વનો ૩
છીપમાં રૂપ ગત્ય, નામરૂપ છે અસત્યરે;
છીપને ઠેકાણે ચીદાઆકાશ જાણીરે. તત્ત્વમાં તત્ત્વનો ૪
જ્ઞાન તત્ત્વ આકાશમાં આ જકત આરોપરે;
સદગુરૂની સાને લક્ષણા ધારીરે. તત્ત્વમાં તત્ત્વનો ૫

તો જીવન મુક્તનું સુખ તત્વ જોતાં આવે ભુપરે;
 શબ્દ જાળની માંહે, સુખ નથી ખરૂંરે. તત્વમાં તત્વનો ૬
 જે પળે જે થાય તેનું નામ કર્મ ગણાયરે;
 થયા પછી નીમીત સઉ જાણુતારે. તત્વમાં તત્વનો ૭
 જાગ્રત સ્વપ્નને તુ જાણુ સાક્ષીરૂપ તે મનાયરે;
 ઉપાદાનને નીમીત તત્ત્વ બ્રહ્મ દીસેરે. તત્વમાં તત્વનો ૮
 ચીદાઆકાશ મહારૂ રૂપ, ચકલ મીથ્યા દીસે સ્વરૂપરે;
 વાહ ગુરૂકા ખ્યાલ શા, મુખે જોલજેરે. તત્વમાં તત્વનો. ૯
 દોહરે.

નઈજો નીરખ્યા નાથને, જુઓ સ્વરૂપ અપાર;
 દર્પણ રૂપ દેહ વીશે, તત્વ તણો થયો પ્રકાશ.
 સાખી.

છે તેને જોતો નથી, નથી તેને ધાય છે;
 સાર અસાર સમજ્યા વીના, તેતો મરી જાય છે.
 કુંડળોઓ.

જ્ઞાન ખડગ કર જાલકે, શબ્દ જાળકું કાટ;
 અધતન્ય મેદાન દેખ કર, તુર્યાકુ તું પાત.
 તુર્યાકુ તુ પાત, સાર સદગુરૂકો પાયો;
 બ્રહ્મ જગત દરશાય, સ્થુલ વર્ષરાટ સમાયો.
 ચકલ નહી તત્વ દીસે, કર સ્વરૂપમે ધ્યાન;
 હું નહી તું નહી તે નહી, તે પારથો વિજ્ઞાન.

હોરી.

માયા મીથ્યા ફાગ રચ્યોહો, રચ્યોહો માયા મીથ્યા ફાગરચ્યોહો ટેક
અધ્યારૂપમે આપ ખડીહો, અપવાદમે ભય તું નાશી;
નહી પરણીને નહીરે કુંવારી, સઉ જગત રહ્યું છે ત્રાશી;
બ્રહ્મવેત્તાની થઇ છે દાશી. માયા મીથ્યા. ૧

બ્રહ્મ કુંવારી ભરપુર ખેલે, અનુભવની આંખ મારી;
વેદ સીદ્ધાંતસે સાડી ભીજાઈ;
મોહ માયા બેઠીછેહારી, નીરવૃત્તી લપટરહી ખ્યારી માયામીથ્યા ૨
સોહં સોહંકી શરણાઈ બજતહો, મનનકી ઋદંગ બજાઈ,
નીધ્યાસનકી નોખત બજાદે, બ્રમજ્ઞાને ભેર પાઈ;
સીદ્ધાંત કેસુકા છંટાઈ. માયા મીથ્યા. ૩

જીજ્ઞાસાતો ઝાંઝ બજાવત, સમતાતો થેઇ થેઇ પાઈ;
માયાકો ખેલ મીથ્યા દેખકર, જ્ઞાનમે વ્રતી સમાઈ;
સત ચીત આપે જણાઈ. માયા મીથ્યા. ૪
રાસ સ્વરૂપ તો જગત સભ દીસે, દ્રષ્ટા બીચહો ખેલાડી;
શુભ અશુભ ફળતો દેતહો, સુખનાકા ખેલ જગાડી;
ચકલ ભય નાંખ્યો ખાંડી. માયા મીથ્યા. ૫

દેહરૂપ દેવળની ઉપાસના તથા પુબ.

ચાર વેદના માહા વાયક વિચારયામાં જેની બુદ્ધિ સમ
રથ નથી, તેને માટે આ દેહરૂપી દેવળમાં જ્ઞાન ચર્ચતન્ય
દેવની લય ચર્ચતન્ય રૂપ ધ્યાન અને પુબ કરે, અને જ્ઞાન

ને ધ્યાનમાં ઝોટો તફાવત છે કે પરમાણુ ને પરમેશ્વરી આધીન છે તે વિધિ પુરૂષની ઇચ્છાને આધીન છે માટે હઠજોગ કહીએ છીએ. વિષ્ણુ, શિવ, શક્તિ, અને ગણેશ એ પાંચે દેવની ઉપાસના વેદમાં કહી છે તે ઉત્તમ કૃતને પ્રમુ થાય છે. શાસ્ત્ર પ્રમાણે વિષ્ણુનું ચતુર્ભુજ રૂપ, શંખ, ચક્ર, ગદા, પદ્મ, એ સંકલ્પ રૂપ ધારીને ધ્યાન તથા પૂજા કરે છે તે વિષ્ણુ પ્રતક્ષ તો છે. નહિતો શાસ્ત્રને આધારે શંખ ચક્રાદિક વિષ્ણુએ ધાર્યાં છે એવા વિષ્ણુ ભગવાનની ઉપાસના કરે છે તેમ આ દેહરૂપી દેવળમાં જ્ઞાન ચંદ્રતન્ય મંત્રણ મુરતીનું અહંગ્રહ ધ્યાન છે. તે સર્વ રવરૂપ જાણી આપણાથી અલેદ અહંગ્રહ ધ્યાન કરે તો પુરૂષને અપ્રોક્ષ જ્ઞાન થાય. પણ વેદની આજ્ઞારૂપી વિધિનો વિસ્તારથી હઠ રૂપ ધ્યાનમાંથી બ્રમ છું. આવી રીતે જ્ઞાન ચંદ્રતન્ય દેવની પૂજા કરે તો તરત જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય છે. અને તે જ્ઞાન કે જ મોક્ષની પ્રાપ્તિ આપે છે પ્રણવરૂપ ઉપાસના જ્ઞાન ચંદ્ર તન્ય ઝાંકાર દેવનું અહંગ્રહ ધ્યાન ઘણા ઉપનિષદોમાં શરૂતી સમૃત્તીમાં કહ્યા છે. પ્રણવ અક્ષર બ્રમરૂપ. આ પ્રમાણે લય ચંદ્રતન્ય ધ્યાન કરે તો નિજ મતિની બ્રમણ પુરણ થાય. આ શિવાય બીજું એકે ધ્યાન નથી. આધ્યાનનું કરવાનું કારણ એ છે કે સંક્ષેપરૂપી કરણના સ્વરૂપ દેવતો દેહરૂપી દેવળમાં બતાવ્યા છે. માટે તેની પ્રણવ ઉપાસના

તથા ધ્યાન કરે તો જ્ઞાન ચર્ચિતન્ય દેવમંગળ મુરતી તેને
 મોક્ષ આપે છે. આ દેહરૂપી દેવળના દેવતાનું ધ્યાન બતા
 વ્યું છે તેની માનસીરૂપ પુજા કરવી. શા માટે કે જેની
 બુદ્ધિ અંધ બળુવામાં સમરથ નથી તેને માટે પ્રણવ ઉપા
 સના દેહરૂપી દેવળમાં ચર્ચિતન્ય દેવની પુજા કરે તો એ
 પ્રમરૂપમાં પ્રમરૂપની સ્થિતિ થાય કેમકે બહુ કાળે મળ
 અને વિશેષને આવણુના બંધ તુટે. અંતઃકરણ શુદ્ધ થાય
 કેમકે સર્વ દેવ કરતા દેહરૂપી દેવળમાં ચર્ચિતન્ય દેવ તત્ત્વ
 બતાવ્યા છે તેની પુજા કરતાં આ પ્રકૃતિઓના નામ ઉચ્ચાર
 ણ કરતાં જાય છે દેહનો ને આત્માનો ભાગ જુદો સમજ
 ય. તે પ્રમાણે ઘણા દહાડા પુજા કરવાથી આત્મ તત્ત્વ અ-
 પ્રોક્ષ દરશન થાય છે. ખીજા કદપીત દેવ કરતાં આતો પ્ર
 તક્ષ દેખવામાં આવેછે કે દેહમાં આત્મ તત્ત્વ છે, તે પ્રમા-
 ã દેહરૂપી દેવળમાં તત્ત્વ બતાવ્યા છે. માટે સરવે જાતિ
 ની વિધીનો વિસ્તાર બતાવ્યો છે. તે વિધિ કરતાં દેહરૂપી
 દેવળમાં જે વિધિ બતાવી છે તે પ્રમાણે કૃળને પ્રાપ્ત કરે
 છે. વળી રામ કૃષ્ણાદિક દેવતા તથા શિવ શક્તિનું આર્ષ
 ã સમરણ કરીએ છીએ. પણ તે દેવતા તત્ત્વજ્ઞાન સમજ
 ને મોક્ષ પામ્યા છે. રામના ગુરૂ વશિષ્ઠ કૃષ્ણના ગુરૂ ગર્ગ
 આર્ય તેઓએ તત્ત્વજ્ઞાન સમજવીને નિરણુ પ્રમતત્ત્વ સમ
 જીને સુખીયા થયાછે. માટે સર્વ દેવની ઉપાસનાતો પરોક્ષ છે.
 રણુછેડછ, દ્વારકાનાથજી, શ્રીનાથજી, જમનાથજી, બકી-

નાથજીએ સર્વ દેવની મુર્તિઓનું ધ્યાન કરે તે ખરૂં છે, પણ એતો પ્રતક્ષ બહીરંગ સાધન છે. પણ એને પ્રતિષ્ઠાથી ચર્ચિતન્ય આરોપીએ છીએ, ને તેના ઉપર શ્રદ્ધા રાખીએ માટે તેના કરતાં દેહરૂપી દેવળમાં તો ચર્ચિતન્ય, ઝોંકાર દેવ છે તે પ્રતક્ષ સર્વના ઘટમાં જોયામાં આવે છે. માટે સાચેસાચી વાત કહું છું કે દેહરૂપી દેવળમાં ચર્ચિતન્ય દેવની ઉપાસના કરે તો તત્કાળ જ્ઞાનપ્રમનું દરશન થાય માટે વેદોમાં કર્મ ઉપાસના કહી છે, તે વાત તો સાચી. પણ સર્વ પ્રકારના મતોમત ચાલે છે પણ કોઈ તીરથ બતાવે છે, કોઈ વ્રત બતાવે છે. યજ્ઞ, યાગ, અપવાસ બતાવે છે. એમ સર્વ પ્રકારના કર્મ બતાવ્યા છે તેતો ખરા છે. પણ આ દેહરૂપી દેવળની પુજા નિષ્કામથી કરે તો તરત અંતઃ કરણ શુદ્ધ થાય છે. અને મળ ને વિશ્લેષ દોષ દૂર થાય છે. અને અંતરમાં અનુભવ ઉત્પન્ન થાય છે. માટે ભાઈઓ વેદનું કહેવું તો ખરૂં છે પણ આપણે ઉલટું સમજીને સંકામ પુજા કરીએ છીએ. માટે આપણી બુદ્ધિ હંગામી રહે છે કેટલાક વિષય મારગી દેખાદેખી ગાડરીયા પ્રવાહની પેઠે દોડાદોડી કરે છે પણ મનમાં કંઈ વિચાર કરતા નથી માટે સ્મરણ, મનન ને નિધ્યાસનથી સુખ મળે છે. માટે સર્વ દેવતા મોટા છે. પણ આ દેહરૂપી દેવળની ઉપાસના તથા સેવા કરવી તો તત્ત્વ નારાયણનું દરશન પ્રતક્ષ થાય છે. હવે શેવા ને દરશન કેવી રીતે કરવું તે સાંભળો. પ્ર-

યમ શુદ્ધ સંકલ્પરૂપી ગંગાજળ ચઢાવીને શુદ્ધ ચિત્તનું ચંદન ચઢાવવું. અને તેથી કલ્પીને દેવના સ્વરૂપનું અલંકાર અંતરમાં ધારવો, પછી પાંચ વિષયરૂપી પુલ્ક ચઢાવવો, અને જ્ઞાન વિચારનો ઘંટ વગાડવો અને અનુભવની આરતી ઉતારવી ને સોહંગ સોહંગનો જાપ જપવો, ને જ મંથુ ભાગીને રાજ્યભોગ ધરાવવો. અને વિદ્યારૂપી મનથી સુખ સજ્યા માનીને નિરભેરૂપી નિદ્રા કરાવવી. આવી રીતે જ્ઞાન ચેઈતન્ય દેવની મુરતીનું ધ્યાન તથા પુખ્ત દેહરૂપી દેવજમાં કરે તો પ્રતક્ષ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય છે એવી રીતે માનસીક પુખ્ત કરે તો મનવાંચ્છીત રૂપ પ્રાપ્ત થાય છે અને આ સર્વ કર્મ કરવામાં સકામ બુદ્ધિ રાખવી નહિ. સકામ બુદ્ધિ બંધનનું કારણ છે.

પંજગ દેશના માહાત્મા પુરૂષ દયાસીંગ અને દત્ત શીંગ નામના બે પુરૂષ આવ્યા હતા તે માહાત્મા હતા. નાનકના પંથના અને અકાળીના પંથમાં હતા તે આસ્તોડીએ દરવાજે મોચીની વાડીમાં ઉતર્યા હતા ત્યાં ઘણા વિદ્વાન શાસ્ત્રીઓ જ્ઞાની પુરૂષોની સભા ભરતી હતી તે માહાત્મા વેદાત્મક સંપુરણ બાજુતા હતા તેમની અફવાર્થી ઘણા લોકો અમદાવાદનાથી સમાગમ કરવા જતા હતા તે વાત અમે સાંભળીને ચક્રવર્તી તથા બેચરલાઈએ બંને ભાઈઓ સમાગમ કરવા હમેશાં જતા

હતા તેમની પાસેથી ગુરૂ મંત્ર લેઇને હંચ ઉપાસના માહારાજે બતાવી તેમાં મારા મોટા ભાઈ બેહેચરડાસે હંચ ઉપાસના કરવા માંડી એમાંથી એમને તત્ત્વનું જ્ઞાન ઉત્પન્ન થવા માંડ્યું તે ઘણોક સમાયમ કરીને વેદાંતમાં જથ્થા રથ સમજ્યા તે મારા મોટા ભાઈએ બાલકદાસ પંચીકરણ સંસ્કૃતમાંથી ગુજરાતી મને લખાવ્યું તે લખવાથી મને પણ તત્ત્વ જ્ઞાન થવા માંડ્યું તેથી આત્મ પરમાત્માનું વીવેક સમજવા લાગ્યો તે પછી માહારાજની કીરપાથી ગુલ દેહના વધરાટ દેહના તત્ત્વની ઓળખાણ થવા લાગી તે પંચીકરણ ગુજરાતીમાં છપાવું છું થોડા લણેલા જેને પ્રામણીયા વિદ્યાનું જ્ઞાન નથી એવી બધાંએ બેહેનો વાંચવાનો લાભ લેવા સારૂ પરમારથ દાખત આ પંચીકરણ નીચે મુજબ.

શ્રષ્ઠિની આદ્યે પ્રલોકાગને વિશે અદ્વિતિય બ્રહ્મ, નામ રૂપ ગુણ રહિત, સચ્ચિદાનંદ રૂપ હતું, તેને વિશે માયાનો અધ્યારોપ કર્યો. પણ તે અધ્યારોપ કેવો છે. મિથ્યા કલ્પિત છે, જ્યારે જીવોનાં કર્મફળ આપવા સમરથ થાય છે, ત્યારે શુદ્ધ બ્રહ્મમાં સંકલ્પ ઉઠે છે. જેમ રજજીને વિશે સર્પ કલ્પિત છે, જેમ છીપને વિશે રૂપ કલ્પિત, તેમ નિરવીકલ્પ જે શુદ્ધ બ્રમ છે, તેને વિશે એવો સંકલ્પ ઉઠ્યો. જે હું એક છું તે બહુરૂપ થાઉં. શા માટે કે જીવેના કર્મફળ આપવા માટે. તેનું નામ જે હું બહુરૂપ થા

ઈ, તે પુરૂષને ઇચ્છા થઇ તેનું નામ માયા. પ્રમ પ્રબળ તેને પુરૂષ પણ કહે છે. તે માયામાં પડયો જે ચેતનનો આભાસ, તેને ઇશ્વર કહીએ. તે ઇશ્વરને ઇચ્છા થઇ જે હું બહુરૂપ થાઉં તેનું નામ મહાતત્ત્વ કહીએ. અથવા અવ્યાકૃત કહીએ અથવા ઇશ્વરનું કારણ સરીર કહીએ. તેમાં સર્વ શ્રષ્ટિનાં બીજ રહ્યાં છે. તે મહાતત્ત્વ થકી ત્રીગુણાત્મક અહંકાર ઉત્પન્ન થયો ને તે અહંકાર થકી સાત્વીક, રાજસ, તામસરૂપ શક્તિ સહિત ત્રણ ગુણ ઉત્પન્ન થયા તેમાં સત્ત્વ ગુણથી સાત્વીક અહંકારને જ્ઞાનશક્તી ઉત્પન્ન થઇને રજોગુણ થકી રાજસ અહંકારને ક્રિયાશક્તિ ઉત્પન્ન થઇ. ને તમોગુણ થકી તામસ અહંકારને દ્રવ્યશક્તિ ઉત્પન્ન થઇ. જ્યારે ઇશ્વરે દ્રવ્યશક્તિ સામું જોયું ત્યારે તામસા અહંકાર થકી પંચતનમાત્રા સહિત પંચ મહાભુત ઉત્પન્ન થયા. ત્યારે ઇશ્વરનાં તમોગુણ થકી દશા સહિત આકાશ ઉત્પન્ન થયું. આકાશનાં દશાંશ થકી વાયુ ઉત્પન્ન થયો. વાયુનાં દસાંશ થકી તેજ ઉત્પન્ન થયું. તેજનાં દસાંશ થકી જળ ઉત્પન્ન થયું. જળનાં દસાંશ થકી પૃથ્વી ઉત્પન્ન થઇ. આકાશમાં એક શબ્દગુણ છે. વાયુમાં શબ્દ, સ્પર્શ બે ગુણ છે. તેજમાં શબ્દ, સ્પર્શ, રૂપ એ ત્રણ ગુણ છે. આપમાં શબ્દ, સ્પર્શ, રસ, રૂપ, રસ એ ચાર ગુણ છે. પૃથ્વીમાં શબ્દ, સ્પર્શ, રૂપ, રસ, ગંધ એ પાંચ ગુણ છે. જ્યારે કારણનો પ્રત્યક્ષ પ્રવેશ થાય, ત્યારે પ્રત્યક્ષ ક્રિ-

આશકિત સામું જોયું ત્યારે રાજસ અહંકાર થકી પંચતન
 માત્રા ઉત્પન્ન થયાં તે કીયાં. પંચ પ્રાણને દશ ઇન્દ્રીય ઉ-
 ત્પન્ન થયાં. જ્યારે ઇન્દ્રિયે જ્ઞાનશકિત સામું જોયું ત્યારે
 સાત્વિક અહંકાર થકી સર્વે દેવતા સહીત અંતઃકરણ પં-
 ચ ઉત્પન્ન થયાં. એ પચીસ તત્ત્વનું ઇન્દ્રિયનું લિંગ શરીર
 થયું. હવે જીવનું લિંગ શરીર કહીએ છીએ. અથ પંચી
 કરણ પ્રકાર કહીએ છીએ. આકાશનાં સમગ્રી સત્વાંસ થકી
 અંતઃકરણ, મન, બુદ્ધિ, ચિત્ત, અહંકાર થયાં. વાયુ આ-
 દી સમગ્રી પંચભુતનાં રજેઅંશ થઈ પંચ પ્રાણ થયા તે
 કીયા. વ્યાન ૧ સમાન ૨ ઉદાન ૩ પ્રાણ ૪ અપાન ૫
 તેજ. આદી પંચભુતના રજેશુ ભીશ્રીત સત્વાંશ થકી પં-
 ચ જ્ઞાનઇન્દ્રિય ઉત્પન્ન થયાં તે કીયાં. ઘ્રાત્ર, તત્ત્વા, ચક્ષુ,
 જીહ્વા, શ્રોત્ર, જળ, આદિ પંચભુતનાં રજે અંશથકી પં-
 ચ કર્મે ઇન્દ્રિય ઉત્પન્ન થયાં. તે કીયાં. વાક, પાણી, પાદ,
 ઉપસ્થ, શુદ્ધા, પૃથ્વી આદી પંચભુતના તમેશુ થકી પં-
 ચ વિષય માકાણુ ઉત્પન્ન થયાં. તે કીયાં. શબ્દ, સ્પર્શ,
 રૂપ, રસ, ગંધ. એ પંચ, આકાશ, વાયુ, તેજ, જળ, પૃ-
 થ્વી. એ પંચ. હવે પંચભુતનાં ભાગ કરીએ છીએ. આકા-
 શનાં અર્ધ ભાગનું અંતઃકરણ થયું તે પાતાને મૂખ્ય ભાગ
 છે. આકાશમાં મન, તેજ વાયુને ભાગ છે. આકાશમાં બુ-
 દ્ધિ તે તેજને ભાગ છે. આકાશમાં ચિત્ત તે જળને ભા-

ગ છે. આકાશમાં અહંકાર તે પૃથ્વીનો ભાગ છે. ૧ વાયુનો અર્ધ ભાગ તે સમાન વાયુ, તે પોતાનો મુખ્ય ભાગ છે. વાયુમાં વ્યાનવાયુ તે આકાશનો ભાગ છે. વાયુમાં ઉદ્ધાન વાયુ તે તેજનો ભાગ છે. વાયુમાં પ્રાણવાયુ તે જળનો ભાગ છે. વાયુમાં અપાનવાયુ તે પૃથ્વીનો ભાગ છે. ૨ તેજના અર્ધ ભાગની ચક્ષુર્દ્રીય થઇ, તે પોતાનો મુખ્ય ભાગ છે. તેજમાં શ્રોત્રર્દ્રિય તે આકાશનો ભાગ છે. તેજમાં ત્વચર્દ્રિય તે વાયુનો ભાગ છે. તેજમાં જીવ્યર્દ્રીય તે જળનો ભાગ છે. તેજમાં નાસીકાર્દ્રીય તે પૃથ્વીનો ભાગ છે. જળના અર્ધ ભાગની ઉપસ્થ દ્રીય તે પોતાનો મુખ્ય ભાગ છે. જળમાં વાકર્દ્રી તે આકાશનો ભાગ છે. જળમાં હસ્તર્દ્રીય તે વાયુનો ભાગ છે. જળમાં પાદર્દ્રીય તે તેજનો ભાગ છે. જળમાં ગુદાર્દ્રીય તે પૃથ્વીનો ભાગ છે. ૪ પૃથ્વીનો અર્ધ ભાગ તે ગંધવિષય તે પોતાનો મુખ્ય ભાગ છે. પૃથ્વીમાં શબ્દ વિષય તે આકાશનો ભાગ છે. પૃથ્વીમાં સ્પર્શ વિષય તે વાયુનો ભાગ છે. પૃથ્વીમાં રૂપ વિષય તે તેજનો ભાગ છે. પૃથ્વીમાં રસ વિષય તે જળનો ભાગ છે. ૫ એમ પંચભુત પોતે પોતાનાં વિષયનું અહણુ કરે છે. તે પ્રકાર હવે કહીએ છીએ. અંતઃકરણની વૃત્તિ વ્યાનવાયુને આધારે, શ્રોત્રર્દ્રિય દ્વારા વાકર્દ્રિય સહિત, શબ્દ વિષય જે આકાશનો તેનું અહણુ કરે છે. મનની વૃત્તિ સમાન વાયુને આધારે, ત્વર્દ્રિય

દેશ પાણીઈદ્રીય સહિત સ્પર્શ વિષય જે વાયુનો તેનું
 ગ્રહણ કરે છે. બુદ્ધિની વૃત્તિ ઉદ્દાન વાયુના આધારે, ચ-
 ક્ષુઈંદ્રિયદ્વારા પાદઈદ્રીય સહિત રૂપવિષય જે તેજનો તે
 નું ગૃહણ કરે છે. ચિત્ત વ્રત્તિ પ્રાણવાયુના આધારે, જી-
 ંહાઈદ્રીયદ્વારા ઉપસ્થઈદ્રીય સહિત રસવિષય જે જળનો
 તેનું ગૃહણ કરે છે. અહંકાર નિવૃત્તી અપાનવાયુના આ-
 ધારે, ઘ્રાણઈદ્રીયદ્વારા વાયુઈદ્રીય સહિત ગંધવિષય જે પૃ-
 થવીનો તેનું ગ્રહણ કરે છે. ૫ અંતઃકરણ અધ્યાત્મ નિર-
 વિકલ્પ વિષય તે અધિભૂત, તેનો દેવતા વિષ્ણુ તે અધિ
 દેવ. મનઅધ્યાત્મ સંકલ્પ વિકલ્પ વિષય તે અધિભૂત ચં-
 દ્રમા તે અધિદેવ. બુદ્ધિ અધ્યાત્મને નિષ્કે અધિભૂત પ્રમા
 તે અધિદેવ. ચિત્ત અધ્યાત્મ ચિત્તના અનુસંધાન વિષય
 તે અધિભૂત નારાયણ દેવતા તે અધિદેવ. અહંકાર અધ્યા-
 ત્મ અહંત્વ વિષય તે અધિભૂત, દિગપાત દેવતા તે અધિ
 દેવ. ૬ શ્રોત્ર અધ્યાત્મ શબ્દ અધિભૂત દિશા અધિદેવ.
 ત્વચા અધ્યાત્મ સ્પર્શ અધિભૂત વાયુ અધિદેવ. ચક્ષુ અ-
 ધ્યાત્મરૂપ અધિભૂત સુર્ય અધિદેવ. જીહ્વા અધ્યાત્મ સ્વાદ
 અધિભૂત વરૂણ અધિદેવ. ઘ્રાણ અધ્યાત્મ ગંધ અધિભૂત
 અશ્વનીકુંભાર અધિદેવ. ૭ વાચાઅધ્યાત્મ શબ્દ અધિભૂત
 અગ્નિ અધિદેવ. પાણી અધ્યાત્મ પદાર્થ અધિભૂત ઇંદ્ર અ-
 ધિદેવ. પાદ અધ્યાત્મ ગમન વિષય અધિભૂત વામન દેવ
 તા તે અધિદેવ. ઉપસ્થ અધ્યાત્મ રતિ ભોગ વિષય અધિ

ભુત પ્રભપતિ દેવતા અધિદેવ. ગુહા અધ્યાત્મ મહારો ઉ-
 રસર્ગ વિષય અધિભુત યમરાજ દેવતા અધિદેવ. અજ્ઞાન
 અધ્યાત્મ વિકાર વિષય અધિભુત પુરુષ દેવતા અધિદેવ. ૮
 ઇતિ જીવનું લિંગ શરીર. અંગુષ્ઠ પ્રમાણ. ૧ સ્વેત વરણ
 ૨ તેની સ્વરૂપા અવસ્થા. ૩ કંઠસ્થાન. ૪ તૈજસ અભિમા-
 ની. ૫ ઉકારમાત્રા. ૬ મધ્યમાત્રાયા. ૭ વાસનાત્મક લોગ.
 ૮ સનોગુચ્છ ૯ ત્રિણુ દેવતા. ૧૦ જ્ઞાનશક્તિ. ૧૧ સ્થિતિ
 અવસ્થા. ૧૨ યજુરવેદ ૧૩ એ પ્રણવનો દ્વિતિય અર્થ. તે
 જીવનું લિંગ શરીર. તેને ત્રિશે નવ ગુણુ રહ્યા છે. તે કી-
 યા. ભુદ્ધિ. ૧ ઇચ્છા. ૨ દ્વેષ. ૩ ક્રોધ. ૪ હ્રોષ. ૫ પ્ર-
 યત્ન. ૬ સંસ્કાર. ૭ પાપ પૂન્યનું સ્થાન. ૮ લિંગ શરીર
 ૯ તેને ત્રિષે અષ્ટપુર રહ્યાં છે. તે ક્રોયાં. અંતઃકરણ પાંચ
 ૧ પ્રાણુપાંચ. ૨ જ્ઞાનઇંદ્રીય પાંચ. ૩ કર્મઇંદ્રીય પાંચ. ૪
 વિષય પાંચ. ૫ અવિદ્યા. ૬ કામ. ૭ કર્મ. ૮ ઇતિ અષ્ટ-
 પુર. ઇતિ જીવનું લિંગ શરીર. હવે જીવના સ્થુળ દેહનું
 પાંચીકરણ કહીએ છીએ. જે કઠણ તે પૃથ્વી. જે દ્રવ્ય તે
 આપ. તે ઉષ્ણ તે તેજ. જે આપે તે વાયુ. જે પોહું તે
 આકાશ. ઇતિ મતારે પચીસ તત્ત્વનું સ્થુળ શરીર. તે પ-
 ચીસ તત્ત્વ કીયા તે કહીએ છીએ. અસ્થી, માંસ, ત્વક, સ્ના-
 યુ, રોમ પ એણ, રેત, પિત, સ્વેદ, લાલ, રક્ત, પ એ-
 જલ, ક્ષુદ્રા, તૃષા, આકાશ, નિંદ્રા, કાંતિ. ૫ એ તેજસ-

લન, ઉત્કમણ, ધાવણ, પ્રસારણ, આકુચન. ૫ એ વાયુ.
 શિર. કંઠ, હૃદય, ઉદર, કટિ. ૫ અથવા કામ, ક્રોધ, શો
 ક, મોહ, ભય. ૫ એ કહ્યા. હવે એક એક ભુતનાં ગણે
 ગણે ભાગ કર્યા તે તે દસ ભાગ થયા, તેમાંથી બીજા જે
 પાંચ ભાગ તેના એક એક ભાગના ચાર ચાર ભાગ કર્યા
 ત્યારે વીસ ભાગ થયા. તે વીસ ભાગ પોતે પોતાનામાંના
 ભાગ તણીને બીજા ચાર ભાગમાં મળ્યા તેનું નામ ૫
 ચીકરણ. તે કુંભુભુતનો કુંભુભાગમાં મીલાવ્યો તે કહીએ.
 અસ્થિ મુખ્ય પૃથ્વી કંઠણપણા માટે. માંસ તે ઉદકનો ભા
 ગ છે દ્રવ્યપણા માટે. પૃથ્વીમાં નાડીયો તે તેજનો ભાગ
 તાવની પરિક્ષા થાય છે તે માટે. પૃથ્વીમાં ત્વક તે વાયુ-
 નો ભાગ સ્પર્શને જાણે છે તે માટે. પૃથ્વીમાં માંસ તે
 જળનો ભાગ છે કુંભુ રહે છે તે માટે. પૃથ્વીમાં રોમ તે
 આકાશનો ભાગ છે, દાખવા થકી દુઃખ ન થાય માટે. ૫ દેત
 મુખ્ય ઉદક ગર્ભની ઉત્પત્તિ થાય છે ને સ્વેત વરાણુ છે તે
 માટે જળમાં; પિત્ત તે તેજનો ભાગ છે. ઉંના રહે છે તે
 માટે. જળમાં સ્વેદ તે વાયુનો ભાગ છે. શ્રમ કરવા થકી
 પરશેવો થાય છે તે માટે. જળમાં લાત્ર તે આકાશનો ભા
 ગ છે. ઉર્ધ્વ ગમન કરે છે તે માટે. જળમાં રક્ત તે પૃ-
 થ્વીનો ભાગ છે લાત્રપણા માટે તેજમાં શુદ્ધા મુખ્ય અ-
 જ્ઞિનો ભાગ છે અન્યને પચાવે છે તે માટે. તેજમાં તૃણ
 તે વાયુનો ભાગ છે કંઠને સોસે છે તે માટે. તેજમાં નિં

દ્વા તે આકાશનો ભાગ છે શુન્યપણું થાય છે તે માટે. તે જમાં કાંતિ તે ઉદકનો ભાગ છે તેજસ્વીપણા માટે અથવા ટાઢા ઉતાપણા માટે તેજમાં આગસ તે પ્રથવીનો ભાગ છે જડપણું થાય છે તે માટે. ૫ વાયુમાં ધાવન મુખ્ય વાયુનો ભાગ છે દેહવાપણા માટે. વાયુમાં પ્રસારણ તે આકાશનો ભાગ છે વ્યાપકપણા માટે. વાયુમાં ઉત્ક્રમણ તે તેજનો ભાગ છે ઉછળવાપણા માટે. વાયુમાં ચલન તે ઉદકનો ભાગ છે સ્તીતળપણા માટે. વાયુમાં સંકોચન તે પ્રથવીનો ભાગ છે જડપણા માટે. ૫ શિરમાં પોહું તે મુખ્ય આકાશનો ભાગ છે નાદ ઉઠે છે તે માટે. આકાશમાં કંઠમાં પોહું તે વાયુનો ભાગ છે મુખ નાસિકામાં વાયુ લે છે તે માટે. આકાશમાં હૃદયમાં પોહું તે અગ્નિનો ભાગ સદા ઉંતું રહે છે તે માટે. આકાશમાં ઉદરમાં પોહું તે જળનો ભાગ છે જળને રહેવાનું સ્થાન છે માટે. આકાશમાં કટીમાં પોહું તે પ્રથવીનો ભાગ છે ગંધનું સ્થાન છે તે માટે. એ પચીસ તત્વનું જીવનું સ્થુળ શરીર, ઉઠ હાથ સાડાત્રણ હાથ પ્રમાણ. ૧ રક્તત્રણ. ૨ જાત્રત અવસ્થા. ૩ નેત્રસ્થાન. ૪ વિશ્વ અભિમાની. ૫ અકારમાત્રા. ૬ વૈખરિવાચા. ૭ સ્થુલભોગ. ૮ રજોશુણ. ૯ પ્રમાદેવતા. ૧૦ ક્રિયાશક્તિ. ૧૧ ઉત્પતિ અવસ્થા. ૧૨ ઋગવેદ. એ પ્રણવનો પ્રથમ ચરણ જીવનું સ્થુલ શરીરને અન્નમય કોશ. ૧ પંચપ્રાણ. પંચ ઉપપ્રાણ. એ દશ મંત્રીને પ્રાણમય કો

શ. ૨ પંચકર્મ ઇન્દ્રિયતે એકમન એ છ મળીને મનોમથ્ક
કેાસ. ૩ પંચજ્ઞાન ઇન્દ્રિયને બુદ્ધિ એ છ મળીને વીજ્ઞાન
મય કેાશ. એ ત્રણ કેાશનું લિંગ શરીરને આનંદમય કેા
શ તે જીવનું કારણ શરીર. ૫ તે પરાઅર્થ પ્રમાણ. ૧ કે
ળુવરણ. ૨ સુશુપ્તિ અવસ્થા. ૩ હૃદયસ્થાન. ૪ પ્રાણઅ-
ભિમાન. ૫ મહારમાત્રા. ૬ પરચંતીવાચ્યા. ૭ આનંદલોગ.
૮ તમેાગુણ ૯ ઓં. ૪ રૂદ્રદેવતા. ૧૦ દ્રવ્યશક્તિ. ૧૧
પ્રલે અવસ્થા. ૧૨ સાંભવેદ. ૧૩ એ પ્રણવનો ત્રીતીયોઅ-
રણ તે જીવનું કારણ શરીર. એ ત્રણ શરીર અર્ધતન્યની
સત્તાડે કરીને ચેતન છે, એ ત્રણ શરીરને વિષે પોતાપણું
મા િને જીવ બંધાણ છે પણ વસ્તુતાએ તો અમરૂપ છે.
તે ક્યારે છુટે જ્યારે સાધન ચતુષ્ટય સંપન્ન થઇને ગુરૂ-
ને શરણે જાય ત્યારે છુટે. તે સાધન કીયાં. વિવેક. ૧ વ
ર્ધરાગ્ય. ૨ અટસ પત્તિ. ૩ મુમુક્ષતા. ૪ અથ અટસંપત્તિ
નામ. સમ, દમ, ઉપરતિ, તિતીક્ષા, શ્રદ્ધા, સમાધાન, એ
છ મળીને એક. તે સાધન ચતુષ્ટય સહિત તેને અધિકારી
કહીએ. તેને ગુરૂ ઉપદેશ કરે એ ત્રણ શરીર તે તું નહી
એનાં તુ સાક્ષી સચ્ચિદાનંદ રૂપ છું. અસ્તિ, ભાતિ પ્રિયરૂ-
પ ભાસે છે, નાંમરૂપ જે માયા તે તારી સત્તાએ કરીને
સત્ય છે. તે માટે અસ્તિ, તારી અર્ધતન્યતાએ કરીને શો-
ભે તે માટે ભાતિ, તારે આનંદે કરીને સરવે પ્રિય લાગે

છે તે માટે પ્રાંતે જેમ અભ્યાસક્રમથી કરીને વ્યાપી રહ્યો છે. નામરૂપનો નાશ, તારો નાશ નહીં. તે માટે તું વ્યતિરેક છે એવું તારૂં સ્વરૂપ નિષ્ણે કર્યું. તેનું નામ જીવની માહા કારણે દેહ તે માહાસુર પ્રમાણ. પિતવર્ણ. તુર્યા અવસ્થા. ૩ મુર્ધનિસ્થાન. ૪ પ્રત્ય ગાત્રમા અભિમાની. ૫ અર્ધમાત્રા. ૬ પરાવાચા. ૭ આનંદ. વમાસ લોગ. ૮ શુદ્ધ સત્વગુણ. ૯ હંશ્વરદેવતા. ૧૦ માયાશક્તિ. ૧૧ સર્વત્ર સાક્ષી અવસ્થા. ૧૨ અથરવેદ. ૧૩ એ પ્રણવનો ચતુર્થો અસ્થ તે જીવનું માહા કારણ શરીર. એનો તું સાક્ષી નિરવિકલ્પ પ્રમરૂપ છે એત્તં પદનું સોધન. હવે તત્ત્વનું સોધન કહીએ છીએ એ પંચીકૃત પંચ માહાભુત તે ઇશ્વરનું ગૈરાટ શરીર તેમાં સરવે પિંડ રહ્યા છે તેનો અભિમાની પ્રમા. ૧ રજ્જેઝુચુ. ૨ ક્રિયાશક્તિ. ૩ ઉત્પત્તિ અવસ્થા. ૪ અકારમાત્રા. ૫ એ ઇશ્વરનું વર્ણરાટ શરીર. હિરણ્યગર્ભ તે ઇશ્વરનું લિંગશરીર તેને કહીએ છીએ. દ્વિશા તે કાન, વાયુ તે ત્વચા, સુર્ય તે ચક્ષુ વરૂણ તે જીવંદા, અશ્વિનીકુમાર તે નાસિકા. ૫ અગ્નિ તે વાણી, ઈંદ્ર તે હાથ, વામન તે પગ પ્રજાપતિ તે ઉપસ્થા, યમ તે ગુદા, ૫ વિષ્ણુ તે અંતઃકરણ. ચંદ્રમા તે મન પ્રમા તે જુદ્ધિ, નારાયણ તે ચિત્ત. રૂદ્ર તે અહંકાર. ૫ ગંગાદિ નદીયો તે નાડીઓ. ૧ સાત સમુદ્ર તે કુક્ષા. ૨ જડવાનલ અગ્નિ તે જઠરા. ૩ પરવત તે અસ્થિ. વનસ્પતિ તે રા-

માવત્રી. ૫ કાક તે ડાટયું. ૬ ઉપરથ તે રેત. ૭ ઇંધરનું
 લિંગ શરીર. તેનો અભિમાની રૂદ્ર. ૧ તમોગુણ. ૨ દ્રવ્યશ-
 ક્તિ. ૩ પ્રલેય અવસ્થા. ૪ મકારમાત્રા. ૫ માહામાયા. ૬
 તે ઇંધરનું માહાકારણુ શરીર. તેનો અભિમાની રૂદ્ર. ૧ ત
 મોગુણ. ૨ દ્રવ્યશક્તિ. ૩ પ્રલેય અવસ્થા. ૪ મકારમાત્રા.
 ૫ મહામાયા. ૬ તે ઇંધરનું મહાકારણુ શરીર તેનો અ-
 ભિમાની પરમાત્મા. ૧ શુદ્ધ સત્ત્વગુણ. ૨ માયાશક્તિ. ૩
 ગુણ સામ્યાઅવસ્થા. ૪ અર્ધમાત્રા. ૫ એ સવમાં મળ્યું
 જે ચેતન તેને સળગા બ્રહ્મ કહીએ. ઇંધર તે સમષ્ટિ. જ
 વ તે વ્યષ્ટિ તે બેની એકતા. ૪ બ્રહ્માંડ તે કારણુ. પિંડ
 તે કાર્ય. હિરણ્યગર્ભ તે કારણુ. સર્વ જીવોનાં લિંગ દેહ તે
 કાર્ય. માહામાયા તે કારણુ. જીવનો માહાકારણુ તે દેહ તે
 કાર્ય કારજ કારણુ તે એક. જ્યાંથી સમષ્ટી વ્યષ્ટિની ઉ-
 ત્પત્તિ ત્યાં લય. તેનો પ્રકાર કહીએ છીએ. ગંધ સહિત
 પૃથ્વી તે જળમાં લય પામે છે. રસ સહિત જળ તે તેજ
 માં લય પામે છે. રૂપ સહિત તેજ તે વાયુમાં લય પામે
 છે. સ્પર્શ સહિત વાયુ તે આકાશમાં લય પામે છે. શબ્દ
 સહિત આકાશ તે તમો ગુણમાં લય પામે છે. ૫ દશ ઈં
 દ્રીય સહિત પંચ પ્રાણ તે રજોગુણમાં લય પામે છે. અં
 તઃકર્ણ પંચ સર્વ દેવતા સહિત સત્ત્વગુણમાં લય પામે છે.
 ત્રણ ગુણ પોતાની શક્તિ સહિત માહાતત્ત્વમાં લય પામે
 છે. માહાતત્ત્વ તે માહામાયામાં લય પામે છે. સર્વ જીવ

જ્ઞાને કરીને પોતાનાં કર્મ સહિત તે માયામાં લય પામે છે. તે જ્ઞાન વિના છુટે નહી. આત્મી કાળે સર્વે જીવ પોતાના કર્મ સહિત ઉદે પામે છે. એવું જ્ઞાનને પ્રલયનો પ્રકાર કહીએ છીએ. પિંડ પ્રમાંડ પંચ ભુતાત્મક રૂપ છે. પ્રમાંડ તે કારણ. પિંડ તે કાર્ય. કાર્ય કારણનો ન્યારો ભોગ નહી. વૈરાટનો અભિમાની પ્રમા તે કારણ. રથુત્ર દેહનો અભિમાની વિશ્વ તે કાર્ય. કાર્ય કારણ તે એક. ઉત્પત્તિને જાત તે એક, હિરણ્ય ગર્ભ તે ઇશ્વરનો સુક્ષ્મ દેહ, ને વિષ્ણુ અભિમાની તે કારણ. જીવનો સુક્ષ્મ દેહ તે તૈજસ. અભિમાની જે કાર્ય કાર્યકારણ તે એક સ્થિતિને સ્વપ્ના અવસ્થા તે એક. અવ્યાકૃત તે ઇશ્વરનો કારણ દેહ. ને સ્વપ્ન અભિમાની તે કાર્યકારણ. જીવની કારણ દેહને પ્રાણ અભિમાની તે કાર્ય. કાર્યકારણ તે એક. પ્રવેને સુશુપ્તિ અવસ્થા તે એક માહામાયા તે ઇશ્વરની માહાકારણ દેહ. ને પરમાત્મા અભિમાની તે કારણ. જીવની માહાકારણ દેહને પ્રત્યક આત્મા અભિમાની તે કાર્ય, કાર્યકારણ તે સર્વત્ર સાક્ષી અવસ્થા ને તુર્યા અવસ્થા તે એક. સુષુપ્તિ સંન્યાસ પરમાત્માને પ્રત્યક આત્મા અભિમાની તે એક. પિંડ પ્રમાંડ તે કાર્ય. ત્રિંગ દેહને હિરણ્ય ગર્ભ કારણ. પિંડનો અભિમાની વિશ્વને પ્રમાંડનો અભિમાની પ્રમા તે કાર્ય. ત્રિંગ દેહનો અભિમાની તે તૈજસ. ને હિરણ્ય ગર્ભનો અભિમાની તે કાર્ય કારણ, કાર્યકારણ તે એક.

અન્યાકૃતને જીવની કારણ દેહ તે કારણ. હિરણ્ય મર્ભને જીવની ત્રિંગ દેહ તે કાર્ય. ક્રિયાકારણ તે એક. અન્યાકૃતનો અભિમાવી રૂદ્ર. ને જીવના કારણ દેહનો અભિમાની પ્રાણને કારણ. હિરણ્ય મર્ભનો અભિમાની વિશ્વને જીવની ત્રિંગ દેહનો અભિમાની તૈજસ કાર્ય. કાર્ય કારણ તે એક. કનક કુંડલવત. માહામાયા તે જીવની માહાકારણ દેહ તે કારણ. અન્યાકૃતને જીવની કારણ દેહ તે કારણ દેહ તે કાર્ય. કાર્ય કારણ તે એક માહામાયાનો અભિમાની પરમાત્માને જીવની માહાકારણ દેહનો અભિમાની પ્રત્યક્ આત્મા તે કારણ. અન્યાકૃતનો અભિમાની રૂદ્રને જીવની કારણ દેહનો અભિમાની પ્રજા તે કાર્ય. કાર્યકરણ તે એક. પ્રમ તે સર્વતુ કારણ. એ વિવેકે કરીને જીવ પ્રમમાં લય પામ્યો. તે કરીને સંસેરહિત પામે છે. ત્યાં દૃષ્ટાંત. જેમ રજ્જુને વિષે કલ્પ્યો એવો જે સર્પ તે રજ્જુ જાણ્યો, ત્યારે રજ્જુમાં લય પામ્યો. તેમ પ્રમને વિષે કલ્પીત એવી જે માયા તે પ્રમનો સાક્ષાતકાર થયો. ત્યારે પ્રમને વિષે લય પામી. ત્યારે શુદ્ધ સચ્ચિદાનંદ પ્રમ જેમ હતું તેમ રહ્યું. એવા સદ્ગુણનાં પ્રસાદ થકી પ્રમ સાક્ષાતકાર થયો. ત્યારે સંસાર નિવૃત્તી પામ્યો. કેની પેઠે આકાશના પુષ્પવત અથવા રજ્જુ સર્પવત.

સ્થુલદેહનું કોષ્ટક.

આકાશના	વાયુના	તેજના	જળના	પૃથ્વીના
કામ	ચલન	હ્રુધા	શુક	અસિય
ક્રોધ	વલ્લુ	તૃષા	શોણિત	ખાંસ
શોક	ધાવન	આગમ	લાળ	ત્વચા
મોહ	પ્રજ્ઞારણુ	નિંદ્રા	મુત્ર	નાડી
ભય	સંકોચન	કાન્તિ	રવેદ	રોમ

અંતઃકરણ પંચક.
વાયુ તેજ જળ પૃથ્વી.

આકાશ	મન	બુદ્ધી	ચિત્ત	અહંકારં
અંતઃકરણ આકાશનો ભાગ છે	પવનનો ભાગ છે .	તેજનો ભાગ છે .	જળનો ભાગ છે .	પ્રૃથ્વીનો ભાગ છે

પાંચ જ્ઞાન ઈંદ્રીના દેવ.

શ્રોત્ર	શબ્દ	દિશા
ત્વચા	સ્પર્શ	વાયુ
ચક્ષુ	રૂપ	સૂર્ય
ગ્રંથા	રસ	વરુણ
ધ્રુવ	ગંધ	અશ્વિનીકુમાર

પાંચ કર્મ ઈંદ્રીના દેવ.

વાક	વચન	અગ્નિ
પાણી	હાથ	ઈન્દ્ર
પાદ	ગમન	ઉપદ્રવ
શ્રિશ્નુ	આણુંદ	પ્રજાપતિ
ગુહા	મળવિષ	શમ

સમાગમનો સંગ્રહ.

પૃથુરાજ ચોહાણના વંશના ક્ષત્રી વરણના બેચર અને ચકલ નામના બે ભાઈ હતા બેચરને અને ચકલને ઘરમાં બોલાબોલી થવાથી ચકલને કાઠી મૂક્યો. રાયપુર દરવાજા બાહાર કામનાથ માહાદેવના દરરોજ દરસન કરવા જતો હતો. ચકલે પોતાની મા કાશીને કહ્યું કે મારી ચીંતા તું કરીશ નહીં. કામનાથ માહાદેવમાં હું રહેવાનો છું તે માહાદેવમાં પ્રાણણો અને રૂપીદેવો રૂપીઓ કરતા હતા ત્યાં રે ચકલ નમનતાઈથી નમસ્કાર કરીને પુછ્યું કે મને વૈરાગ્ય થયો છે માટે દેહ અભીમાનથી છુટુ એવો ઉપદેશ કરો અને મારા મનમાં એવી અપેક્ષા છે કે ફરી જન્મ મરણ ન થાય અને અચળ અમર થાઉ ત્યારે પ્રમ રૂપીઓ બોલ્યા કે હે પુત્ર શીવોહું શીવોહું મંત્ર જપ્યા કર તેથી કામનાથ કામના તારી પુરણ કરશે. હું પછી મનને એકાગ્ર કરી વસ્તીને અંતાકરણ ટકાવી હંઅ ઉપાસના કરવા લાગ્યા. ત્રણ દીવસ બળે કલાકના મહાવરાથી સ્વપ્નામાં શીવે મને દરશન દીધાં તે શીવ કેવા હતા કે જેમ જટામાં ગંગા વહેતા હતા. ભસ્મ રૂદ્રાક્ષ ધારણ કરેલા એવા શીવે દરશન દીધાં પછી પ્રસન થઈને બોલ્યા કે તારે શી અપેક્ષા છે એટલું કહીને શીવ અંતરંધ્યાન થઈ ગયા તે ઉપરથી મને સરધાં સારી બેઠી. પછી વીજુની ઉપાસના કરવા

લાગ્યો એ વીળુ ચતુરભુજ મુરતી શંખ ચક્ર ગદા પદ્મ સં-
 કલપ રૂપ સ્વપ્નામાં દરશન આપ્યાં. વીળુ કહે છે કે હે
 બાળક તારી સરઘાથી હું પ્રસન્ન થયો છું કારણ કે તે
 એકાગ્ર ચીત મારી સાથે જોડાયું છે એવું સ્વપ્નામાં વીળુ
 એ કહ્યું જેનું હું ધ્યાન કરતો હતો તેમણે મને પ્રગટ
 દરશન હીઘાં તે જોઈને હું ઘણો આનંદ પામ્યો. પછી
 હું કહેવા લાગ્યો કે હું શાસ્ત્ર પુરાણ બણ્યો નથી ફક્ત
 મુરતીનું ધ્યાન કરી તમારે શરણે આવ્યો છું ને કહેવા
 લાગ્યો કે જે દેખાય છે તે તમે છો હું નથી પછી હું બો-
 લ્યો કે વીળુ તમારી સ્તુતીની ઇચ્છા છે વીશ્વરૂપ પાંચ ત-
 ત્વ ત્રણ ગુણ પ્રકૃતી તેના ગુણ સર્વ રૂપ તમે છો તમને
 મારો નમસ્કાર છે તમે શુદ્ધ છો અરૂપ છો અઘંતન્ય ત-
 ત્વરૂપ છો સર્વતા અધીભુત છો સર્વતા દ્રષ્ટા છો સર્વ જ-
 ગતમાં આકાશની પેઠે વ્યાપી રહ્યા છો માટે ઇશ્વર તમને
 કહીએ છીએ આખા વીશ્વમાં તમારો પ્રકાશ છે જ્યત
 સ્વપ્ન સુશોપતીમાં પરમાત્મા તમને કહીએ છીએ સુર્યના પ્ર-
 કાશની પેઠે તમારો પ્રકાશ છે દેવ દાનવ માણસ પશુ પ-
 ક્ષી બાહ્ય પાહાડ જંગલ વસ્તીરૂપ તમે છો તમને શું કહું
 તમે બ્રહ્માંડથી કે કીડી પર્યંત તમારો પ્રકાશ છે ત્યારે વિ-
 ણુ બોલ્યા કે હે બાળક તારી તપસ્યાથી હું પ્રસન્ન થયો
 છું માટે તારી જે ઇચ્છા હોય તે માગ્ય ત્યારે બાળક બો-
 લ્યો આદ્ય મધ્ય અંતે અંત તમે છો તેથી મારી ઇચ્છા

તમે જાણો છો ત્યારે વીરુ કહે છે કે તારી ઈચ્છા તને પ્રગટ થશે બાળક કહે છે કે વીરુ તમારા દરસનથી મારી કામના પુરણ ન થઈ મારા મનમાં સંદેહ છે હું જાણુ જે હું કોણ છું અને તમે કોણ છો ને મોક્ષ શી ચીજ છે વીરુ કહે છે કે હે બાળક એ પુછવાનું તારે શું પ્રયોજન છે ત્યારે બાળક કહે છે કે એ વારતા મને કહો વીરુ કહે છે કે આવું પ્રશ્ન પૂછે છે તો તેના ઉત્તરમાં તને હું વળી અચળ પદ્મી અને મોક્ષ ત્રણે નાશ થશે ત્યારે બાળક કહે છે કે જેમ થનાર હશે તેમ થશે પણ તમે કોણ છે તે મને કહો વીરુ ભોલ્યા કે હું સર્વના અંતર આત્મા છું મારા વીશે બીજી કાંઈ નથી ત્યારે બાળક કહે છે મારી ઈચ્છા પુરણ ન થઈ કારણ કે અજ્ઞાનથી મેં નીશ્ચય કર્યો હતો તમે મને જે અચળ મુક્તી આપી છે તે મીથ્યા છે. વીરુ કહે છે કે હે બાળક જ્ઞાની પુરુષને જેવી ઉપાધી મળે તેમાં નિર્વાહ કરી આણંદમાં રહેવું. બાળક કહે છે કે સર્વ રૂપ તમે છો તો જ્ઞાની અજ્ઞાની કોણ છે અને વળી હું કોણ છું જે હુંતો મુળગો નથી. વીરુ કહે છે જે કર્મ કામના નીમીત્ત કરે છે અવીદ્યા તથા અજ્ઞાન વડે આપણું સરૂપ નહીં જાણવાથી કરે છે ત્યારે બાળક કહે છે કે ઠીક. હું મુરખ નેત્ર અજ્ઞાનથી આંધળો છું તમે મને કુવામાં નાંખ્યો હું હતો તો મને તમે કેમ ન કહ્યું વીરુ કહે છે કે મેં તને આપ્યું નથી અને લીધું નથી જે તેં માની લીધું છે તે તારૂં સ્વપ્ન છે જે તારી

ઇચ્છા છે તે હું જાણુ છું તારા પ્રશ્નનો ઉત્તર કોઈ સંત
 દેશે ત્યારે તમે મને કેમ કહેતા નથી ત્યારે વીશ્વુ યોગ્યા
 કે બાળક તારા પ્રશ્ન વીશે હું અને તું અગર સારો સં-
 સાર કોઈએ નથી ત્યારે બાળક કહે છે કે તમે જાઓ પ-
 છી વીશ્વુ અંતરધ્યાન થઈ ગયા પછી સ્વપ્નામાંથી હું જા
 ગ્યો ને વીચાર કરવા લાગ્યો કે સંત ક્યારે મળશે એવા
 વીચાર કરતો હતો તે સમયે અમદાવાદમાં આસ્તોડ્રીયા દર
 વાજા બહાર મોચીની વાડીમાં પંજાબ દેશના મહાત્મા પુ-
 રૂષ દયાસીંગ તથા દત્તસીંગ તથા બળાસીંગ ઉતર્યા હતા
 ત્યાં હું ગયો. તે મહાત્મા પુરૂષની પ્રદક્ષણા કરી નમસ્કાર
 કર્યો. પછી બીજે દીવશે માહારાજની પાસે ઉપદેશ લેવા
 સારૂ ગુરૂ કરવા માટે કડાપ્રસાદ બતાવ્યો ને પાંચ સંતની
 ચરણની રજા મારા મુસ્તકે ચઢાવી તે માહાત્માની કીરપા-
 થી મારૂ અંતઃકરણ શુદ્ધ થવા લાગ્યું ને મને અંતર અ-
 નુભવ કરવાની શક્તિ આવી તેમની કીરપા દ્રષ્ટીથી દીવશે
 દીવશે આણુંદ થવા લાગ્યો અમે બંને ભાઈઓ વદાંત લ-
 ણુવા ત્યાં જતા હતા ત્યારે મારા મોટા ભાઈને બાળકદાસ
 પંચીકરણ સંસ્કૃતમાંથી ગુજરાતી માહારાજે લણાવ્યું. તે
 મારા ભાઈએ પછી મને લણાવ્યું. અમે બંને ભાઈઓ હ
 મેશાં સમાગમ કરવા રાતરે જતા હતા. માહારાજે અમા-
 રી સરધા જોઈને પુછ્યું કે તમે દોનું ભાઈ કોઈ શાસ્ત્ર
 ભણ્યા છો ? ત્યારે હું બોલ્યો કે હા માહારાજ રામાયણ
 ભાગવત ગીતા ભારતની કથાઓ જ્ઞાંભળી છે એવું બાળકનું

બોલવું સાંભળીને માહાત્મા પુરૂષ ખુશી થઈને બોલ્યા હે
 બચ્યા કુછ પ્રશ્ન કર ત્યારે બાળક કહે છે કે રામજીએ
 પોતાની મા કઉશલ્યાને સધામ જતી વખતે આત્મજ્ઞાનનો
 બોધ કર્યો હતો. ઉત્તરકાંડના પંચાલુમા અધ્યાયમાં કહેલો
 છે તે દાખલો મને સાંભળે છે. જાણે પાણીના ઘડા અનેક
 બારેલા હોય તેમાં સુર્યનું પ્રતીબીંબ સર્વ ઘડામાં પડે છે
 તેમ આ દેહમાં આત્મા પ્રતીબીંબ રૂપે રહેલો છે એટલું
 હું જાણું છું એવું પ્રશ્ન બાળકનું સાંભળી માહારાજ બો-
 લ્યા અઠ્ઠા સુર્યનારાયણ હે તો પ્રતીબીંબ પડતા હે સુર્ય
 નારાયણ કોણ હે તો સુર્ય પ્રતક્ષ હે તો પ્રતીબીંબ દીસતા
 હે તેસે તુમ હે તો આત્મા પરમાત્મા દેખના ચાહીએ સો
 પરમાત્મા કોણ ચીજ હે આવું સાંભળીને હું આણુંદ પામ્યો.
 માહારાજની વાત સાંભળીને બીજી પ્રશ્ન કર્યું. વીરનુએ
 સ્વાનામાં સંત મળવાનું કહ્યું હતું તે મળ્યા. હું પ્રશ્ન
 પુછું છું કે આ જગત દેખાય છે તે શું હશે. પરમાત્મા
 ક્યાં હશે ને કેવા હશે તે શી ચીજ હશે, મેં ઘણા સં-
 પ્રદાય જોયા, ઘણા સંત માહાત્માનો સમાગમ કર્યો. કોઈ
 સળદ કહે છે, કોઈ સત્ય કહે, કોઈ બ્રમ કહે છે, કોઈ નીરં
 જન કહે છે, કોઈ જ્યોતરૂપ કહે છે, કોઈ બીજરૂપ કહે
 છે, કોઈ પ્રકાશ કહે છે, કોઈ નુર કહે છે, કોઈ પરમાત્મા
 કહે છે, કોઈ નીરગુણ કહે છે, કોઈ અક્ષરાતીત કહે છે,
 કોઈ તુરીઆતીત કહે છે, કોઈ સુન્ય માને છે, કોઈ બ્યા-
 પક માને છે, કોઈ ન્યાય માને છે, કોઈ સાકાર કહે છે,

કોઈ નીરાકાર કહે છે. એવી રીતે ઘણા સંપ્રદાય લેયા પ
ણ અટકળ અદબદ ને ફાંફાં જેવું લાગે છે. આ સખંધી
જગતમાં ઘણા ઝઘડા ચાલ્યા કરે છે. માહારાજ બોલ્યા કે
તેં જોત અછી જાત કહી. સાંભળો એક દ્રષ્ટાંત આપુછું
કે મરઘો દાણા વીણી ખાવા બંધ છે, દાણા પાછા મુકીને
ચાંચો આગળ મારે છે તે દાણાનું સુખ આવતું નથી તે
દાણા નેઈ શકતો નથી. ચીદાઆકાશ જ્ઞાનરૂપ દાણા છોડી
ને અનુમાનથી નીચે કરે છે માટે નિરભય થવાતું નથી.
માહારાજ બીજું પ્રશ્ન પુછું છું કે માટીના અનેક ઘટ પા
ણી ભરેલા હોય છે. સુરજનું પ્રતિબિંબ પડે છે તો સુરજ
પ્રતક્ષ છે તો પ્રતિબિંબ દેખાય છે તેમ આ જગત છે તો
પરમાત્મા દેખાવા નેઈએ. વળી દોરડીમાં સાપ ભાસે છે
તો સાપ મિથ્યા છે પણ દોરડી સત્ય લેવી નેઈએ. છીપ-
માં રૂપ અસત્ય છે પણ આ નામરૂપ પડપંચ અસત્ય છે
છીપ સાચી છે તેમ પરમેશ્વર સાચા લેવા નેઈએ. વળી
કુંઠામાં ચોર જોડો છે, પણ કુંઠું સાચુ દેખાય છે તેમ
પરમેશ્વર સાચા લેવા નેઈએ. વળી પુલ છે તો વાસના છે
વાસનારૂપી જગત જુદું છે, પરમાત્મા પુલરૂપે સાચા લેવા
નેઈએ, સમુદ્રની લેહરવત જગત છે તો જર સાચુ દીસે
છે તો લેહરો ઉઠે એતો આ જગત લેહર રૂપે મીથ્યા છે
પણ જળરૂપી પરમાત્મા સત્ય લેવા નેઈએ, વળી કાર્ય કા
રણ કહે છે કે કાર્ય કારણથી જુદું નથી તેમાં જગત કા-
ર્યરૂપ છે તો કારણરૂપ પરમાત્મા લેવા નેઈએ. માહારાજ

બોલ્યા કે ચક્ર-ભગત તેં બોલ અતી પ્રશ્ન કર દીધા. કે-
 અ સતરૂપ ચીદાકાશ જ્ઞાન સરૂપ અખંડાનંદ હે તીસકા
 વિશેષણ હે તે સાંભળો. સત, ચીત્ત, આણુંદ પ્રમ,
 અજ, અખંદ, સો પ્રકાશ, નિરગુણ, અપાર, અચળ,
 અનંત, નિરવિષે, નિરાખાધ, નીરંજન, આ વેદમાં સુરતી-
 આ કહે છે તે આ જ્ઞાનનું વિજ્ઞાન સમજવા માટે પ્રમની
 ૫૮ ગુરૂને શરણે જવું તે ગુરૂના સમજની લક્ષણાથી સમ-
 જવાનું છે. પેતાના અનુભવથી ગુરૂજ્ઞાન સમજી જ્ઞાન નેત્ર
 થી જોશો તો ચીદાકાશ જ્ઞાન સતરૂપે છે. તે કુંઠાને ઠેકા-
 ભે દોરડીને ઠેકાભે છીપને ઠેકાભે જળને ઠેકાભે કનકને ઠે-
 કાભે સુરજને ઠેકાભે ચીદાકાશ જ્ઞાનરૂપ સોઈ વસ્તુ સત હે.
 જ્ઞાન નેત્રથી દરશાય છે એ જીવ જીવન મુક્ત થાય છે.
 પ્રેમ લક્ષણાથી એક ચીત્તથી ધ્યાન થવાથી ધેરૂપ બની જ
 ય છે. અખંદ આનંદની પ્રાપ્તિ રહે છે. કોઈ કાળે અપ્રાપ્ત
 થતો નથી. જગતમાં દસરા ને દીવાળીનો આણુંદ તે દી-
 વશે થાય છે તેવો આણુંદ જીવનમુક્તા પુરૂષને સદા થાય
 છે જેમ કલ્પવૃક્ષ મનવાંછીત ફળ આપે છે તેમ ધેરૂપથી
 જે સંકલ્પ કરે તે સત્ય વસ્તુ બની આવે છે માટે પાંચ
 તત્વ તે પ્રભુ જાણુ. બીજી સરૂપ તે મીથ્યા વાણુ. શાસ્ત્રમાં
 પાંચ તત્વને જડ માને છે, તત્વના ચુદ્ધ ભાગને માને છે.

સમાપ્ત.

આ પુસ્તક પરમારજીઆપવાના, અધીકારી જોઈને આપવામાં આવશે.

મેં	શુભ નીરશુભ	કે	ચીદાઆકા	સ	
	ભાગ ત્યાગ	પર	લક્ષણતો	સ	
	અવિદ્યાચુર	કે	અનુભવતો	સ	
	નામરૂપ	પર	ચકલરામ	સ	

દુમીલા છંદ. સુડી પ્રબંધ.

શુભ નીરશુભકે પર, ચીદાકાસમે;
 ભાગ ત્યાગકે પર, લક્ષણતો સમે;
 અવિદ્યા ચુરકે પર, અનુભવતો સમે;
 નામ રૂપકે પર, ચકલરામ સમે.

જીવરાજ ગરાસીયાનું ફારસ.

વીશ્વમાં અંતઃકરણ નામના દેશમાં ચોદાઘાસ રૂપે જીવરામ નામનો ગરાસીયો રહે છે તે ગરાસીયાને અહંકાર નામનો સાંતી હતો. તે સાંતીને અવિદ્યા નામની પત્નિ છે તે પત્નિને જો પુત્ર હતા તેમાં મોઝાનું નામ મોહ તથા નાનાનું નામ લોભ હતું તે જાનેની પત્નિઓમાં મોહની, આશા નામની પત્નિ હતી તથા લોભની ત્રસના નામની પત્નિ હતી. એ છએ છાટકાં હતા. અન્યાઈ, ઠગ તથા ધુતારા ઢોંગી હતા, તથા અવગુણીઆ હતા. આશા તથા ત્રસણા જીવરાજ ગરાસીયાને લભાવે છે, તરેહ તરેહના વર્ધલોગ લેવા જીવરાજને મોહમાં નાંખે છે પણ પર્ધસા વગર ખને નહી. જીવરાજને આશા તો ઘણી ખંધાય છે મારા કાકાનો વાંટો વીધા સોનો તે ઠગીને લખાવી લઉ. કંઈક જણાને હજો કરીએ તો મારી પાસે ધન આવે એમ મોહથી આશા ખંધાય છે ને આશાને લીધે જીવરાજ ભટકયા કરે છે એમ કરતાં ધનની પ્રાપ્તિ થોડી થોડી થઈ. પછી લાલચુ લોભ ઉઠ્યો તે થોડા ધનથી વર્ધલોગનું સુખ નહીં લેવાય ને થોડા ધનને વાપરી નાંખીએ તો પાછા ભીખારી થઈ જઈએ. હવેથી નવું ધન આવે તો વાપરીએ. જીવરાજ લોભથી લલચાયા ને ત્રસણા તો તરફડીયાં માર્યાં કરેછે તો શું કરીએ. એમ કરતાં આશાને ત્રસણાને જેમ જેમ ધન મળે છે તેમ તેમ લલસવા માંડી. સો વીધા જમીન ખેડાવતાં વળી ખસો વીધાની ત્રસણા થઈ એમ કરતાં કરતાં

ત્રણસો ચારસો વીધાનું વાવેતર કરવા માંડ્યું તેમાં કપાસ વાવતા. તેમ જીવરાજની ત્રણ વધતી જાય છે તેનો પતિ લોભ કહે છે જીનનું કારખાનું લાવીએ તો રૂનો વેપાર થાય તો પછી ધન ઘણું પ્રાપ્ત થાય. આશા, ત્રણ, લોભ અને મોહ એ ચારે જણ જીવરાજને રાતના ચાર વાગે ઉઠાડે છે અને રાતના બાર વાગે સુતા પામે છે. જીવરાજની આશા તો લાંબી ફલંગો મારતી જાય છે તેમ કરતાં શ્રમ ઘણો પડવાથી હીમત ભાગી શરીર સુકાવા માંડ્યું. તેમ કરતાં કરતાં જીવરાજ માંદા પડ્યા ધનના વીચારમાં કંપવાયુ થયો અને સાથે સાંધા અચકી જઈ શરીર બહુ નરમ થઈ ગયું ને ખાટલે શરણ થયા. ત્યાં આગળ જીવરાજની એ પત્નીઓ આવી તેમાં એકનું નામ પરવરતી—નીરવરતી દયા હતું પણ પરવરતીનો પરિવાર પુત્ર પુત્રાદીક મળીને બધી મીલકતનું ટાંચણ કરી લીધું. જીવરાજનું કહેવું એવું થયું કે તે મધેથી મને ધન આપો કે જેથી હું ધરમ કરું તેથી સગા કહેવા લાગ્યાં કે હોસાને ગાંડછા આવી કે કાંઈ વળગણ વળગ્યું હશે. વળી કહેવત છે કે ઘડપણમાં ગતી જાય બાળકબુદ્ધી થાય જીવરાજે દસ હજાર રૂપીઆ ખરચીને ઢહેલી બધાવેલી હતી તે ઢહેલીની ઓશરીમાં જીવરાજનો ખાટલો સુકયો તેથી જીવરાજ ઉદાશી થયા અને વીચાર કરે છે કે ઘડપણમાં હું ગાંડો હતો જે વર્ણભવ દેવાનો હતો તે મારાથી લેવાયો નહીં નકામો કુટાઈ મુવો. સગાંએ સગપણ ન

રાખ્યું મને એકાંતમાં નાંખ્યો. રાટલા અગ્રીણુ ને પાણી શી વાય કાંઈ મારો અધીકાર રહ્યો નહી ત્યારે જીવરાજ નીર વરતી દયા નામની પત્નિને બોલાવીને પગે લાગવા માંડ્યું ત્યારે નીરવરતી દયા કહે છે કે મારા ભાઈઓને બોલાવી લાવું તેના ભાઈઓ ત્યાં આવીને બેઠા તેમના નામ. એકનું નામ વિવેક હતું જીજનું નામ વદરાગ્ય હતું તે પુરુષોની પત્નીઓ સંગાથે આવી. વીવેકની પત્નીનું નામ બુદ્ધી હતું તથા વદરાગ્યની પત્નીનું નામ ભક્તી હતું. તે ત્યારે જણુ જીવરાજની કને આવ્યા ત્યારે જીવરાજ પગે લાગી ને બોલ્યા માફ રજ્યુ ખપ્યુ સરવે હું જોઈ બેઠો છું ને ઘરમાં હવેથી કોડીનોએ અધીકાર રહ્યો નથી. સગાં હતાં તે શ તરૂ થયાં, સગપણુ જોયું, જીવતર જોયું. એટલામાં આશા આવી, ત્રણાએ કહ્યું સાંજે થઉ તો પુજા મારે કબજ ક રૂ, ખઈ પીને મોજ કરૂ ને ઘરમાદામાં ધન આપુ એટલે ત્યારે જણુ બોલ્યા કે તમે આગળ પહેલા સમજ્યા નહી ગયા ધનની શી આશા. લોભ, મોહ, આશા, ત્રણાને છોડી દો. ત્યારે જીવરાજ બોલ્યા કે આપા ત્રણા લોભ મોહ માહારો કેમ જાય કાંઈક ઉપાય જતાવો. ત્યારે વિવેક પુરુષ વીચાર કરીને બોલ્યો તમારા ઘરમાં અહંકાર સાંતીના પરીવાર સહીત કહાડી મુકો તો તમે સુખી થાઓ. એ નખળા છે કાંઈ સારા સખજાની સોખત કરશે તો નખળાને કહાડી મુકશે. ત્યારે વીવેક વદરાગ્ય, ભક્તી, બુદ્ધી, બોધ કરવાથી જીવરાજને -

ડી. સંતોષ નામનો પુરૂષ હતો તેમની પત્ની નામે શાંતી હતી તેને બુદ્ધીએ ભલામણ કરી. જીવરાજ કહે છે કે એ જાનેનો સંગ છોડશે નહીં. આ ખરેખરો ઉપાય બતાવુછુ તમારા ઘરમાં સાંતી અકુંકારના દીકરા મોહ ને લોભ લેને મારી કહાડશે સંતોષ બળવાન છે સાંતી આશાને ત્રણાને મારશે, શાંતીનો મહીમા આખા વિશ્વમાં પ્રસર્યો છે શાંતી ને સંતોષનો સમાગમ કરતાં જીવરાજ પુશી થયા. ચોટા ચોટીયો છ જણાનો સંગ કરનાર મહા દુઃખી થશે જ્યાંસુ ધી તેનો સંગ ના છોડે ત્યાંસુધી હાય હાય કરતો ફરતો ફરે છે ભલેને વીકટોરીયા મોટરમાં બેસે, ભલે બાગ બગીચા બગલા કરે, જાણે સનેપાત રોગ વળગ્યો. મોહ માયા નો બાંધેલો જીવરાજ લોભની લલચમાં લપટાઈ ગયા. વા સનાના બાંધાએલા જીવરાજ ત્યારે શાંતીને સંતોષ સતસંગ રૂપી છરાથી છેદી નાંખ્યા. બહાર કહાડયા ને વળી સંતોષ બળવાન હતો તે જીવરાજને જ્ઞાનરૂપી કીલ્લામાં બાંધી રાખ્યા અને વીજ્ઞાન અઉપધની દવા ખવરાવી. ચીદાકાશ જ્ઞાનતત્વ જીવરાજને ચીદાભાસ રૂપનું તમામ જ્ઞાન કરી દીધું પોતાના સ્થુલ તત્વ, સુક્ષ્મ તત્વ, કારણ તત્વ, મહાકારણ તત્વ, જ્ઞાન તત્વ, ધનની ખાણે ખાણે બતાવી. તે જીવરાજે પાસે રાખી. જીવરાજનું દેહનું નીમીત આત્મી રહ્યું, ને જીવરાજ ની દેહ છુટી, તુરીયા અવસ્થા થઈ ગઈ.

દોહરો.

ચકલ કહે ચેતો સહુ, સમજો શાણજન;
જીવરાજનું ફારસ વાંચજો, પછી મનમાં કરો મનન.

અંગ, બંગ, રંગ, ઢંગ અને સંગ. અંગ એટલે શું ? સારૂ રૂપ બેલું તે. બંગ એટલે શું ? તેનો ચહેરો બેલો તે. રંગ એટલે શું ? ધોળો છે કે કાળો છે. ઢંગ એટલે શું ? ડાહ્યો છે કે ગાંડો છે. સંગ એટલે શું ? અને સંગ સારાનો છે કે નકારાનો. આ જ્ઞાનની વાત નથી પણ વહેવારમાં માણસની ફરીયાદ બોવાની છે.

ન્યાય, નીતી, વીવેક, અને વહેવાર. આ ચાર જગતમાં સુખાકારી છે એ પ્રમાણુ ચાલે તો તેને કોઈ પ્રકારે ધોકો લાગે નહીં.

હથીઆર જગતમાં વલુ છે. ધાર, ધખાકો અને અણી. ધાર વિપ્રતુ ॥ છે. ધખાકો શક્તીનો છે. અણી શંકરની છે. આ વલુથી જે માણસ બ ચાવ કરીને ચાલે તેને દુઃખ થાય નહીં.

ટેમ, તોલ અને માપ. આ જગતમાં વહેવાર ચલાવનાર છે. ટેમ સાચવવો તેને તકરાર થાયજ નહીં. તોલ બરાબર રાખે તેને પણ તકરાર ચાયજ નહીં. માપથી જે માણસ ચાલે તેને કોઈ પણ પ્ર કારનો ધોકો લાગે નહીં.

કામ જેટલાજ અક્ષરો બોલવા, તેમાં જીતુ થોડુ બોલાયો.

